

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE MEMBRIS ECCLE-||SIAE MILITANTIS,|| TRIBVS LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Primvs, De Clericis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53880](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53880)

PRAEFATIO
IN LIBROS TRES
DE MEMBRIS ECCLE-
SIÆ MILITANTIS.

ECCLESIA CATHOLICA,
 optime Lector, unigenitum Deo mi-
 litans, atque, ut Scriptura loquun-
 tur, terribilis, velut castrorum aci-
 es ordinata, tribus potissimum ordinibus militum,
 Christo auctore, distinguitur. Alij siquidem in
 hoc diuino exercitu Clerici, alij Laici dicuntur:
 Quidam etiam sunt, tum ex Clericis, tum ex Lai-
 cis, qui certis symbolis ac functione ab utrisque di-
 stincti, tertium ordinem faciunt, ac Regulares,
 siue Monachi nominantur.

Ordo primus ac nobilissimus Clericorum, vel
 Duces habet, vel Ducum ipsorum famulos & ad-
 ministros. licet enim Imperator Ecclesie primus
 ac summus, Christus ipse sit, tamen quod non so-
 lum in terris, sed etiam in caelis, & apud inferos
 magnos exercitus habeat, quodque solis caelestibus
 praesentiam suam, ut par est, aspectabilem praebeat,

A A a 5 Vica-

Vicarium Imperatorem, ac Ducem exercitui, qui est in terris, Apostolum Petrū, eiusq̄, successores summo cum imperio, & potestate præfecit. Ergo Romanus Pontifex hæres Apostolorū Principis, castra cælestia in terris ducit, Christumq̄, ipsum nobis mortalibus quodammodo representat.

Proximi sunt Episcopi, qui Tribunorum militarium locum sortiti, imperant etiam ipsi, nō totis castris, sed agmini quisq̄, suo. Siquidem in partem sollicitudinis, ut nostri loquuntur, vocati sunt, nō in plenitudinem potestatis. Sub his Presbyteri, quos Parochos dicimus, quasi quidā Centuriones singulis cohortibus præfunt; Diaconi, Subdiaconi, Lectores, atq̄, Administrati ceteri, vel signa atq̄, aquilas gerunt, vel tubis, ac tympanis accendunt ad prælium, vel huc atq̄, illuc celeriter discurrentes, mandata Imperatoris ac Ducum ad milites perferunt.

Porro Laici, hoc est, populus ipse fidelis, longè lateq̄, toto campo diffusus, atq̄, aduersus Diabolū sub Christi signis in acie constitutus, quasi quadratum agmen efficit, atq̄, statarias legiones. Omnes enim in Baptismo ad Christi militiam nomen dederunt, eiusq̄, caractere insigniti, Sacramentum perceperunt. Omnes per sacram confirmationē ad prælium inuncti, crucis signo muniti, atq̄, armis cælestibus donati instructiq̄, sunt.
Deni-

Deniq³, omnes de mensa Domini opulentissimo com-
 meatu, amplissimaq³ mercedis pignore in Eu-
 charistia percepto, bellum aeternum Diabolo atq³
 omnibus eius copiis indixerunt.

Iam verò Regulares ac Monachi, neq³ uno in
 loco degunt, neq³ iisdem muneribus distinentur;
 sed alij in mōtib³ & turrib³ quasi vigiles qui-
 dam perpetuò excubant, & clamore propè assi-
 duo hostes exterrent; alij tanquam deuoti milites
 ante ipsam aciem longè progrediuntur, castraq³
 hostilia audacter infestant; quidam etiam sunt,
 quos Anachoretas nominare solemus, qui diuina
 quadam virtute praditi, seorsim à ceteris in a-
 perto campo, locisq³ desertis ad singulare certa-
 men hostem prouocant, nec rarò eundem Christi
 ope gloriosè prosternunt.

Hæc igitur est Ecclesia Dei viui, hæc sunt castra
 Sanctorū, tribus militum ordinibus ab ipsa Dei
 sapientia diuino planè consilio disposita atq³ di-
 stincta, quæ quidem licet aduersus omnes hosti-
 les acies insuperabilia atq³ inuicta consistāt, neq³
 ullam siue humanam, siue diabolicam vim sub o-
 mnipotentis Imperatoris presidio pertimescant:
 non tamē Satanæ sibi ipse deest, circuit, querit,
 obseruat, insidiatur, nullam nocendi elabi sine
 oportunitatem: non potest ille Dei exercitū pro-
 fligare, conatur tamen: non sperat victoriam, at

non desinit laceffere : non fundet vnquam Christi copias, nec delebit ; at confundere & perturbare nouis ac variis stratagematum formis, & libris, & sermonibus hæreticorū, non cessat. Hinc enim hæretici huius temporis planè omnes Clericos cum Laicis ita confundunt, ut ne nomen quidem Clericorum (de qua re paulò pòst agemus) superesse patiantur.

Designant illi quidem certos homines, quibus docendi munus, Sacramentorumq; administrationem permittunt, quos etiam Ecclesia Ministros vocant : At eos nec populis cum potestate præesse, nec legibus continentia astringi, nec à tribunalibus politicis liberos esse volunt : Sed Laicorum more, iungere connubia, filios procreare, seculi huius negotia exercere, ad forum & iudicia pertrahi, inuitis etiam summis Antistitibus, iubent. Nam de consecratione atq; vñctione Pontificum, de tiaris, infulis, pedis, de palliis, tunicisq; sacratibus, de corona capillorum, de reliquo apparatu, qui ad officium exornandum Ministrorum Dei, atq; ad ornatum Ecclesiasticum à cultu prophano distinguendum pertinet, nihil commemorare necesse est. Hæc enim omnia ad eò confidenter aspernantur, ac de medio tollunt hæretici, ac si ea certissimis rationibus, cum ne probabiles quidem attulerint, superstitionem redole-

lere Iudaicam demonstrassent. Monachos autem in vniuersum omnes, siue Anachoreta, siue Cœnobita illi sint, nec minus omnia *Monastica* instituta, ritus, vota, cōsuetudines, vestes, functiones, & ipsa etiam vocabula execrantur. Neq; aliud esse vult Calvinus lib. 4. *Instit.* cap. 13. *Monasteria Cœnobitarum, nisi lupanaria sceleratorum, vel conuenticula schismaticorum: Anachoretas autem, Magdeburgenses Centuriatores Centur. 4. cap. 6. & 10. monstra quadam humana, vel vrsos potius, ac Mysanthropos appellandos censuerunt.*

Soli restant Laici, quibus etsi mirum in modum adulentur Lutherani, vt ea ratione maior Clericis ac Monachis consletur inuidia; veruntamen adsunt Anabaptista, qui nec Laicis parcunt, dum iurisdictione magistratus, magistratibus vrbes, urbibus genus humanum spoliant, atque ad eam formam regimen vniuersum reuocant, quæ non modo Reipublicæ ipsorum, sed ipsi etiam generi humano, si passim vsu recipiantur, extremam ruinam, atq; exitium possit afferre. Sed enim haud scio, plûsne Laicis Anabaptista noceant vexando, ac detrahendo; an cumulando, & blandiendo Lutherani. Detrahunt illi populo Christiano politicam potestatem, sine qua salus Reipublica terrena in apertum discrimen, interi-

interi-

interitumq; vocatur: Augent contra Lutherani eundem populum etiam Ecclesiastica potestate, ut nimirum ducantur Pastores ab ouibus, & imperent Imperatoribus milites, atq; interim pereat res Christiana, pereat Christi regnum, pereant anima, quarum salutem propria vita, & sanguine Dei Filius emerat.

Quæ cum ita sint, ad omnes pertinet, qui in Ecclesia Catholica Doctoris munere funguntur, impiis hereticorum conatibus, vel Satana potius consiliis & furori occurrere, & omnes Ecclesie partes, omnia membra, omnes ordines pro viribus protegere, ac tueri: à nobis verò non modo caritas Christiana, & onus à maioribus impositum flagitat, sed etiam cogit ordo disputationum, ut ad eas controuersias explicandas aggrediamur, quæ sunt de tribus illis Ecclesie partibus; id est, Clericis, Laicis, Monachis, ab hereticis huius temporis excitata. Quando enim pro capite militantis Ecclesie, proq; ipsa Ecclesia, tum in Conciliis congregata, tum etiam diffusa toto orbe terrarum, pro nostrarum virium tenuitate pugnauerimus: Illud unum est reliquum, ut pro membris eiusdem Ecclesie, pro nostra virili parte dimicemus, & Christo duce, atq; Imperatore, omnia hostium tela clypeo veritatis, & gladio verbi Dei discutiamus.

Ordo disputationis de Clericis.

IGITUR *disputatio de Clericis* (nam ab ea exordiendum esse, tum antiquitatis, tum etiam dignitatis ordo nos admonet) octo partibus continetur. PRIMVM enim, de ipso nomine Clericorum differendum erit. DEINDE, de vocatione, siue electione ad sacrum Ministerium. TERTIO, de distinctione, numero, & officio Ministrorum. QUARTO, de cœlibatu hominum sacratorum. QUINTO, de solennibus precibus, & laudibus, certis horis, certoq; ordine concinendis. SEXTO, de Ecclesiastica tonsura, vel rasura capillorum. SEPTIMO, de possessione temporalium bonorum, siue politico, siue Ecclesiastico iure acquiritorum. OCTAVO, de exceptione Clericorum à tribunalium civilium potestate. Nihil autem de Sacramento Ordinis, nihil item de Ecclesiastica Iurisdictione hoc loco dicendum erit, quòd ea partim ad questiones de Sacramentis, partim ad questiones de Pontifice, & Conciliis pertinere videantur.

LIBER

LIBER PRIMVS DE CLERICIS.

CAPVT PRIMVM.

De nomine Clerici & Laici.

QUID HAEC NOMINA CLERICI ATQVE
Laici sibi velint, nemini dubium esse puto:
tamen enim Græcam originem habeant, ta-
men trita sunt, ac peruulgata. Quis enim
ignorat idem esse *λαδν* Græcis, quod popu-
lum Latinis? Idem illis *κληρον*, quod sortem, siue hæredita-
tem nobis? Inde igitur laici dicti sunt quasi plebeij, ac po-
pulares, quibus nulla pars functionis Ecclesiasticæ deman-
data est; Clerici autem quasi Domini sors, & hæreditas, qui
diuino cultui consecrati, procurandæ religionis, ac rerum
sacrarum, Deo ipso iubente, providentiam, ac sollicitudinem
susceperunt: *Clericus*, inquit S. Hieronymus in epistola ad
Nepot. interpretetur primo vocabulum suum, & nominis de-
finitione prolata, nitatur esse quod dicitur; *si enim κληρον*
Græcè, sors Latine appellatur; propterea vocantur Clerici,
vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors illi
est, pars Clericorum est. Cur autem hæreditas sortis nomine
appelletur, illa ratio reddi solet, quod hæreditas in plures
sorte plerunq; diuidatur; vnde est illud Prophetæ Psalm. 77.
Sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.

Accedit quod licet ad vnum aliquem hæreditas tota per-
ueniat, id tamen non electione, sed sorte fit; nascuntur enim
vt plurimum, non fiunt hæredes, quis autem laborauit, quis
operam dedit, vt huius potius quam illius filius & hæres na-
scretur

religiosus / sors

sceretur? Atque huc Apostolus Paulus, Chryostomo teste, respexit, cum ait, scribens ad Colossenses: *Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum.* Et rursus ad Epheseos. *In quo nos sorte vocati sumus.* Non quod (vt Lutherani volunt) æterna beatitudo nullis meritis acquiratur, sed quod ad gratiam & adoptionem filiorum Dei sine vlllo opere nostro vocemur. Falluntur enim Pelagiani, qui priores partes homini, posteriores verò Deo tribuunt in conuersione ac pœnitentia peccatoris. Quomodo enim sorte vocamur, si nos ipsi Deum vlllo nostro vel opere vel conatu perueniamus?

Nemo igitur gratiam inuocat, nisi præuentus à gratia, nemo eligit Deum, nisi prius electus à Deo, nemo diligit, nisi prius dilectus, auersos ille conuertit, errantes reuocat, inuenitur à non quærentibus, palàm apparet non interrogantibus. quia tamen quod nobis fors est, Deo prouidentia, & prædestinatio est, propterea sapienter Apostolus simul iungit vtrumque, cum ait: *In quo nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum voluntatis eius.* Sed de his hæcenus.

Habemus igitur quid Clericorum ac laicorum nomen significet. Hinc autem prima inter nos, & hæreticos quæstio nascitur, rectè ne, an secus quidam inter Christianos Clerici, quidam laici nominentur. Lutherani enim & Caluinistæ tametsi minimè negant, quod ad rem attinet, ministerium verbi, & Sacramentorum non ex æquo ad omnes pertinere, & habent ipsi quoque suos quosdam Ministros & Pastores, siue (vt ipsi loquuntur) Superintendentes, quibus totam ferè religionis suæ curam permittunt: tamen quod eorum contentiones, & schismata ab odio Clericorum, & laicorum fauore initium duxerint, & vocabulum Cleri non obscurè excellentiam quandam, ac dignitatem præ se ferre videatur, nullo modo ferunt, vt Ministri Ecclesiastici, Clerici; ceteri, laici appellentur.

Itaque LUTHERVS in libro illo planè tartareo de abroganda Missa priuata, parte I. tractans illud B. Petri; *Non dominantes in Cleris,* Quod, inquit, nostra translatio habet, non dominantes in Cleris, interpretis incuria fuit, qua fecit vt Clerum hoc loco intelligerent quos nunc à laicis discreuit impia hominum traditio. Et infra: *Hoc dixisse contenti sumus,*

Christianum populum esse simplicem, in quo prorsus nulla secta, nulla differentia personarum, nullus clericus, nullus laicus, nullus sanctus, nullus rasis, nullus monachus esse debeat. Et CALVINUS in 4. lib. suæ Instit. ca. 4. §. 9. Hac, inquit, appellatio aut errore, aut certe ex prava affectione nata est, cum tota Ecclesia clericus, id est, hereditas Domini à Petro dicatur. Et in comment. c. 5. prioris epistolæ B. Petri: *Vtinam, inquit, nunquam Patribus venisset in mentem, et hac voce steterentur.* Hac illi, à quibus ego libenter quærerem, quo tempore, quo loco, quibus auctoribus hanc appellationem natam esse putent?

Si enim paucis antè annis, in angulo nescio quo, ab aliquo ambizioso atque indocto artifice vocabulorum fabricatam esse hanc vocem demonstrare possent Lutherani, possemus & nos vicissim facile credere, ex errore, aut pravo affectu, aut etiam impia traditione natam esse: sin autem ex divinis literis deprompta hæc appellatio, in ore omnium Conciliorum, omnium Patrum, totius Ecclesiæ, orbis terrarum uniuersi, omnibus ætatibus, ac seculis fuit, quis poterit satis hominum istorum audaciam, impudentiamque mirari?

Et quidem si de Conciliorum decretis, & sanctorum Patrum voluminibus agitur, non tam quærendum est, ubi Clericorum & laicorum nomen & distinctio habeatur, quam ubi non habeatur. ita passim in singulis propè paginis tum Patrum, tum Conciliorum veterum appellatio illa occurrit, quam ex errore, aut pravo affectu, vel impia traditione natam esse Lutherus & Calvinus affirmant.

Prodeat ex vetustis scriptoribus TERTULLIANUS, qui non modò antiquissimus, sed etiam doctissimus fuit. Is igitur in libro de Monogamia hoc modo loquitur: *Cum extollimur, inquit, & inflamur aduersus Clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes Sacerdotes, quia Sacerdotes nos Deo & Patri fecit: cum ad peraquationem disciplina sacerdotalis prouocamur, deponimus infulas, & impares sumus.* Et infra: *Laicis vero quia Monogamia non conuenit, cetera quoque aliena sunt.* Quid potuit clarius aduersus Lutherum & Caluini Tertullianus dicere, quam arrogantes ac superbos esse laicos, qui extolluntur, atque inflantur aduersus Clericos? Sed fortasse singulorum hominum testimonium sine temeritate contemnitur.

Prodeat igitur, non ex hominibus singulis, sed ex cœtibus hominum, Concilium I. N I C A E N V M, œcumenicum, veratissimum, frequentissimum, celeberrimum, cuiusque auctoritas tanta semper apud omnes veteres fuit; vt ab Eusebio lib. 3. de vita Constantini, & Augustino libro 1. de Baptismo, cap. 18. orbis terræ Concilium appelletur; ab Athanasio in epistola ad Episcopos Africae, & Leone epist. 53. ad Anatholium, cum oraculis Spiritus sancti; à Gregorio verò lib. 1. epist. 24. cum ipso Euangelio conferatur. In ea igitur tanta Synodo, quam neque erroris, neque prauis affectus, multò etiam minus impietatis possumus reprehendere, nisi vitiorum eorundem Ecclesiam totam, & orbem terræ vniuersum reprehendamus: in ea, inquam, Synodo appellatio Clericorum in singulis ferè canonibus inculcatur. Sic habet Canon primus: *Si quis in agritudinem vel à Medicis sectus vel à Barbaris castratus est, placuit ut iste permaneat in Clero: si quis autem sanus seipsum abscidit, hic etiamsi est in Clero, cessare debet, & ex hoc nullum talem oportet ordinare.* In II. verò canone III. V III. in XVII. in XVIII. & XIX. nihil ferè tractatur aliud, quàm de ordinationibus Clericorum. quod idem in omnibus omnino Conciliis passim occurrit.

Quid, quòd in ipsis etiam Apostolorum canonibus à S. Clemente descriptis, distinctio, & nomen Clericorum, & laicorum non semel legitur? Can. XII. *Si quis cum damnato Clerico, et cum Clerico, orauerit, damnetur.* Can. XIII. *Si quis Clericus aut laicus à communionem suspensus, &c.* Can. XV. *Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum relinquens propriam parochiam pergat ad aliam, hunc ulterius ministrare non patimur, presertim si vocatus ab Episcopo redire contempserit, seruntamen tanquam laicus ibi communicet.*

Quid hinc Calvinus, & Lutherus dicent? ignorabant Patres Nicæni, ignorabat Clemens Pontifex, ignorabant Apostoli Christianum populum simplicem esse debere, vt nullus in eo Clericus, nullus sit laicus? An potius impia traditione, errore, prauoq; affectu Ecclesiæ Ministris eiusmodi nomen indiderunt?

AT, INQUIVNT, non multum nos laboramus quid homines

mines dicant, iam dudum enim valere iussimus verba hominum. Verbum Dei proferatur ad medium, si controuersia finienda est. Videamus igitur quid habeat verbum Dei, quamquam opus non esset, cum de re constet, magnoperè de nomine litigare. Apud Hierem. c. 12. ita Spiritus sanctus loquitur: *Cleri eorum non proderunt eis.*

Ac ne fortè de istis ipsis verbis Dei litigandum sit, profero testes omni exceptione maiores, Origenem, Epiphanium, Hieronymum, qui non modò Scripturarum diligentissimi tractatores fuerunt, sed etiam penè soli inter omnes Ecclesie Patres Hebraicæ linguæ, qua Hieremiæ volumen scriptum esse constat, scientiam habuerunt. Sic igitur ORIGENES hom. 7. in Hier. exponit hæc verba, *Cleri eorum non proderunt eis: Hac, inquit, ante me alij exposuerunt, & quia non improbo interpretationem eorum, consentiens eandem profero; Nos qui putamur aliquid esse, id est, qui in clericatus & obis ordine presidemus, in tantum, et quidam de minori gradu ad hunc locum cupiant peruenire, nosse debetis, non statim in eo esse saluandos, quia Clerici sumus, multi enim & Presbyteri per-*

eunt, & laici beatissimi reperuntur.
S. autem EPIPHANIUS ad initium eius epistolæ, quam ad Ioannem Episcopum Hierosolymæ scripsit: *Oportebat, inquit, nos dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei, & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimur; si enim sacra Scriptura loquitur, Cleri eorum non proderunt eis, qua arrogantia clericatus conducere nobis poterit, qui non solum cogitatione & sensu, sed etiam sermone peccamus?*

Eodem modo S. HIERONYMUS in commentario huius loci: *Dicitur, inquit, hoc & Ecclesiasticis; quid enim eos inuare poterit Episcopi nomen, & Presbyteri, vel reliquum ordo Ecclesiasticus, cum magis grauentur dignitatibus suis, & potententes potenter tormenta patiantur?* Idem quoque Hieronymus in epistola ad Nepotianum: *Obsecro, inquit, re, & repetens iterum, iterumq; monebo, non officium clericatus genus antiqua militia putes, id est, ne lucra seculi in Christi quaras militia, ne plus habeas quam quãdo Clericus esse cepisti, & dicatur tibi, Cleri eorum non proderunt eis. Habemus igitur verbum Dei, in quo, Origene, Epiphanio & Hieronymo*

mo testibus, Episcopi & Presbyteri, ceterique ordines Ecclesiastici, clerici nominantur.

Sed accedat postremò Dei ipsius grauißimum testimonium, nò solùm verbo prolatum, sed etiam horribili quodam prodigio quasi sigillo proprio consignatù. Quod enim hoc tempore Lutherus & Calvinus aduersus Clericos clamant, idem olim Daran & Abyron aduersus Sacerdotes Testamèti veteris clamabant: *Sufficiat vobis*, aiebant illi Num. cap. 16. *quòd omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus, cur eleuamini super populum Domini?* Quid verò Lutherus & Calvinus dicunt? Sufficiat vobis quod omnis Ecclesia clerus, id est, hæreditas Domini est, cur eleuamini super laicos, cur soli vobis Cleri vocabulùm vsurpatis?

At qualem exitum reperit contentio illa veterum schismaticorum? Acerbum omnino, & luctuosum: siquidem continuitud, vt Scriptura eodem loco narrat, ad imperium Domini, qui schismata, & seditiones aduersus ministros suos ferre non potest, *dirupta est terra sub pedibus eorù, & aperiens os suum deuorauit illos, cum vxoribus, cum liberis, cum tabernaculis, cunctisq; opibus, descenderuntq; diuis in infernum, operiti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Hæc videlicet iustissima pœna illorum est, qui diuersos in Ecclesia gradus, ordinemq; pulcherrimum, ab ipsa Dei sapientia constitutum, confundere, ac perturbare nituntur, vt ad ea inferiorù detrudantur loca, vbi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Sed eorum obiectiuunculas, licet frigidas, & iciunas, breuiter diluamus. Christianus populus, inquit Lutherus, simplex debet esse, vbi nemo sit clericus, nemo laicus; nam vt Apostolus ait ad Galat. 3. *Non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neq; fæmina, omnes enim vos vnum estis in Christo IESU.*

Vnum & simplicem Christianum populum esse debere, negari non potest, sed interest qua vnitate, qua simplicitate: *Vnus Dominus*, inquit Apostolus ad Ephe. 4. *vna fides, vnum Bapisma, vnus Deus & Pater omnium.* Hæc est vnitas, hæc simplicitas populi Christiani, vt vnus sint omnes fidei; idem dicant, idem sentiant omnes, nec sint in eis schismata. Qua simplicitate cum omnino careant Lutherani, quippe quibus

tot penè sunt sectæ quot ciuitates: tot symbola quot capita viderint ipsi quàm bene Christianus populus dici possint.

Porro distinctio Clericorum & laicorū cum hac simplicitate non magis pugnat, quàm pugnet membrorum distinctio cum corporis vnitatem. Vnum est corpus humanum, nec tamen totum est oculus, nec totum est auris, nec totum manus, nec totū pedes, alioqui, vt verbis vtar Apostoli I. Cor. II. *Si totum corpus oculus, & ubi auditus? si totum auditus, & ubi odoratus? & si essent omnia vnum membrū, & ubi corpus? Nunc autem multa quidem sunt membra, vnum autē corpus.* Sic profus in Ecclesia alij Clerici, alij Laici, alij Monachi sunt; & rursus Clericorum, alij Sacerdotes, alij Ministri; Laicorum alij Principes, alij priuati; Monachorum alij anachoretæ, alij cœnobitæ. Sed hæc membrorū ac partium varietas est, corpus verò vnū, quoniam vnum omnes Dominum habemus, vnā fidem, vnum Baptisma, vnum Deum Patrē, vnā Ecclesiam matrem, vno spiritu viuimus, vno pane nutrimur.

Neq; verò his repugnant verba illa Pauli: *Non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neque fœmina.* Tamen si eadem ratione dicere potuisset, non est laicus neq; clericus. Neque enim illis verbis excludere voluit Apostolus ab Ecclesia diuersitatem sexuum, nationum, conditionum, sed admonere, non ista esse quæ filios Dei faciant, sed fidem quæ per dilectionem operatur, sic enim ait: *Omnes vos Filij Dei estis per fidē, quæ est in Christo IESU; Quicumq; enim in Christo IESU baptizati estis, Christum induistis, non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neq; fœmina.* Itaq; nihil obest sexus, si adsit fides: nihil prodest, si absit; & laicus cum caritate, Dei Filius est, & Clericus sine caritate mancipium Diaboli est: Sunt igitur in Ecclesia clerici, sunt laici, sunt liberi, sunt serui, sunt masculi, sunt fœminæ: sed hæredes regni sempiterni, non istæ graduum, siue cōditionum, siue sexuum differentia, sed fides cum spe & caritate constituit.

- 22 At B. Petrus in epistola sua priore cap. 5. totam Ecclesiam
 23 Clerum appellat, cum ad Episcopos ait: *Pascite qui in Vobis
 24 est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè, neque
 25 turpis lucri gratia, sed voluntariè, neq; ut dominantes in cler-
 26 cis, sed forma facti gregis ex animo.* Ex errore igitur, in quo

unt, impiæ traditione, aut prauo affectu ab honore Cleri-
ci nominis deiectione sunt laici.

Sed hæc obiectio nec difficulter, nec vno modo soluitur.
Primum omnino probabile est, quod S. Hieronymus in epi-
stola ad Nepotianum, & Oecumenius in commentario hu-
ius epistolæ docent, Cleri appellationem hoc loco positam,
nō ad Ecclesiam vniuersam, sed ad eos tantum esse referen-
dam, qui propriè Clerici vulgò nominantur. tamen enim
ad Episcopi gregem tum Clerici, tum laici pertinent, tamen
quia tantò maius periculum erat, ne Episcopi Clericis do-
minari vellent quàm laicis, quòd Clerici magis subiecti,
atq; obsequentes Episcopis, vt proprij eorum administri, ex
ipsa sua professione debent esse, quàm laici; propterea B. Pe-
trus Episcopus monet, vt vniuersum quidem gregē diligen-
ter pascant, sed in pascendis laicis caueant turpe lucrum, in
Clericis regendis fugiant dominandi cupiditatem.

Adde, quòd nomen Cleri deriuatum est ad Christianos à
Iudæis, & sine dubio S. Petrus alludit ad Leuitas Iudæorum,
qui Numer. 18. & Deut. 18. dicuntur esse de sorte Domini, &
Dominus dicitur esse eorum fors & hæreditas, quia donauit
eis quodammodò partem suam, id est, decimas, & oblatio-
nes filiorum Israël. Porro Leuitis non respondent in Ecclesia
noui Testamenti omnes Christiani, sed soli sacerdotes, co-
rumq; ministri. Petrus igitur nomine Cleri non omnes Chri-
stianos, sed solos ministros Ecclesiasticos intellexit.

Quòd si hæc interpretatio ab aduersariis obstinatè reii-
ciatur, nihil est cur magnoperè contendamus. potest enim
eadem appellatio Cleri diuersa ratione cum vniuersæ Eccle-
siæ, tum solis templi Ministris aprissimè conuenire. Nam vt
Ecclesia vniuersa, fors atque hæreditas Christi est, quòd eam
acquisierit sanguine suo, & simul tamen quædam certa Ec-
clesiæ portio, altaris ministerio consecrata, magis propria
ratione fors, & hæreditas eiusdem Christi dici potest, nō se-
cus atque olim Synagoga Iudæorum vniuersa in libris Pro-
phetarum passim hæreditas Domini vocabatur, quòd eam
vniuersam Deus ex Ægypto liberasset, & quodammodò re-
demisset, & tamen solam tribum Leuiticam, quam rebus sa-
cris præfecerat, speciali quadam ratione sortem suam & hæ-
reditatem idem Dominus appellabat.

CAPVT II.

Proponitur quaestio de institutione Ministrorum Ecclesiae.

SEQVITVR altera quaestio de institutione Episcoporum, aliorumque Ecclesiae Ministrorum, quae sanè cum gravissima, tum etiam utilissima est, non ad id modò, de quo agimus in praesentia, sed etiam ad veram Dei Ecclesiam cognoscendam. Illud autem initio praemittendum est; appellatione creationis Episcoporum tria contineri; electionem, ordinationem, & vocationem seu missionem; Electio nihil est aliud, quàm designatio certae personae ad Ecclesiasticam praefecturam; Ordinatio, sacra caeremonia est, qua certo ritu futurus Episcopus inungitur & consecratur; Missio seu vocatione iurisdictionem tribuit, ac re ipsa Pastorem, ac Praesulem facit.

Exsistit igitur inter nos & aduersarios controuersia, cui potissimum ius sit in Ecclesia Episcopos creandi, id est, eligendi, vocandi, atq; initiandi. Rursus obseruandum est, electionem multis ac variis modis fieri posse; nam aut Deus solus eligit, quomodo Aaron, & Petrus electi fuere; aut Deus per homines. Cum autem per homines Deus eligit, aut id facit naturali propagatione, quomodo filij Aaron, & nepotes olim ad sacerdotium perueniebant, aut certè voluntaria electione. Quòd si voluntaria electione, aut vnus, qua ratione Clemens à Petro electus dicitur, aut plurium; & si plurium, aut populi, aut cleri, aut vtriusque.

Sunt autem tres de hac tota quaestione sententiae. PRIMA Ioannis VViclef, & Ioannis Hufs, qui teste Thoma VValdésii lib. 2. doct. fidei, ca. 39. & 40. docebant, solius Dei munus esse eligere Pastores Ecclesiae; quod soli pij, & praedestinati, Episcopi & Pastores esse possint, & solus Deus nouerit, qui sint pij, & praedestinati. Vide in Concilio Constantiensi sess. 8. & 15. articulos horum haereticorum.

ALTERA sententia est Martini Lutheri, Ioannis Caluini, Matthiae Illyrici, Ioannis Brentij, Martini Kemnitij, aliorumq; huius temporis Sectariorum, qui electionem, & vocationem,

tionem, iure diuino ad Ecclesiam vniuersam, hoc est, ad Clerum & populum spectare volunt, ita prorsus vt sine populi consensu ac suffragio nemo legitimè electus, aut vocatus ad Episcopatum habeatur. Porro ordinationem, quæ per manus impositionem fieri solet, solis Pastoribus tribuunt. Nec enim fieri posset vt totus populus manus imponeret, sed ita tamen ad solos Pastores munus hoc referunt, vt illi nomine totius Cleri ac populi nouis pastoribus manus imponant, ac verè dici possit totus Clerus ac populus nō solū eligere ac vocare Pastores, sed eosdem etiam initiare, & ordinare. Sed verba ipsorum audiamus.

Martinus LUTHERVS in libro de potestate Papæ: *Hunc ritum, inquit, per multas epistolas Cyprianus commemorat, semper suffragium populi, et iudicium propinquorum Episcoporum, ita allegans, vt hanc ex Deo ordinationem esse cum fiducia pronunciet. Et infra: Nec referre est necesse quanto felicius hodie is ritus diuinus seruetur, præsertim tot sacerdotibus malis regnantibus, & inuito populo impostis. Idem fusè atque ex verbo Dei, vt ipse iactat, in eo libro demonstrat, quem inscripsit de instituendis ministris, ad Boëmos.* Ioannes CALVINVS lib. 4. Instit. Christ. cap. 3. §. 15. *Habemus, inquit, esse hanc legitimam ex verbo Dei ministri vocationem, vbi ex populi consensu & approbatione creantur, qui nisi fuerint idonei. Præesse autem electioni debere alios Pastores, ne quid vel per leuitatem, vel per mala studia, vel per tumultum à multitudine peccetur.* Matthias Flaccius ILLYRICVS prætereum librum quem scripsit de electione Episcoporum, in quo totis viribus contendit, ius eligendi, atque instituendi Episcopos, neque summo Pontifici, neque Regibus, neque Canonicis permittendum esse, sed multitudini fidelium, cui conuenit iure diuino, esse restituendum. Scripsit etiam multa cum collegis suis Magdeburgensibus Centuriatoribus in hist. Eccles. Centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 391. *Habet, inquit, Ecclesia in quolibet loco, hoc est, totus cætus, tum, vt nunc vocamus, laicorum, tum clericorum consunctim potestatem eligendi, vocandi, & ordinandi ministros idoneos.* Non dissimilia sunt quæ scribunt Ioannes Brentius in Prolegomenis aduersus Petrum à Soto, & Martinus Kemnitius in examine Concilij Tridentini in disputatione de Ordinibus.

Sacramento. Hæc igitur eorum sententia est, ex qua non obscure colligi putant, nullos esse apud nos Episcopos ritè vocatos, quòd iam dudum nostri in Episcoporum electionibus plebem excluderint à ferendo suffragio.

CONTRA autem, Doctores Catholici summa consensione docent, ius Episcopos ordinandi ac vocandi ad plebem nullo modo pertinere posse; ius autem eligendi fuisse aliquando, & aliquo modo penes populum, sed Pontificum concessione vel conniventia, non lege diuina; ex quo nos longè verius colligemus, nullam esse apud hæreticos veram ordinationem, nullam vocationem, nullam electionem, proinde, nullos Episcopos, nullam Ecclesiam; vt autem hæc omnia distinctè, atque ordine demonstremus, propositis aliquot sententiis seu propositionibus, disputabimus primum de ordinatione, tum de vocatione, postremò de electione.

CAPVT III.

Non pertinere ad populum ius ordinandi Pastores, siue Ministros.

SIT igitur hæc prima nostra propositio seu sententia. *Ordinationem tum Episcoporum, tum aliorum Ecclesiæ Ministrorum, non ad plebem, sed ad solos Episcopos pertinere.* Testantur id passim diuinæ Scripturæ, testantur decreta Conciliorum, testantur veteres Patres, testantur denique mos populi Dei, & exempla maiorum. Aaronem, & filios eius sacerdotes primos Testamenti veteris solus Moses Sacerdos, & Pontifex ordinauit, & consecrauit, Leuitic. 8. Mosem autem Sacerdotem fuisse, testatur Dauid in Psalm. 98. *Moses, inquit, & Aaron in sacerdotibus eius.* Testatur Philo lib. 3. extremo de vita Moysi: *Hæc, inquit, fuit vita, obitusq; Moysi Regis, Legislatoris, Vatis, & Pontificis.* Testatur Hieronymus lib. 1. in Ioaninianum, testatur Augustinus in commentario Psalm. 98, testatur Gregorius Nazianzenus oratione ad Gregorium Nyssenum, testatur denique S. Leo epist. 88. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ.

Moses sacerdos fuit.

In Testamento nouo, vbicunque mentio fit manus impositionis, quo ritu etiam apud aduersarios ordinatio celebratur, semper ea Apostolis, ceterisque Episcopis, nunquam verò plebi tribuitur. Actor. 6. Sôli Apostoli per manus impositionem Diaconos ordinarunt. 1. ad Timoth. 4. *Noli, inquit Apostolus, negligere gratiam, qua in te est, qua data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Quo loco Presbyterium, Episcoporum cœtum significat, vt testantur omnes ferè interpretes, ac præsertim Græci, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus: *Non de Presbyteris, inquit Chrysostomus, hic loquitur, sed de Episcopis, neque enim profectò Presbyteri ipsum ordinarunt.* Item in eodem loco loquitur Apostolus ad Episcopum: *Manus citò nemini imposueris.* Ac rursus 2. ad Tim. 1. *Resuscites, inquit, gratiam qua data est tibi per impositionem manuum mearum.*

Itaque ex diuinis literis satis probatur, munus ordinandi proprium esse Episcoporum. quod idem ex plurimis Conciliorum decretis confirmari posset: sed quoniam res est perspicua, & notissima, cum solum canonem hoc loco ad memoriam reuocabo, quo Episcopum à tribus Episcopis ordinandum esse, definitum est, qui canon primus est inter canones Apostolorum, & rursus 4. est inter canones Concilij I. Niceni, œcumenici, maximi, ac celeberrimi. Denique 12. est Concilij II. Carthaginen. tricesimus nonus III. secundus IV. & quartus VI. Quæ Concilia etsi non œcumenica, sed nationalia fuerint, fuere tamen frequentissima, & S. Augustini præsentia ac suffragio illustrata.

Accedat, quòd veteres Patres constanter docent, solius Episcopi esse initiare sacris, siue Presbyteros, siue Diaconos, siue ipso etiam Episcopos, neque in vlllo modo Presbyteris licere. Vide Epiphaniùm hæresi 75. quæ est Aërij. Ioannem Chrysostomum cum ceteris Græcis in commentario 3. & 4. capitis prioris epistolæ ad Timotheum. Hieronymum in epistola ad Euagrium. Augustinum in breuiculo, collat. 3. capite 5. Quòd si Presbyteris non licet Episcopos aut Presbyteros ordinare, quod id munus solis Episcopis conueniat, quantò minus id clericis inferioris gradus aut etiam laicis licebit?

Accedat

Accedat postremò antiquissima, ac perpetua Ecclesiæ vniuersæ consuetudo, quæ optima iuris interpret esse solet. Nam, vt verbis vtar Euangelicis, à seculo non est auditum, vt Episcopum non Episcopus ordinarer; neque huiusce rei vllum vnquam vel institutum ex disciplina, vel exemplum ex historiis, vel etiam vsurpatio ex hæretica licentia proferretur. Nam apud Lutheranos quoque & Calvinistas, qui ritus Ecclesiasticos penè omnes sustulerunt, ij solùm manus imponunt, & Pastores, seu Ministros faciunt, qui Pastores, & Episcopi, licet re vera non sint, tamen haberi & appellari volunt. Quare quod attinet ad ordinationes, non Clerus, & populus vniuersus, sed soli Pontifices Episcopos & Presbyteros creant.

» SED, inquit: Etsi Clerus ac populus per se manus Episcopis non imponat, id tamen non eo fit, quod desit multitudini auctoritas, sed quod ad vitandam confusionem, quæ necessariò existeret, si tot manus super vnus hominis caput imponendæ essent, visum est melius, vt paucis Pastoribus ea cura demandaretur. Itaque auctoritas ordinandi ministros, totius multitudinis est, exequutio est verò Pastorum: sed cum Pastores, quod faciunt, totius Cleri, ac populi auctoritate, & nomine faciant, ipse etiam Clerus & populus ordinare, & consecrare ministros dici potest.

At certè falluntur, vel fallere volunt aduersarij, dum ita ratiocinantur. Nam tribus modis potest intelligi, quod ipsi dicunt, auctoritate, ac nomine totius Cleri, & populi à Pastoribus ordinari Pastores. PRIMVM, quomodo nomine totius corporis lingua loquitur, oculi vident, aures audiunt, & de ceteris membris ad eundem modum. quod enim pars corporis facit, toti etiam corpori tribui solet, licet reliquum corpus neque præstet vnquam, neque præstare possit, quod est illius partis proprium: Videri oculis totus homo, sed ita videt, vt nulla ratione queat lingua, manibus, pedibus, alioue membro videre. Quod si hoc modo vellent aduersarij ab vniuersa multitudine per suos Pastores ordinari ministros, non esset cum eis magnoperè contendendum. Nihil enim potestatis vel auctoritatis in ipsa multitudine ponerent, præter eam quam habet Pastores, qui in membris, ac partibus eiusdem

dem multitudinis numerantur. Sed non id solum illi quæ-
runt, neque hac moderatione contenti sunt.

ALTERO igitur modo potest intelligi, auctoritate populi
Antistites à Pastoribus ordinari, vt videlicet in ipso populo,
remotis etiam omnibus Pastoribus, sit vera ordinandi pote-
stas, neque aliud impediatur, quò minus populus re ipsa Pasto-
ribus manus imponat, quàm cõfusio multitudinis; quomo-
do prætores in vrbibus, auctoritate ac nomine Principis, pro
tribunali sedent, ac ius ciuibus dicunt. Ita enim prætor in iu-
re dicendo locum Principis obtinet, vt possit tamen Prin-
ceps, si velit, per se ius dicere.

At neque hic modus aduersariis probari debet, si ipsi sibi
constare velint. Nam si sola confusio multitudinis impedi-
ret, quò minus populus ordinaret ministros, posset certè
idem populus munus ordinandi paucis hominibus de suo
corpore, id est, etiam non Pastoribus demandare; at id non
modò Conciliorum decretis, & perpetuæ consuetudini, &
omnium Patrum testimoniis, sed etiam aduersariorum ex-
emplis, & verbis, & ipsi rationi repugnat. Nam, vt paulò antè
diximus, in hæreticorum cœtibus non quiuus è populo, sed
soli Pastores manus imponere ordinandis ita solent, vt si se-
cus fiat, irrita censeatur ordinatio. & Ioannes Calvinus li-
bro 4. Institut. cap. 3. §. 16. Ita omnino faciendum esse ex A-
postolorum consuetudine his verbis docet: *Licet nullum
exstet certum præceptum de manuum impositione, quia ta-
men fuisse in perpetuo & su Apostolis videmus, illa tam ac-
curata eorum observatio præcepti vice nobis esse debet. Et
infra: Hoc postremò habendum est, non vniuersam multitudi-
nem manus imposuisse suis ministris, sed solos pastores.* Hæc
ille. & sanè cùm potestas ordinis, quæ ad ordinandos mini-
stros necessaria est, per ordinationem accipiatur: quis cape-
re potest, vt vel populus vniuersus, vel pauci de populo, nulla
prius ordinatione accepta, manus imponere, & ordinare
ministros possit.

Restat igitur modus **TERTIVS**, quo possit intelligi quod
aduersarij dicunt, auctoritate multitudinis Pastores à Pasto-
ribus ordinari, nimirum, licet non habeat multitudo ordi-
nis potestatem, habeat tamen iurisdictionis, & proinde ius
Pasto-

Pasto-

Pastoribus imperandi, vt certis hominibus à se designatis manus imponant.

An Lutherus & Calvinus sint veri Pastores? 76. 87.

Sed quoniam de hac potestate iurisdictionis, quam aduersarij populo tribuunt, in sequenti capite disputandum erit, nunc solùm ex iis quæ dicta sunt, quæque ab aduersariis affirmantur, argumentum, ni fallor, indissolubile colligemus, Ecclesiam eos nullam habere; est autem hoc argumentum. Non sunt veri Pastores, qui non sunt per manus impositionem à veris Pastoribus ordinati. Id Calvinus ex Apostolorum perpetua consuetudine, quæ nobis pro lege, vt ipse ait, esse debet, rectissimè collegit. Lutherus autem, Zvinglius, Calvinus, & ceteri, qui Pastores primi apud suos habentur, non fuerunt per manus impositionem à veris Pastoribus ordinati. Nam si secus, à quibus obsecro? à suisne? an à nostris? non à suis, ipsi enim sunt primi, neque enim ante Lutherum vlli fuerunt Lutherani, neque ante Zvinglium Zvingliani, neque ante Calvinum Calvinistæ, qui eos Pastores ordinare possent. Non item à nostris, siquidem in Ecclesia Catholica, vnde recesserunt, neque Lutherus, neque Zvinglius, neque Calvinus Episcopi fuerunt, sed tantum Presbyteri. Porro Presbyteri, qui Caluino Ministri sunt, nõ Pastores, non habent ordinandi potestatem: *Quid facit, inquit Hieronymus in epistola ad Euagrium, excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Et Calvinus Hieronymo subscribens paulò antè dixit, à solis Pastoribus, id est, Episcopis Ministros ordinari.

Adde etiam, quòd ordinationem Catholicam aduersarij nihili faciunt; sic enim Calvinus de nostra ordinatione loquitur lib. 4. Instit. cap. 5. §. 3. *Ordinatio autè nihil aliud est, quàm merù ludibrium.* Et Martinus Kemnitius loco notato, non magis ratas esse contendit hoc tempore Catholicorum Episcoporum ordinationes, quàm olim fuisse Apostolicis temporibus Annæ & Caiphæ Pontificum Iudæorum.

Quod si primi illi aduersariorum Episcopi & Pastores, veri Pastores & Episcopi nõ fuerunt, certè nec secundi, nec tertij, nec ceteri, qui primis illis successerunt. At Ecclesia sine Episcopis & Pastoribus esse non potest, vt idem Calvinus verè affirmat lib. 4. Instit. cap. 3. §. 4. *Sequuntur, inquit, Pastores & Doctores, quibus carere nunquã potest Ecclesia.* Hæc ille. Est enim

enim Ecclesia, vt S. Cyprianus eam definit in epist. 9. libro 4. plebs Episcopo adunata, & Pastori suo grex adherens. Sequitur igitur, vt aduersarij, qui veros Episcopos & Pastores non habent, neque veram Ecclesiam habeant.

Hoc argumento S. HIERONYMVS in Dialogo aduersus Lucifer. Hilarium quendam hæresiarcham apertissimè confutauit: Hilarius, inquit, cum Diaconus de Ecclesia recesserit, solusq; et putat, turba sit mundi: neq; Eucharistia conficere potest, Episcopos & Presbyteros non habens, neque Baptisma sine Eucharistia tradere; & cum iam homo mortuus sit, cum homine pariter interit & secta, quia post se nullum Clericum Diaconus potuit ordinare, Ecclesia autem non est qua non habet Sacerdotes.

Vnum duntaxat effugium inuenit Calvinus; scribit enim lib. 4. Instit. cap. 3. §. 4. Ecclesia constituta, non nisi à Pastoribus Pastores ordinandos esse. At cum Ecclesia vel primum constituitur, vel iterum renouatur, ac restituitur, solere Deum extraordinario modo excitare Apostolos, & Euangelistas, in quorum numero se & Lutherum sine dubio vult haberi: Quamquam, inquit, non nego, quin Apostolos postea quoq; vel saltem eorum loco Euangelistas interdum excitavit Deus, & nostro tempore factum est, talibus enim, qui Ecclesiam ab Antichristi defectione reducerent, opus fuit: munus tamē ipsum nihilominus extraordinarium appello, quia in Ecclesiis ritè constitutis locum non habet. Sed hoc miserum est per fugium: nam Ecclesia semel à Christo bene constituta non potest ruere, ne deficere ad Antichristum, cum non sit fundata super arenam, sed supra firmam petram, Matth. 16. quocirca non eget nouis Apostolis, & architectis.

Deinde, si Lutherus, & Calvinus noui Apostoli fuissent, venissent omnino cum signis, & miraculis Apostolorum, sic enim veri Christi Apostoli legationem suam probauerunt. Alioqui cur potius Lutherum recipiemus, quàm Manichæum? Calvinum, quàm Arium? Eodem enim modo omnes venerunt. Adde, quod primi Apostoli omnes per impositionem manuum ordinati fuerunt, Petrus quidem à Christo, ceteri à Petro, vt Ioannes de Turcremata ostendit lib. 2. cap. 32. & nos in 1. lib. de Pontifice, cap. 23. docuimus, dum S. Petri prærogatiuas enumerarem.

CAPVT IV.

*Non esse populi, sed Episcoporum, vocare
Ministros.*

SEQVITVR altera propositio. *Vocatio seu mis-
sio Ministrorum non ad populum pertinet, sed
ad Episcopos, & potissimum ad summum Pon-
tificem.* De hac propositione satis multa dicta sunt in li-
bro de Pontifice, vbi demonstrauius, Ecclesiasticam iuris-
dictionem non esse in ipso cœtu fidelium, sed in capite, id
est, in summo Pontifice, & ab eo ad Episcopos, ceteros deri-
uari. Probat igitur hæc propositio primùm ex verbo Dei;
legimus enim Petro collatam potestatem, Matthæi 16. &
Ioan. 21. *Tibi dabo clauis. Et, Pasce oues meas.* Et rursus A-
postolis Ioan. 20. *Ego mitto vos, & quorum remiseritis pec-
cata, remittuntur eis.* Multitudini autem fidelium Christus
auctor omnis Ecclesiasticæ iurisdictionis nihil vnquam tri-
buisse legitur.

Deinde idem hoc probatur ex Apostolica consuetudine.
Nam Act. 14. Paulus & Barnabas Episcopi & Apostoli con-
stituebant per ciuitates Presbyteros, & ad Tit. 1. *Huius rei
gratia, inquit Apostolus, reliqui te Creta, & constituias per
ciuitates Presbyteros, sicut ego constitui tibi.* Et ipsi etiã Cen-
turiatores Cent. 1. lib. 2. cap. 2. fatentur primos Episcopos
post Apostolos ab Apostolis constitutos.

Denique idem colligitur ex sequentibus. Demonstra-
turi enim sumus pauld infra, electionem Ministrorum po-
pulo non conuenire; ex quo certè sequitur maiori ratione
vocationem eidem populo non conuenire. obiectiones
aduersariorum omnes simul tum refel-
lentur, cùm de electione
disputabitur.

CAPVT V.

Electionem Ministrorum non fieri à solo

DEO.

Is igitur de ordinatione, & vocatione præmissis, ad electionem, de qua præcipua quæstio est, veniamus. sitq; hæc tertia propositio. *Electio Ministrorum Ecclesie non fit à solo Deo.* Hæc propositio asseritur aduersus errores Ioannis VViclef, & Ioannis Hufs, qui dånati sunt in Concilio Constantiensi; nam sess. 8. damnatur hic articulus VViclefi, qui est octauus: *Si Papa sit præscitus & malus, non habet potestatem super fideles.* Et rursus iste, qui est articulus 40. qui que ex octauo deducitur: *Electio Papa à Cardinalibus, per Diabolũ est introducta.* Sess. autẽ 15. damnantur hi articuli Ioan. Hufs, Articulus 22. *Papa vel Prælatus malus, & præscitus, est equiuocẽ Pastor.* Articulus 26. qui deducitur ex 22. *Non eo ipso quo electores, vel maior pars eorum consenserit vna voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitime electa. Unde siue electores bene vel malè elegerint, operibus electi debemus credere.* Hæc ille.

Refellitur iste error, ac sententia nostra comprobatur. PRIMVM exemplo ipsius Dei, qui non semper eligit prædestinatos ad gubernacula politica, vel Ecclesiastica. Nam i. Reg. 10. Saulem Deus elegit, qui tamen postea reprobus fuit. & Christus Ioan. 6. Iudam elegit, quem constat minimè prædestinatum fuisse: *Nõnne, inquit, ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis Diabolus est?*

SECUNDO exemplis Apostolorum, qui Act. 6. elegerunt Diaconos, & inter eos Nicolaum, qui postea fuit hæresarcha. ex quo apparet, eos non laborasse in electione, essentne prædestinati, an reprobi, quos eligebant, cum satis intelligerent id sciri non posse.

TERTIO ex Patribus. ORIGENE s hom. 4. in librum Iudicum docet, ac demonstrat, sæpe diuinam prouidentiam ad punienda peccata populorũ efficere, vt impij sedeant ad gubernacula tum Regnorum, tum etiam Ecclesiarum. Chrysostomus autem hom. postrema in epist. ad Hebræos. Augusti-

nus lib. 2. cap. 4. contra epistolam Parmeniani. & Bernardus serm. 66. in Cantica, docent, homines malos veros Episcopos esse posse si legitime eligantur. id quod etiam confirmat S. Bernardus ex testimonio illo Ioan. 11. de Caipha: *Cum esset Pontifex anni illius prophetauit.* Fuit enim Caiphas, etiam iniquus & reprobus, verissimus Pontifex, cum eius dignitatis gratia Deus ei dederit, ut prophetaret.

QUARTO ratione. Si solus Deus eligeret Pastores Ecclesiae, aut id faceret sola sua voluntate, sine vlllo signo externo & visibili, aut certe visibili aliquo signo; si primum affirmetur, quid nobis eiusmodi electio prodesset? nunquam enim sciremus quis Ecclesiae esset Pastor; si secundum, aut signum illud esset prodigiosum, ac praeter ordinem naturae, ut columbae descensus; aut caelestis aliquis fulgor, aut certe loco signi accipiendae essent sortes, quomodo Apostoli Act. 1. cupientes S. Matthiam eligi a solo Deo, sortibus vsi sunt. At prodigia illa columbae, & luminis rarissima esse solent; certe hoc tempore minimè ea videmus.

Sortibus autem uti, cum humano consilio res transigi potest, nullo modo licet. Nam aut sortes existimantur gubernari a casu, aut a caelo, aut a Diabolo, aut a Deo. Si a casu, stultum est homines ratione praeditos velle sortibus eligere Pastores suos, & committere fortunae temeritati, quod poterant consilij maturitate definire: si a caelo, superstitionis vitium est uti sortibus in eiusmodi electionibus. neque enim caelum vim habet moderandi liberas actiones, quales sunt iacere sortes, vel educere: si a Diabolo, impium & sacrilegum est, rerum sacrarum auctorem Diabolum facere: si denique a Deo, peccatum est tentationis Dei, expetere atque expectare a Deo, ut ipse sortes dirigat, quando neque ipse id se facturum promisit, neque deest humanum consilium. Quae circa Ecclesia rationem eligendi praelatos sortibus, merito improbanit, capite Ecclesia, extra de Sortilegiis. quam rationem reprehendunt etiam Hieronymus in cap. 1. Ionae, & Beda in cap. 1. Act. 1.

AT, INQUIES, Salomon Prouerb. 16. asserit, sortes a Deo gubernari, cum ait: *Sortes mittuntur in sinu, a Domino autem temperantur.* RESPONDEO, Salomonem dicere voluisse omnia gubernari a diuina providentia, etiam si nobis placet calu

casu quodam fieri videantur, ut id quod sorte alicui contingit. Porro diuina prouidentia in sortibus cernitur, non quod semper qui sorte eligitur sit melior, sed quod siue melior siue peior sit, non sine Dei prouidentia eligatur; qualis prouidentia in omnibus aliis euentibus, quamuis maximè fortuitis, cernitur. Proinde non tollit ista communis prouidentia casum; neque facit ut melius sit sorte præpositos Ecclesiæ eligere, quàm suffragiis.

Neque his repugnat exemplum S. Matthiæ, qui sorte electus fuit. nam in primis non fuerunt fortassè illæ sortes propriè dictæ, sed cœleste aliquod lumen super Matthiam à Deo effusum, ut indicare videretur Dionysius Areopagita de Ecclesiastica hierarchia, cap. 5. partez. Aut certè sortes illæ veræ, ac propriæ fuerunt, sed priuilegium, atque inspiratio Dei peculiari causa fuit, cur iis Apostoli vterentur. Quia enim Apostoli ceteri à Christo electi fuerant, ne videretur S. Matthias ceteris inferior, voluit fortassè idem Christus per se illum eligere. Itaque inspirauit Apostolis, ut sorte vterentur. Sed priuilegium, ut Hieronymus notauit in caput i. Ionæ, non debet trahi in exemplum ordinariorum electionum. Aut postremò sine vlllo priuilegio sortibus Apostoli in ea electione uti voluerunt, quod Matthias & Barsabas ad eum essent pares sanctitate, & doctrina, ut humano iudicio discerni non posset vter præponendus esset. In eiusmodi enim casibus licitus est sortium vsus, tum quia nõ tentatur Deus, cum id ab eo exquiritur, quod humano iudicio declarari nõ potest, tum quia nullum est periculum, quicumque sorte exeat, etiam si planè casu exiret, quando pares sunt, de quibus præficiendis agitur, & tollitur materia querimoniarum, nullique fit iniuria.

Quapropter sortibus vtendum esse in eiusmodi casibus, docet S. Augustinus lib. i. doctrinæ Christianæ, cap. 28. & in epist. 180. ad Honoratum, quomodo apud Iudæos ex multis sacerdotibus sorte eligebatur vnus, qui certo tempore thus Domino adoleret; vnde est illud Luc. i. *Sorte exiit, vt Zacharias incensum poneret, &c.* Atque ad hunc ritum respexisse Apostolos in electione S. Matthiæ, testatur Ambrosius in caput i. Lucæ, & Beda in caput i. Actuum.

CAPVT VI.

Quarta Propositio.

NON decuisse Christianos Sacerdotes carnali
successione propagari. Confirmatur hæc sentē-
 tia PRIMVM ex figura, quæ in lege naturæ præ-
 cessit; nam Melchisedech, secundum cuius ordi-
 nem Christus & Christiani sacerdotes esse dicuntur; idcirco
 sine patre, sine matre, sine genealogia fuisse describitur ad
 Hebræos 7. vt intelligeremus sacerdotes Christianos non
 debere nasci, sed fieri.

SECUNDO idem probatur ex prophetia Isaiæ 66. *Assumam,*
inquit Dominus, ex eis Sacerdotes & Leuitas. In quæ locum
 obseruat S. Hieronymus, ideo dixisse Prophetam, assumam
 ex eis, quia in Testamento nouo, de quo apertissimè eo lo-
 co loquitur Isaias, non erant Sacerdotes nascituri ex vna ali-
 qua familia, sed assumendi ex omnibus Gentibus.

TERTIO idem probatur ex differentia Testamenti noui,
 ac veteris; vt enim in Testamento veteri populus Dei pro-
 pagabatur per carnalem generationem ex Iacob, in nouo
 autem propagatur per spiritualem regenerationem ex Chri-
 sto: ita quoque par erat vt in Testamento veteri Sacerdotes
 carnali successione propagarentur, in nouo autem spirituali
 electione assumerentur. Item, quemadmodum sacerdotium
 Aaronicum carnale fuit, quippe quod totum in bobus, & o-
 uibus mactandis occupabatur, Christianum autem sacer-
 dotium spirituale est, cum in hostia spirituali, ac diuina sa-
 crificanda occuperetur, sic etiam æquum erat, vt sacerdotum
 propagatio in Testamento veteri carnalis, in nouo spiritua-
 lis esset. ADDE, quod illi vxores, & liberos habebant, proin-
 de facillè potuit illa ratio institui, vt parentibus filij succe-
 derent; nostri autem cœlibes esse debent, præsertim secun-
 dum ritum Ecclesiæ purioris: quare nõ potest vlllo pacto fie-
 ri, vt sacerdotium Christianum successionem carnalis gene-
 rationis consequatur.

QUARTO idem probatur naturali ratione. Christianæ
 enim Reipublicæ (quæ sanè perfectissima est) perfectissima
 ratio conuenit instituendi Ministros: At longè melior est
 ratio

ratio per electionem, quàm per generationem; nam si electio valeat, semper optimi & doctissimi Pastores præfici possunt Ecclesiis; si autem generatio locum habeat, cogemur non rarè pueros habere Episcopos, aut viros improbos, & imperitos.

Neque verò rectè obiici potest, etiam nunc eligi sæpe improbos, & imperitos, aut adolescentulos, ac penè pueros. id enim non accidit ex natura rei, sed vitio eligentium, quòd facillè emendari potest. At generatio naturaliter affert secum eiusmodi incommoda, quæ nullum omnino remedium admittunt. Maneat igitur, melius esse Pastores Ecclesiæ eligi, quàm nasci.

CAPVT VII.

Quinta Propositio.

Hic eligendi summum Pontificem, ceterosq; Ecclesiæ Pastores, & Ministros, non conuenit populo iure diuino: Sed si quid aliquando in hac re populus potuit, id totum habuit ex conuiuentia, vel concessione Pontificum. Hæc propositio propriè statuitur aduersus Lutheranos, & Calvinistas. & probatur PRIMO exemplo Aaronis, & testimonio B. Pauli. scribit enim Apostolus ad Hebr. 5. Neminem assumere sibi debere honorem, nisi vocetur à Deo, tanquam Aaron; atqui Aaron à solo Mose fuit electus in Pontificem, sine villo vel consensu, vel consilio multitudinis.

SECUNDO idem probatur exemplo, & verbo Christi; Christus enim Ioan. 20. Apostolis ait: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Quocirca voluit, vt ea potestate, eaque ratione Apostoli gubernarent Ecclesiam, qua ipse eam gubernauerat eo tempore, quo præsentiam suam mundo exhibuerat. At ipse Apostolos primùm duodecim, ac deinde discipulos septuaginta duos. elegit, sine consilio, aut suffragio villo multitudinis.

TERTIO ex iure diuino, tum naturali, tum etiã scripto;

nam iure diuino scripto Episcopi sunt Pastores populi, populi sunt oues, Ioan. vlt. Actor. 20. 1. Petr. 5. Ratio autem naturalis apertissimè docet, ouibus non conuenire, vt pascant, ac regant, sed regantur, atq; pascantur. At eligere Pastores, ad gubernationem & regimen pertinere certissimum est; nõ igitur populo conuenit Pastores eligere.

OBIICES fortassè, quòd in terrena Republica populi dicantur oues; reges, pastores, & tamen regis electio ad populum spectet. **RESPONDEO**, aliam esse rationem terrenæ, aliam cœlestis, id est, Christianæ Reipublicæ. Nam in terrena Republica nascuntur omnes homines naturaliter liberi, & proinde potestatem politicam immediatè ipse populus habet, donec eam in regem aliquem non transfulerit. At Christiana Respublica nunquam habuit eiusmodi libertatem, siquidem cum ipsa natus est & Pastor ipsius; Christus enim simul Ecclesiam instituit, & Petrum ei præfecit. Deinde populus in terrena Republica tum solum potest regem eligere, cum rege caret; at Ecclesia nõquam rege caret, semper enim Christus uiuit, semper etiam sunt in Ecclesia Episcopi aliqui, qui Pastores novos eligere & creare possunt.

QUARTO idem probatur exemplo Apostolorum, qui Episcopos passim eligebant sine vllò suffragio multitudinis, vt velex eo constat, quod Episcopos à se creatos mittebant ad populos absentes, & infideles. Neque valet quidquam responsio **KEMNITII**, qui in examine Tridentini Concilij in disputatione de Sacramento ordinis scribit, Episcopos, quos Apostoli mittebant ad infideles, eligi solitos à plebe illius Ecclesiæ, vbi ordinabantur. Nam qui dicunt iure diuino pertinere electiones ad populum, eam ratione reddunt, ne populus accipiat Pastorem, quem neq; nouit, neq; cupit. Proinde volunt iure diuino pertinere ad populū Episcopi proprij, non alieni electionem. Deinde quo iure vnus populus Episcopū alterius populi eligere potest? Deniq; vnus de probat Kemnitius, Episcopos, quos Apostoli mittebant, à populo eius Ecclesiæ electos fuisse, vbi ordinabantur?

QUINTO probatur eadem nostra conclusio ex Conciliorum veterum decretis, ac **I. LAODICENVM** Concilium canone 13. sic habet: *Non est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promouendi.* Nec

Nec valet CALVINI responsio, qui canonem istum ita interpretatur, ut velit non excludi eo canone turbas ab electione, sed solum constitui ut non solæ turbæ eligant, sed intersint etiam seniores. Cùm enim semper interfuerint seniores, nihil omnino Concilium statuisset, si vera esset Calvinii interpretatio.

Ad hæc in Concilio Martini Papæ apud Martinum Bra-
carensem, cap. I. decretorum ita legimus: *Non licet populo
electionem facere eorum, qui ad sacerdotium promouentur,
sed in iudicio Episcoporum fit.* Item Concilium NICÆ-
NUM II. can. 3. sic habet: *Omne electionem, quæ fit à magi-
stratibus, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, irritam ma-
nere. Oportet enim eum, qui est promouendus ad Episcopa-
tum, ab Episcopis eligi.*

Deniq; Concilium IV. CONSTANTINOPOLITANVM,
quod est octauum generale can. 28. *Sancta, inquit, & Uni-
uersalis Synodus definit, neminem laicorum Principum, vel
potentum semet inferere electioni, vel promotioni Patriarchæ,
vel Metropolitanæ, aut cuiuslibet Episcopi, præsertim cùm nul-
lam in talibus potestatem, quemlibet potentium, vel ceterorū
laicorum habere conueniat, sed potius silere, ac attendere sibi,
& quò regulariter à collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio
futuri Pontificis.*

Sexto idem probatur exemplis, seu testimoniis veterum,
qui post Apostolos floruerunt. S. HIERONYMVS in epist.
85. ad Euagrium: *Alexandria, inquit, à Marco Evangelistâ
& ad Heraclam & Dionysium Episcopos Presbyteri semper
vnum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum
nominabant.* Hæc ille, quo satis apertè docet, Alexandria
antiquissimis temporibus Episcopos non à populo, sed à
Presbyteris eligi solitos. RUFFINVS lib. 10. hist. cap. 9. scri-
bit, Frumentium à S. Athanasio creatum Episcopum Indo-
rum, Indis ipsis ea de re nihil neque scientibus, neque cogi-
tantibus. EPIPHANIUS in epistola ad Ioannem Episcopū
Hierosolymæ scribit à se Paulinianum S. Hieronymi fratrem
Presbyterum ordinatum, & directum ad monasterium, ut
in eo fungeretur munere sacerdotali, cùm tamen de ea re
nihil ad se eiusdem monasterij fratres scripserint. Sanctum
AVGVSTINVM Anglorum Apostolū B. Gregorius Episco-
pum

pum designauit, atque ab Arelatenſi Epifcopo ordinari iuſſit, ſi Angli fidem reciperent, neque electionem, aut poſtulationem vllam Anglorum exſpectauit. Vide Bedam lib. i. hiſtorie Gentis ſuæ. Beatus quoq; Gregorius II. S. Bonifacium Germanis Epifcopum ordinauit nihil ea de re ſcientibus, cogitantibusue Germanis. Vide ipſius vitam nuper editam, atque eiufmodi exempla plurima poſſent afferri.

SEPTIMO idem probatur ex incommodis, quæ populari electionem conſequuntur. PRIMVM, populares imperiti ſunt, nec poſſunt, etiam ſi maximè velint, iudicare an aliquis ſit idoneus ſacerdotio nec ne. Valentinianus Auguſtus, vt refert Theodoretus libro 4. hiſt. cap. 6. cum ad eum deferretur ab Epifcopis electio Epifcopi Mediolanenſis, reſpondit: *Maiores eſt quàm vt nobis conueniat, vos autem gratia diuina præditi, & illius ſplendore fulgentes melius eligitis.* Hæc ille. At quantò magis id poſſet ac deberet dicere imperita multitudo, ſi ſaperet? Quo pacto enim, quæſo, iudicabunt mercatores, agricolæ, cæmentarij, ceterique opifices, num quis habeat eruditionem, & prudentiam Epifcopo neceſſariam?

DEINDE, ſi populus ius habeat eligendi, neceſſe erit, vt ſemper præficiantur quos præfici cupient peiores, & ſtultioreſ; nam maior pars vincet, plures autem ſunt in qualibet ciuitate mali, quàm boni; plures ſtulti, quàm ſapientes. Quare S. Chryſoſtomus libro 3. de ſacerdotio grauiter queritur, quòd ſuo tempore Epifcoporum electiones in manu populi eſſent, ac dicit non eſſe mirandum, ſi peſſimi quiq; præficiantur, & optimi viri interim negligantur, cum eorum ſit eligere, qui nihil norunt niſi de rebus temporalibus iudicare.

DEINDE, electio popularis obnoxia eſt tumultibus, ac ſeditionibus; vt S. Auguſtinus dicit in epiſt. 110. & 225. vbi refert hiſtoriam turbulentiffimæ commotionis popularis in electione Piniani; Rufinus quoque lib. 11. hiſt. cap. 11. narrans diſſenſionem populi Mediolanenſis in Epifcopo designando: *Diſſenſio, inquit, grauis, & periculofa vrbis propriamaturum parabat exitium.* Sed inſignis contentio præter ceteras fuit in electione S. Damafi; tanto enim ardore animi partes concurſerunt, vt in quòdam templo C. XXXVII. homi-

homines necarentur, vt scribunt Ammianus Marcell. li. 27.
Hier. in Chronico, & Ruffin. lib. II. hist. cap. 10.

At, inquit Caluinus, si tam est incommoda hæc ratio eligendi, cur eam veteres patiebantur? Quod ergo eam nõ tollerent è medio, argumento est non potuisse tolli, propterea quòd esset iure diuino constituta.

RESPONDEO, eam rationē eligendi ad suffragia populi, paulatim in Ecclesiã irrepsisse, proinde debuiffe etiam paulatim suauiterq; de medio tolli; initio enim, hoc est, Apostolicis temporibus, insciente populo, Pastores eligebantur. deinde cœpit populus adhiberi ad testimonium dandũ de vita & moribus eligendi. Vnde est illud Tertulliani in Apolog. cap. 39. *Præsunt probati quisque seniores, honorem istum non precio sed testimonio adepti.* Tum vt populi magis diligenter suos Episcopos, cœpti sunt ij tantũ ordinari, quos populus postulasset. Vnde est illud S. LEONIS in epist. 87. vel 89. *Exspectarentur vota ciuium, testimonia populorum, honorarorum arbitrium, electio Clericorum, qua in sacerdotium solent ordinationibus ab his, qui norunt Patrum regulas, custodiri.* Vbi S. Leo populis tribuit vota, id est, desideria, & testimonia, Clericis autem electionem.

Tandem obtinuit in quibusdam locis consuetudo, vt etiam ius suffragij sibi populus vsurparet, vt intelligi potest ex lib. 3. Chrysostomi de sacerdotio. Sed posteaquam hoc aliquandiu toleratum est, & apparuit eius rei confusio, & indignitas, tum etiam paulatim sublata est populo electio, & postulatio, solumq; relictum est testimonium vitæ & morum. Nam etiam nunc ordinantur Episcopi & Presbyteri coram populo, & Episcopus, qui ordines collaturus est, per Diaconum populum alloquitur, ac petit, vt si quis est, qui aliquid habeat aduersus ordinandos, accedat, & dicat. Superest argumenta soluere.

Matthias ILLYRICVS in lib. de electione Episcoporum collegit omnia fermè argumenta, quæ à Luthero, Brentio, Caluino, & aliis excogitata fuerant. Sex autem primo loco ex verbo Dei argumenta depromit. PRIMVM eiusmodi est; *Claues regni cœlorum non soli Papæ, aut Episcopis, sed toti Ecclesiæ datae sunt.* Nam quod dicitur Matth. 16. *Tibi dabo claves, &c.* S. Augustinus tractat. 124. in Ioan. interpretatur *dictum*

- » dictum esse Petro, vt is personam gerebat Ecclesie. Præte-
 » rea Matth. 18. toti multitudini dicitur: *Quacunque alliga-*
 » *ueritis super terram, &c.* Illis enim hoc dicitur, quibus dici-
 » tur paulò antè: *Si peccauerit in te frater tuus, & uade corripe*
 » *eum, &c.* At nomine clauium significatur omnis potestas
 » Ecclesiastica, igitur tota multitudo fidelium potestatem ha-
 » bet à Christo eligendi, & vocandi, atque etiam ordinandi
 » Ministros.

RESPONDEO, de hoc argumento multa diximus in 1. lib.
 de Põtifice, idcirco paucis hoc loco rem totam expediemus.
 Igitur uerba illa Matth. 16. *Tibi dabo clauis, sententiæ nostræ*
 manifestè fauent, neque illi repugnat S. Augustini interpre-
 ratio. Nam propterea S. Augustinus dicit, Apostolum Petrũ
 in persona totius Ecclesie accepisse clauis, quia in totius
 Ecclesie cõmodum & utilitatem eas accepit, & etiam quia
 non ipse solus illis vsurus erat, sed transmissurus ad succello-
 res, & cõmunicaturus cum aliis omnibus Episcopis & Pres-
 byteris.

In altero autem loco: *Quacunque alligaueritis, &c.* pro-
 mittitur Ecclesie potestas ligandi & soluendi, sed quæ in
 Prælati sit, non in reliqua multitudine. Verè enim dicitur
 Ecclesia soluere & ligare, quia Prælati eius soluunt & ligant,
 quemadmodum dicitur homo loqui & uidere, licet non ni-
 si lingua loquatur, & oculis uideat. Id autem ita esse, ex ip-
 so illo loco deducitur; nam posteaquam iusserat, vt qui
 correptione fraterna, adhibitis etiam duobus aut tribus tes-
 tibus, non moueretur, deferretur ad Ecclesiam, & ne quis
 Ecclesie tribunal contemnendum putaret, adiecit eam pro-
 missionem: *Quacunque alligaueritis, &c.* quare illi Eccle-
 sie dicitur: *Quacunque alligaueritis, de qua dictum est: Dic*
Ecclesia.

Illud autem: *Dic Ecclesia*, exponitur à Chrysofomo in
 commentario eius loci, ac si dictum esset: *Dic Prælati Eccle-*
sie: ceteri quoque Doctores per Ecclesiam eo loco positam
 intelligunt Prælatum, aut Concilium Prælatorum. & vsus
 Ecclesie idem confirmat; semper enim qui ad Ecclesiam de-
 feruntur, ad Episcopum aut Concilium deferuntur.

- » **S**ECVNDVM argumentum tale est; Imperat Dominus,
 » Ioan. 10. vt non audiamus uocem alienorum. Et rursus Matth.
 7. 11

7. vt fugiamus falsos Prophetas; & Apostolus ad Gal. i. iubet
anathematizari eos, qui docent aliquid præter Euāgelium:
Igitur populus Christianus diuinum habet mandatum, quo
tenetur bonos Pastores quærere, & vocare, & perniciosos re-
iicere.

RESPONDEO, populum debere quidem discernere ve-
rum à falso Propheta, sed non alia regula, quàm diligenter
attendendo, an is, qui prædicat, dicat contraria iis, quæ di-
cebantur à prædecessoribus, vel iis, quæ dicuntur ab aliis or-
dinariis Pastoribus, & præsertim ab Apostolica sede, & Ec-
clesia principali; nam imperatum est populo, vt audiat Pa-
stores suos, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Et Matth. 23.
Qua dicunt, facite. Non igitur debet populus iudicare suum
Pastorem, nisi noua audiat, & à doctrina aliorum Pastorum
aliena.

PRÆTEREA, hoc est quod Paulus monet ad Galat. i. vt
anathematizemus, qui docent noua, & contraria iis, quæ
antea euangelizata sunt. Adde, quod populus cum sit rudis,
non potest aliter iudicare de doctrina Pastoris. si enim per
se posset iudicare, non egeret prædicatoribus: ex quo dedu-
citur, debuisse hominibus huius temporis suspectâ esse do-
ctrinam Lutheri, Caluini, & similium, qui per se veniebant,
& prædicabant noua & pugnantia cum doctrina omnium
Pastorum Ecclesiæ. Nam cum Pastor ordinarius, & aliquis
alius, qui prædicat non vocatus, contraria docent, debet o-
mnino populus Pastorem suum potius sequi, quàm illum al-
terum, qui nõ est Pastor, etiam si fortè contingeret, vt Pastor
erraret. Nam cum ipse populus non possit de ea re iudicare,
cur non potius crederet illi, cui iussus est obedire? Quanquam
non est credibile, Deum permissurum, vt ordinarius Pastor
erraret, vt decipiat simplicem populum; facilè enim appa-
ret, an doceat contraria ceteris Pastoribus.

Obseruandum est præterea, populum posse quidem ea
regula, quam posuimus, internoscere verum Prophetam à
falso, sed non propterea posse falsum Pastorem, si is sit Epi-
scopus, deponere, & alium eius loco substituere. Nam Do-
minus & Apostolus tantùm iubent, vt falsi Prophetæ nõ au-
diantur à populo: nõ autem vt populus eos deponat. & certè
vssus Ecclesiæ semper hoc habuit, vt hæretici Episcopi à Con-
ciliis

ciliis

ciliis Episcoporum, vel à summis Pontificibus deponerentur. Ex his secundum argumentum manet solum.

- » TERTIVM argumentum est hoc. Episcopi non sunt Do-
 » mini, sed Ministri Ecclesiæ, 1. Cor. 3. & 1. Pet. 5. Et præterea
 » Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3. Igi-
 » tur summum tribunal est penes Ecclesiam, non penes Epi-
 » scopos, proinde ipsa potest eligere & vocare Ministros.

Credendum est
In primis
quod dicitur
 RESPONDEO Episcopos esse Ministros Ecclesiæ, quia pro
 ea laborant, non illi obediendo, sed eam regendo, eique
 præsidendo, ut aliàs diximus. Duplex enim est genus Mini-
 strorum, cum alij seruiant obediendo, ut mancipia; alij im-
 perando, ut prædagi, & omnis magistratus; porro Episco-
 pos seruire populis regendo & imperando, patet Act. 20. & ad
 Hebr. 13. Est autem Ecclesia columna veritatis, quia semper
 audit Petrū, pro quo Dominus orauit, ne deficeret fides eius.

- » Argumentum QVARTVM sumunt ex Act. 1. vbi non so-
 » li Apostoli, sed tota Ecclesia elegit Matthiam & Barsabam,
 » ut ex eis Deus vnum assumeret.

RESPONDEO cum Chrysostomo in hunc locum, id fa-
 ctum esse ex concessione Petri, non ex necessitate: *Quid*, in-
 quit CHRYSOSTOMVS, *an non licebat ipsi Petro eligere &*
licebat, & quidem maxime; Verum id non fecit, ne cui vide-
retur gratis fieri. Præterea illa non tam electio fuit, quam
 postulatio quædam, qua cupuerunt à Deo aliquem eligi in
 locum Iudæ. Denique, ab exemplo vno nõ deducitur aliquid
 esse de iure diuino. nos quidem efficaciter probamus, non
 esse de iure diuino, ut populus eligat; quando exemplis ostē-
 dimus, aliquando sine populi suffragio Episcopos fuisse ele-
 ctos, quia non potest rectè fieri cōtra ius diuinum. At non
 efficaciter probamus esse de iure diuino id omne, quod ali-
 quando factum legimus.

- » Argumentum QVINTVM ex Act. 6. vbi de multitudine
 » credentium dicitur: *Et elegerunt Stephanum, &c.*

Respondeo PRIMO, ab hoc exemplo non probari, id esse
 de iure diuino. SECUNDO dico, id etiam esse tributum po-
 pulo ex concessione Apostolorū, ut Lucas ipse apertè testa-
 tur. TERTIO dico, locū hunc non esse ad propositum: Nos
 enim agimus de electione Pastorum, qui præficiuntur Eccle-
 siæ regendæ, isti autem Diaconi erant præficiendi mensis.

Argu-

Argumentum **SEXTVM** Act. 14. *Et cum constitissent illis per singulas ciuitates Presbyteros*, verbum Græcum *χειροτονήσαντες*, significat, cum elegissent per suffragia. Nā *χειροτονέω*, est quasi *χείρας τείνω*, id est, manus tendo, seu attollo in signum suffragij; vt enim constat ex M. T. in oratione pro Flacco, signum suffragij apud Græcos erat, attollere manus. Cū ergo Paulus & Barnabas elegerint Episcopos ad suffragia populi, manifestū est, eos præfuisse quidem electioni, sed non solos elegisse.

RESPONDEO ad hoc argumentum, quod est præcipuum fundamentum Illyrici, Caluini, Kemnitij, & aliorū, verbum *χειροτονέω* tria significare posse. **PRIMO**, eligere per suffragia, vt ratio ipsa etymologia docet, & vsus etiam prophano- rum auctorum.

SECUNDO, eligere ac decernere quocunq; id fiat modo: Nam etiam si etymologia ab extensione manuum sumpta sit, tamen deriuatur postea verbum ad omnem electionem & sanctionem, vt multis aliis verbis accidit. Nam Act. 1. Lucas dicit: *Cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim Apostolis*. Græcè est *ἡ συγκλητήριον*, id est, suffragiis additus est. Nam *ἡ σύγκλητος* est dare suffragium, & *ἡ ψήφισμα* est ipsum suffragium, & tamen B. Mathias non suffragiis, sed sorte electus est. Itaque *ἡ σύγκλητος* eo loco accipitur pro cooptare, quocunq; modo id fiat. Et Act. 10. *Dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed re- sistibus praordinatis à Deo*. Græcè, *ἀλλὰ μόντοι τοῖς πνευματικῶν*. Nec tamen Deus suffragiis elegit, quibus ostenderet Christum rediuuium.

TERTIO, significat apud Ecclesiasticos, ordinare per manuum impositionem. Nam Chrysostomus hom. 14. in Acta, exponens illud: *Et cum orassent, imposuerunt illis manus*. Sic ait: *Ἐτο γάρ ἐτι χειροτονία*. Et hom. 10. in 1. Timoth. quærit, cur Apostolus, cū præcepit de Episcopis, trāsit ad Diaconos, omissis Presbyteris. & respondet, quia Episcopi & Presbyteri sunt iidem, nisi quod Episcopi ordinant, Presbyteri non ordinant. *τί τὸ χειροτονίαν μόνον ἀναβελήσασιν*.
Eodem

Eodem modo Concilium Nicænum in epistola ad Alexandrinos apud Theodoretum libr. i. histor. cap. 9. utitur voce χειροτονία, pro ordinatione; si igitur accipiamus illud Act. 14. χειροτονήσαντες, secundo modo, vel tertio, argumentum solutum est; si aut accipiamus primo modo, tunc notandum est, χειροτονεῖν, non significare eligere per suffragia ab aliis data, sed eligere proprio suffragio, ut patet ex etymologia, & ex usu auctorum. Nam Demosthenes in oratione contra Timocratem, tribuit populo χειροτονεῖν. Sic enim ait: ὁ δὲ ἴμω τὰς ἐμὰς γνώμας περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως ἐχειροτονεῖ. Similiter Cicero in oratione pro Flacco, de populo dicit: Porrexerunt manus, psephisma natum est. Cùm ergo Lucas dicit de Paulo & Barnaba, χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς ἀρεῶν ἐντέρας κατὰ ἐκκλησίαν, nō vult dicere, Paulum & Barnabam ad suffragia populi creasse Episcopos, sed ad suffragia propria tantum, nisi velint aduersarij illud, χειροτονήσαντες referri ad populum, repugnante tota sententia Scripturæ. Nam de quibus dicitur; cùm constituisent Presbyteros, de iisdem dicitur: *Commendauerunt illos Deo, in quem crediderant*; quæ sine controuersia ad Apostolos tantum referruntur.

7. » Argumentum SEPTIMUM sumunt Lutherus, Calvinus,
 » Kemnitius, & Illyricus ex Cypriano, qui lib. i. epist. 4. sic ait
 » Propter quod plebs obsequens preceptis Dominicis, & Deum
 » metuens, à peccatore preposito separare se debet, nec ad se
 » crelegi Sacerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maxime ha-
 » beat potestatem, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos
 » recusandi, quod & ipsum videmus de diuina auctoritate de-
 » scendere, ut Sacerdos, plebe presente, sub omnium oculis dele-
 » gatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio
 » comprobetur, &c.

RESPONDEO dupliciter. PRIMO, Cyprianum non velle dicere, descendere ex iure diuino, ut Episcopus à populo eligatur, sed ab exemplis diuinis, ut patet ex sequentibus. Nam probare volens, hoc descendere de diuina auctoritate, probat solum tribus exemplis Scripturarum; quia nimirum Eleazarus, Num. 20. coram populo ordinatus est, & similiter

Acta populi 11/15
 1. Charas
 2. Marthe
 3. Simon

Mat.

Matthias, Actor. 1. & septem Diaconi, Actor. 6. At exempla Scripturarum non faciunt, rem esse de iure diuino, sed præcepta Dei sunt, quæ hoc faciunt.

SECUNDO dico, Cyprianum hoc loco nihil tribuere populo circa electiones Sacerdotum, nisi vt ferat testimonium de vita & moribus ordinandorū, quod etiam nunc seruatur in Ecclesia Catholica. Dicit autem Cyprianus, populum habere potestatem eligendi, & suffragium ferendi, quia potest dicere, si quid nouerit boni vel mali de ordinando, & sic testimonio suo efficere, vt eligatur, vel non eligatur. Itaq; habet populus secundum Cypriani sententiam, potestatem eligendi & suffragandi per testimoniū, non per calculum, more testis nō iudicis, id quod ex eodem loco perspicuum fieri potest; dicit enim debere in Ecclesia eligi Episcopū, quomodo Scriptura docet fuisse electum Eleazarum. At Scriptura Num. 20. dicit, Eleazarū electum à Mose, & nihil tribuit populo, nisi coram eo fuisse Eleazarum electum; & Cyprianus explicans hoc, ait: *Coram omni Synagoga iubet Deus consti- tui Sacerdotem, id est, instruit, & ostendit ordinationes sacer- dotales, non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, & plebe presente, vel detegantur malorū crimina, vel bo- norum merita pradicentur. Et infra: Propter quod diligenter de traditione diuina & Apostolica obseruatione seruandū est, & tenendum, quod apud nos quoq; & ferè per prouincias vniuersas tenetur, vt ad ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouincie proximi quiq; conueniant, & Episcopus deligatur, plebe præ- sente, qua singulorum vitæ amplissimè nouit, & vniuscuiusq; actum de eius conuersatione perspexit.*

Argumentum OCTAVVM sumit Illyricus ex Nicæno Concilio; nam in epistola eiusdem Concilij ad Alexandri- nos, apud Theod. lib. 1. cap. 9. hist. habentur hæc verba: *Dignū est, vos potestatem habere, & eligendi quemlibet, & nomina eorum dandi, qui Clero sunt digni, & absolute facere omnia secundum leges & sanctiones Ecclesie: si quem verò contigerit requiescere in Ecclesia, tunc prouehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumpti sunt, solummodo si videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente simul, & designante maxime Alexandria cunctatis Episcopo.*

RESPON-

*Ubi de potestate
eligendi per synagoga
non iudicis
distinguitur*

exan-
voce
ct. 14.
m so-
ū est,
is da-
gia, &
a Ti-
m
tōves,
dicit;
Lucas
pæ-
arna-
ragia
urte
tura
teros,
quem
nium
minus,
sic ait
Denn
ad sa-
ne ha-
dignit-
ate de
is deli-
mou
n velle
lo ell
. Nam
e, pro-
um E-
milites
Mat-

RESPONDEO, ex hoc testimonio nihil aliud colligi posse, nisi iam tum cœpisse consuetudinem, vt populus electioni admisceretur, quod nos minimè negamus. Non autem inde colligitur, id esse de iure diuino, quod aduersariis erat probandum. Sed NOTANDA est hoc loco duplex fraus Illyrici. Nam Concilium Nicænum initio huius testimonij ab Illyrico citati, non loquitur de plebe, sed de Episcopis, atque illos dicit habere debere potestatem eligendi, & omnia faciendi secundum Ecclesiæ sanctiones: Illyricus autem sic peruertit, & immutauit verba, vt videatur Concilium tribuere plebi omnem potestatem gubernandi Ecclesiam; deinde ad finem eius testimonij Concilium dicit debere eligi Episcopum à populo, sed confirmari electionem ab Episcopo Alexandrino (nam de Episcopis Ægypti agitur) & proinde tribuit Concilium præcipuam auctoritatem Episcopo in electionibus: Illyricus autem immutauit verba, vt videretur Episcopus nihil amplius posse, quàm populus. vide eorum locum.

- » Argumentum NONVM Illyrici, Caluini, & Kemnitij, sumitur ex epistola Concilij II. generalis ad Damas. quam citat Theod. lib. 5. hist. cap. 9. vbi sic legimus: *Reuerendissimo & Deo amabilem Nectarium Episcopum ordinatum coram vniuersali Concilio cum omni concordia, sub aspectu etiam Deo amabilis Imperatoris Theodosij, vniuersisq; Clericis cuncta decernente pariter ciuitate.* Similia profert Caluinus ex Leone epist. 89. & Gregorio lib. 2. epist. c. 69. Addit Kemnitius vnum testimonium ex Ambrosio lib. 10. epist. 82. & alia quæ non ex fontibus citat, sed ex decreto Gratiani, d. 23. c. 62. 63. 65. 67. & 8. q. 1. can. Licet. multa etiam eiusdem generis citat Illyricus in suo libro de electione Episcoporum.

RESPONDEO PRIMO, ex nullo horum testimoniorum colligi, esse de iure diuino, vt populus eligat. SECUNDO, in his omnibus, vno vel altero exceptis, nullam fieri mentionem electionis, sed solum postulationis vel testimonij. TERTIO, nos non negare, quin aliquando populus elegerit, sicut etiam nunc in quibusdam locis eligunt Reges, sed id iuris habere eos, vel habuisse ex concessione Pontificum, non ex iure diuino. Ex quibus apparet, quàm splendidè mentiatur Caluinus lib. 4. Instit. ca. 5. §. 2. cum dicit, ritum eligendi Episcoporum sine

sine suffragio populi pugnare cum verbo Dei, & cum multis Conciliorum decretis, quæ statuerunt, irritam esse electionem si aliter fiat. Nam nec vllum verbum Dei attulit, nec vllum Concilij decretum, nec vllum afferri potest, in quo habeatur quod ipse dicit.

Argumentum DE CIMVM Illyrici, sumitur à consuetudine Ecclesiæ. Dicit enim, fuisse vsus istum in Ecclesia per annos ferè M. CCC. & solùm à tempore Friderici II. qui obiit anno M. C. C. L. introductum, vt Laici excluderentur ab electione. Probat autem, quod tam diu durauerit consuetudo eligendi ad suffragia populi, ex Gregorio IX. qui sedit tempore Friderici. Exstat enim in decretalibus epistolis à Gregorio IX. editis, tit. de electione, cap. Messana, mentio huius rei; necnon in epistola eiusdem Gregorij ad Episcopum Bremensem, apud Krantzium lib. 8. Metropolis, cap. 3. Denique ita concludit Illyricus hoc argumentum. Quare nullum prorsus est dubium, quin electio ante annos CCC. & deinceps quoque aliquandiu à Laicis citra omnem controuersiam sit factitata.

RESPONDEO, Illyricum egregiè mentiri. Nam in primis, Apostolorum tempore, & deinceps multis annis nihil potuit in electionibus populus, nisi testimonium vitæ dare, vt ex supra dictis patet; deinde consequentibus seculis irrepsit plebs ad suffragia, sed nec tam longo tempore, nec citra controuersiam, vt Illyricus dicit. Nam Gregorius IX. in epistola citata ad Bremensem Episcopum, clarissimè dicit, Canonico- rum fuisse electionem, licet accesserint etiam vota, id est, desideria & postulationes populi.

PORRO caput Messana, est contra ipsum Illyricum; nam in eo capite prohibetur seuerissimè, ne Laici eligant: *Edicto*, inquit Honorius, *perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio presumatur; quod si forte presumpserit, nullam obtineat firmitatem, non obstante contraria consuetudine*, qua dici debet potius corruptela. Hæc ille. Non igitur citra controuersiam Laici ante annos trecentos eligeant. PRAETEREA, electio Alexandri III. ante annos CD. per solos Cardinales facta est, vt cognosci potest ex Radeuico lib. 2. de rebus gestis Friderici I. cap. 50. & sequentibus. Item electio Gregorij VII. ante annos

DDd

quin-

29. à laonista
Suo sedes

quingentos, per solos Cardinales facta est, vt patet ex decreto electionis illius apud Platinam. DENIQUE, quomodo citra controuersiam vsque ad annum M. C. C. Laici elegerunt? cùm, vt suprà citauimus, Concilium octauum ante annos D C C. & Concilium septimum ante annos DCCC. & Concilium Martini Papæ ante annos DCCCC. & Concilium Laodicenum ante annos M. CC. interdixerint, ne Laici eligant.

Argumentum VNDECIMUM est eiusdem Illyrici, qui politicas rationes quasdam profert, sed ineptissimas, qualis illa est, quòd Canonici & Monachi ferè semper eligant Episcopos, aut Abbates Papistas, rarè aut nunquã Lutheranos scilicet, valde expediret Ecclesiis & Monasteriis, vt ab iis gubernarètur, qui nihil oderunt magis, quàm Clericos & Monachos. Addit etiam, valde esse incommodum, quòd cùm Episcopi & Abbates Germaniæ sint etiam Principes temporales, à sex tantùm aut octo interdum hominibus eligantur, quasi Imperator non sit Princeps longè maior, qui tamen ex tantùm aut septem Electoribus creatur.

CAP V T VIII.

Sexta Propositio.

ELECTIO Episcoporum non pertinet iure diuino ad Clerum, sed ad summum Pontificem, vt vel ipse eligat, vel prescribat eligendum.

Probat PRIMO, quoniam ex Euangelio nihil aliud habemus, nisi Ecclesiam vniuersam S. Petro esse commissam Ioan. vlt. Itaque ad illum pertinet, providere Christianis de iis, qui curam eorum gerant. DEINDE, si ad Clerum pertineret electio iure diuino, ad totum Clerum pertineret. Non enim ius diuinum definiuit, vt hi potius, quàm illi ex Clericis eligant; at non omnibus Clericis conuenire electionem, satis probatur ex eo, quòd eadem ferè incommoda acciderent ob multitudinem Clericorum, quæ accidebant in electione.

atione populari. Quocirca multis iam seculis soli Clerici primarij eligunt, quod tamen fieri non potuisset, si iure diuino omnes Clerici electores fuissent. **DENIQUE**, S. Petrus, qui ius diuinum certè non ignorabat, non solum in Ecclesia Romana successorem sibi delegit **Clementem**, neque expectauit, ut is à Clericis eligeretur, sed etiam ad plurimas prouincias Episcopos misit. Vide Damasum in Pontificali, Innocentium I. in epistola ad Decentium, & Ioannem III. in epistola ad Germanos. Vide etiam de tota re Caietanum de potestate Papæ & Concilij, cap. 13.

CAPVT IX.

Septima Propositio.

RATIO eligendi summum Pontificem per solos Cardinales, est omnium optima, & merito conseruanda, et si absolutè posset Pontifex eam mutare, si uellet.

Secunda pars est euidens, quia de iure positiuo est, ut Cardinales eligant. Probatur prima pars huius conclusionis; **PRIMO**, inductione. Non debet Pontifex creati per sortes, nec per carnalem successionem, nec per solius prædecessoris nominationem, nec ad suffragia populi, nec ad suffragia rotius Cleri, ut iam probatum est; ergo ad suffragia primorum ex Clero: Tales sunt Cardinales, sunt enim præcipui Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Romanæ Ecclesiæ.

SECUNDO, nulli melius iudicare possunt, qualis debeat esse Episcopus eligendus, quàm ij, qui sunt Episcopi Consiliarij, & cum eo Ecclesiam regunt, & optimè norunt Ecclesiastica negotia; tales sunt Cardinales, igitur ad eos rectissime pertinebit electio.

TERTIO, ex duratione; nulla enim forma electionis diu durare potuit, præter istam per solos Cardinales. Constat enim ab anno M. C. LXXIX. usque ad hoc tempus per annos CD. semper electos Pontifices à duabus partibus Cardinaliũ iuxta decretum Alexandri III. promulgatum in Concilio Lateranensi, ut habemus cap. Licet, extra de electione; nec

tamen tunc cœpit electio fieri per solos Cardinales, sed diu antea videtur incœpisse. Nam in illo cap. Licet, Alexander III. apertè indicat, iam antè cœpisse morem istum, vt soli Cardinales eligerent, & solum se constituere, vt non sufficiat maior pars Cardinalium, sed requirantur duæ partes. Porro ante hoc tempus per M. C. annos, XVII. mutationes inueniuntur in electione Romani Pontificis, vt quidam annotarunt.

QUARTO probatur experientia, quia nunquam fuerunt pauciora schismata, quàm hoc tempore. Annotauit Onuph in libro de Pontificibus Romanis, schismata XXIX. in Ecclesia Romana, ex quibus XXVI. fuerunt vsque ad Alexandrum; toto reliquo tempore solum tria, ex quibus etiam tribus vnum solum accidit vitio Cardinalium, nimirum illud, quod factum est tempore Urbani VI. Nam illud alterum, quod accidit tempore Ioannis XXII. ab Imperatore Ludouico IV. excitatum est; postremum verò temporibus Eugeniij à Concilio Basileensi.

QUINTO probatur; nam hæc forma eligendi temperata est ex omnibus aliis bonis & legitimis formis; sciendum est enim quinque modis præcipuè consueuisse eligi Episcopos. PRIMVS modus fuit, vt ipse summus Pontifex per se eligeret, qui modus præsertim seruabatur olim in nouis Episcopatibus erigendis, nouisque Episcopis mittendis.

SECUNDVS modus fuit, vt Episcopum eligerent Episcopi omnes eiusdem prouinciæ, vel maior eorum pars, postulato tamen testimonio, & consensu Cleri & populi eius loci, cui Episcopus dabatur; & eodem modo eligebantur Metropolitanani, & Patriarche, & ipse summus Pontifex nimirum ab Episcopis vicinis, seu prouincialibus. & hic modus antiquissimus fuit, & durauit satis diu. De hoc modo loquitur Cyprianus lib. I. epist. 4. *Apud nos, inquit, & ferè per vniversas prouincias tenetur, vt ad ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ proximi quinq; conueniant, & Episcopus deligatur plebe præsentè, que singulorū vitæ plenissime nouit, & vnusquisq; actum de eius conuersatione perspexit.* Idem li. 4. epist. 2. testatur, Cornelium Papam electum fuisse à plurimis Episcopis, de testimonio & suffragiis totius Cleri & populi. De eodem modo

modo legimus in Concilio Nicæno can. 4. Episcopum debere constitui ab omnibus Episcopis prouinciæ, & si id fieri nequit, saltem per literas debere haberi consensum absentium omnium, vel maioris partis, vt exponit can. 6. eiusdem Concilij. Idem habetur in Concilio Antiocheno can. 19. & in decretis collectis à Martino Bracar. cap. 3.

TERTIVS modus fuit, vt eligeret Clerus & populus ciuitatis. Hic modus fuit in vsu tempore Chrysofomi, Ambrosij, Augustini, Leonis, Gregorij, vt patet ex locis suprâ ciuitatis.

QUARTVS modus fuit, vt Imperatores & Reges, vel soli, vel cum Clero & populo eligerent. Constat enim, Iustinianum Seniore post recuperatam Italiam, noluisse quenquã creari Romanum Pontificem, sine sua approbatione, quod seruatum est vsque ad Constantinum IV. qui iuri suorum prædecessorum in hac parte cessit, vt ex Platina, & aliis cognosci potest. Constat item, Carolo Magno ius eligendi Romanum Pontificem & alios Episcopos concessum ab Adriano I. & deinde simile ius concessum Othoni à Leone VIII. vt patet ex Gratiano d. 63. can. Adrianus, & can. in Synodo.

QVINTVS modus fuit, vt soli Canonici, id est, primarij Clerici Episcopum eligerent, qui modus seruatur à longo tempore in multis Germaniæ locis.

Ex his quinque formis **PRIMA** non potest reperiri in electione summi Pontificis, quia nõ expedit, vt prædecessor eligat successorem: reperitur tamen aliquo modo, quatenus hæc forma electionis ab ipsius Pontificis decreto manauit. **SECUNDA** reperitur in hac forma, quantũ ad id, quod erat in ea præcipuum; nam eligunt nunc Episcopi vicini, vt tunc eligebant, nimirum sex Episcopi Cardinales. **TERTIA** non reperitur, quia erat omnium maximè incommoda, vt suprâ ostendimus. **QUARTA** non reperitur etiam, quia quòd Imperatores se miscuerint electioni, factum est vel vi, & quasi tyrannide Imperatorum, vt quando Græci Imperatores volebant creari Pontificem sine suo iussu, immò etiam nisi pecuniariam summam accepissent; quam consuetudinem tyrannicam fuisse affirmat S. Gregorius in comment. Psal. 4. pœnitentialis; vel quia Pontifices ipsi id necessarium iudicabant ad Ecclesiæ defensionem, vt quando Carolo Magno

& Othoni id Pontifices concesserunt. At nunc nec Imperatores tyrannicè se ingerunt electioni, nec id requiritur ad Ecclesiæ defensionem. Immodè etiam vix inuenitur aliquis pius Imperator, qui hoc iure sibi concesso vti voluerit, & e contrario exstat aperta renunciatio huic iuri facta à Ludouico Caroli filio, can. Ego Ludouicus. d. 63. & ab Othone I. canon. Constitutio, eadem distinctione. **QVINTA** denique reperitur; nam quòd sunt Canonici in aliis vrbibus, id sunt Presbyteri & Diaconi Cardinales in Vrbe.

CAPVT X.

Oçtaua Propositio.

SI nulla exstaret pontificia constitutio de electione summi Pontificis, vel casu aliquo omnes electores à iure designati, id est, omnes Cardinales simul perirent, ius electionis ad Episcopos vicinos & Clerum Romanum pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio generali Episcoporum.

In hac propositione non videntur omnes conuenire, quidam enim existimant, secluso iure positivo, ius eligendi deuolui ad Concilium Episcoporum; vt Caietanus tractat. de potestate Papæ & Concilij, cap. 13. & 21. & Franciscus Victoria relect. 2. q. 2. de potestate Ecclesiæ. Alij, vt refert Syluester verbo Excommunicatio, 9. § 3. docet, ad Clerum Romanum pertinere ius eligendi in illo casu. Sed conciliari possunt hæ duæ opiniones. Nam ad Episcoporum Concilium pertinet sine dubio primaria auctoritas eligendi in illo casu; siquidem, mortuo Pontifice, non est in Ecclesia vlla maior auctoritas, quàm generalis Concilij: & si Pontifex non esset Episcopus Romanus, nec alicuius particularis loci, sed solum generalis Pastor totius Ecclesiæ, ad Episcopos pertineret, vel eligere successorem, vel designare electores: tamen posteaquam vnitus est Põtificatus orbis Episcopatu i vrbis, immediata auctoritas eligendi in illo casu deberet ab Episcopis totius orbis permitti Episcopis vicinis, & Clericis Romanæ Ecclesiæ, quod probatur dupliciter:

PRIMO

PRIMO, quia ab omnibus Episcopis vicinis, & Clericis Romanis translatum est ius eligendi ad Cardinales, qui sunt quaedam pars Episcoporum & Clericorum Romanæ Ecclesiæ; ergo Cardinalibus deficientibus deberet redire ius eligendi ad omnes Episcopos & Clericos Romanæ Ecclesiæ.

SECUNDO, quia hæc est antiquissima consuetudo, ut ex Cypriano supra ostendimus, ut Episcopum tam Romanum, quam alios eligant Episcopi vicini, præsentem Clero. Nec unquam est auditum, quod Episcopi, aut Archiepiscopi totius orbis convenirent ad electionem summi Pontificis, nisi in casu, in quo dubitatur, qui sint legitimi electores. Hoc enim dubium à Concilio generali explicari debet, ut factum est in Concilio Constantensi.

CAPVT XI.

De numero ordinum Ecclesiasticorum.

SEQVITVR tertia quæstio de distinctione Clericorum, seu Ministrorum Ecclesiæ; quæ sanè quæstio tribus in rebus posita est. Dissentimus enim ab aduersariis de numero, de antiquitate, & de officio Clericorum. Ac, ut à numero incipiamus, Ioannes Calvinus lib. 4. Instit. ca. 4. & cap. 19. & Martinus Kemnitius in examine 23. sess. Concilij Tridentini, reprehédunt numerum septenarium ordinum, quem Catholici passim asserunt; ac docent, tres tantum esse veros ordines, Episcoporum, quos ipsi Pastores libètius vocant, Presbyterorum, quos Seniores, vel Doctores, vel Ministros verbi appellant, & Diaconorum.

Ex ceteris ordinibus simpliciter auferunt ordinem Exorcistæ, reliquos agnoscunt quidem, sed neq; ordines esse volunt, neque certo numero contineri. Dicunt enim, Lectores, Acolutos, Ostiarios, & similes, fuisse ministros quosdam, quos Pastores liberè assumebant pro necessitate Ecclesiæ, id est, plures aut pauciores, prout Ecclesiæ magnitudo, aut paruitas requirebat. Id verò probant ex eo, quod variè à Patribus isti ordines numerantur. Et quidem Calvinus lib. 4. cap. 4. §. 1. Hieronymum producit testem, qui in commentario,

DD d 4 cap.

cap. 19. Isaia, quinque ordines numerat, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Fideles, & Catechumenos.

KEMNITIUS autem testes producit; PRIMO, Dionysium Areopagitam, qui in 5. cap. Ecclesiastica Hierarchia, res tantum facit ordines, Pōtificum, Sacerdotum, & Ministrorum. SECUNDO, Canones Apostolorum, ubi numerantur quinque ordines, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Lectorum & Cantorum. TERTIO, Ambrosium, qui in cōmentario cap. 4. ad Ephesios, numerat etiam quinque, sed loco Cantorum ponit Exorcistas. QUARTO, Ignatium in epistola ad Antiochenos, & Epiphanium in fine Panarij, qui plures numerat, quā septem; addunt enim κοπιώτεροι, id est, laborantes. Addit etiam Ignatius Cōfessores. QUINTO, Canonistas, qui apud Gratianum d. 23. & 25. addunt Psalmistam: *Non igitur, inquit Kemnitius, Catholicum dogma est, de septem illis ordinibus.* Hæc illi.

Porro Catholici certum ac statum numerum esse volunt eorum, qui propriè ordines Clericorum nominantur. Est autem obseruandum, duobus modis accipi solere apud auctores ordinem Ecclesiasticum; Vno modo propriè, alio modo cōmuniter. Propriè illi dicuntur ordines, qui certo ritu facto & solenni conferuntur ab Episcopo, & ad certum ministerium sacrificio diuino exhibendum referuntur. Quarta ratione septem duntaxat ordines numerantur; videlicet, Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus, Acolutus, Lector, Exorcista, & Ostiarius. Etsi enim Episcopus & Presbyter distinguuntur, tamen quantum ad sacrificium, idem omnino mysteriū exhibent, proinde vnum ordinem, non duos faciunt, sicut etiam Lector, & Cantor, seu Psalmista.

Quare Cornelius Papa in epistola ad Fabianū apud Eusebium lib. 6. hist. c. 33. dicit, in Ecclesia Romana suo tempore, id est, ante annos M. CCC. fuisse Presbyteros XLVI. Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolutos XLII. Exorcistas cum Lectoribus, & Ostiariis, LII. ubi nullam facit mentionē Cantorum, vel laborantium, vel aliorum quos alij numerant; quia nimirum illi nec habēt propriam ordinationem, nec referuntur distincta ratione ad sacrificium.

In Concilio item Romano, sub Syluestro, cap. 3. numerantur iidem septem ordines. In Concilio autem Carthaginensi

ginensium IV. can. 2. & sequentibus, præter ordines iam nominatos, in epist. 5. Cornelij, & in Concilio Romano additur ultimo loco Psalmista, seu Cantor, sed ibidem Concilium monet, Psalmistam non ordinari ab Episcopo, sed etiam sine licentia Episcopi, sola iussione Presbyteri, posse officium canendi suscipere. Isidorus lib. 7. etymologiarum, cap. 12. & in epistola ad Ludisfredum; Rabanus lib. 1. de institutione Clericorum, cap. 6. & sequentibus; Amalarius lib. 2. de officiis Ecclesiasticis, cap. 7. & sequentibus; Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, par. 3. cap. 5. eosdem septem ordines numerant, & explicant; Idem facit Magister sententiarum, quem omnes Theologi sequuntur in 4. d. 24.

Denique, eosdem numerat Concilium Florentinum in instructione Armenorum, & Tridentinum sess. 23. cap. 2. & Ecclesiæ usus idem testatur; non enim alij ordines præter istos conferri solent: Nam prima tonsura non est ordo, cum nullum habeat officium annexum, sed est præparatio ad ordines, ut est Catechismus ad Christianismum.

Communiter autem dicuntur ordines illi omnes, qui quomodocunque dedicantur diuinis obsequiis, etiam si non referantur ad sacrificium, & hoc modo etiam Monachi, virgines, & viduæ Deo sacratæ, necnon laborantes in sepeliendis defunctis, ordines aliquando dicuntur à Patribus; nam de ordinatione Monachi scribit Dionysius cap. 6. Ecclesiasticæ Hierarchie; de ordine verò laborantium in sepeliendis mortuis, Epiphanius in Compendiaria doctrina: Habebatur enim actio quædam religiosa, sepultura mortuorum. De ordine Diaconissarum, virginum, aut viduarum, quæ seruebant Ecclesiæ in instructione mulierum, quæ baptizandæ erant, idem Epiphanius ibidem.

Ex his autem facile erit explicare loca, quæ ab aduersariis afferuntur contra numerum septenarium ordinum. Ac PRIMUM ad locum Hieronymi, à Caluino adductum, respondeo, S. Hieronymum eo loco non loqui de ordinibus Clericorum, sed de ordinibus Christianorum, ideo ponit primo loco Clericos, deinde Laicos, quos fideles vocat, ultimo Catechumenos; Porro ex Clericis nominat tres tantum, id est, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, quia volebat perficere numerum quinarium: Explicabat enim illud Esaiæ: Erunt

quinque ciuitates in terra Aegypti loquentes lingua Chanaanide, ac per eas ciuitates Ecclesiam Christianam intelligi volebat; Itaque ad perficiendum quinarium numerum, ex omnibus Clericis tres primos posuit, in quibus omnes alij continentur, quos idem Hieronymus alibi distinctè ponit: Nam Subdiaconorum meminit in epist. 91. in primis verbis: Acolutorum meminit ac Lectorum in epist. 2. ad Nepotianum: Denique Exorcistarum & Ostiariorum in commentario cap. 2. epist. ad Titum in postremis verbis.

AD LOCUM Dionysij, à Kemnitio productum, respondeo, Dionysium non voluisse exponere numerum ordinum, sed numerum Hierarchiarum: Tres enim sunt Hierarchiae in Ecclesia militante, vt etiam tres sunt in Ecclesia triumphante; Prima est Pontificum; Secunda Sacerdotum; Tertia Diaconorum. Diaconi enim, etiam si ministri dicuntur & sunt, si comparentur ad Sacerdotes; tamen sunt etiam Principes, & Praesules, si comparentur ad plebem, & ideo dicuntur Hierarchae; Ordines autem inferiores non praesunt populis, sed tantum ministrant Diaconis, & Sacerdotibus.

Quod autem Diaconi praesint, docet IGNATIUS in epistola ad Trallianos: *Subiecti, inquit, estote Episcopo, similiter & Presbyteris atque Diaconis.* Item HIERONYMUS in 2. caput ad Titum: *Non solum, inquit, Episcopi, Presbyteri & Diaconi debent magnoperè prouideri, vt cunctum populum, cui praesident, conuersatione, sermone, ac scientia praecedant, Verum & inferior gradus, Exorcista, Lectores, Aedui, & omnes omnino, qui domui Dei seruiunt.* Docet etiam Ioannes CHRYSOSTOMVS, qui homil. 83. in Matth. Diacono suadens, vt Imperatorem arceat à communionem, si indignè adeat: *Cohibe, inquit, & coërce, maiorem tu illo habes potestatem.* Et haec etiam ratio est, cur Episcopi ordinariè assumerentur ex Presbyteris, aut Diaconis Ecclesiae, non ex inferioribus ordinibus, vt patet ex Leone, epistola 84. ad Anastasium, cap. 6. quam etiam puto causam esse, cur in Romana Ecclesia soli Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sint Cardinales.

Ad locum ex Canonibus Apostolorum respondeo, Clementem in canonibus Apostolorum nusquam voluisse omnes ordines numerare, sed data occasione, modò vnum, modò

modò alium ordinem nominasse; eundem autem Clemen-
tem plures ordines agnouisse, perspicuum est ex can. 15. vbi
dicit: *Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quislibet de nume-
ro Clericorum, &c.*

Ad testimonium Ambrosij respondeo, Ambrosium in
comment. cap. 4. ad Ephesios, solùm quinq; ordinum men-
tionem fecisse, quia volebat de ordinibus explicare verba il-
la Pauli; *Alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Euan-
gelistas, alios Pastores, & Doctores.* & quia Paulus solùm
quinque nomina posuit, idcirco conatus est etiam ipse quin-
que ordines numerare: Itaque per Apostolos intellexit Epi-
scopos; per Prophetas Presbyteros; per Euangelistas Diaco-
nos; per Pastores Lectores; per Doctores, vel, vt ipse legit Ma-
gistros, Exorcistas.

Ad testimonium Ignatij & Epiphaniij respondeo, illos
Patres numerasse non solùm ordines propriè dictos, sed et-
iam alios.

Ad testimonia Canonistarum respondeo, illos facere
nouem ordines, quia distinguunt Episcopum à Presbytero,
& Lectorem à Cantore, quod Theologi non faciunt; sed in
re non est dissensio. Theologi enim solùm considerant ordi-
nes, vt se habent ad sacrificium; quomodo (vt diximus) Epi-
scopus & Presbyter; Lector & Cantor non distinguuntur;
Canonistæ autem considerant ordines, vt Hierarchiam cõ-
stituunt, & idcirco rectè distinguunt Episcopum à Presby-
tero. atque hæc de primo.

CAPVT XII.

De antiquitate Ordinum.

I OANNES CALVINVS, de Ordinum, præcipuè
minorum, antiquitate ita loquitur libro 4. In-
stit. cap. 19. §. 27. *Primitiua, inquit, Ecclesie in-
cogniti fuerunt, et multis postea annis excogitati.*
Sed falsam esse hanc Caluini sententiam testantur Cle-
mens, & Ignatius, Apostolorum Discipuli: Vterque enim
eorum ordinum meminit. CLEMENS libro 8. Constit. o-
mnium ferè ordinum etiam minorum ritus declarat. I GNA-
TIUS

TIVS autem in epistola ad Antiochenes ita concludit: *Saluto, inquit, sanctum Presbyterum Vestrum, saluto sanctos Diaconos, saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas.*

Ad hæc, tempore sancti Cypriani, omnes ordines erant in Ecclesia, nec tamen tunc cœperunt: Nam ut de re antiqua, & ubique recepta loquuntur auctores illius temporis, qui sanè non multum aberant ab Apostolicis temporibus. CYPRIANVS lib. 2. epist. 10. *Exemplaria, inquit, eadem nunc quoque per Mettium Hypodiamonum à me missum, & Nicephorum Acolutum transmissi.* Libro 2. epist. 5. & lib. 4. epist. 5. scribit se ordinasse Lectores Aurelium, & Celerinum. Lib. 5. epist. 14. *Presbyter, inquit, de Clero, & Exorcista, & Lector Lucianus scripsit.*

Eodem tempore scripsit epistolam sanctus Cornelius ad Fabianum Antiochenum, ex qua hæc sunt verba apud Eusebium lib. 6. hist. Eccles. cap. 33. *Is ergo qui Euangelium vendicabat, nesciebat in Ecclesia Catholica unum Episcopum esse debere, & ubi videbat esse Presbyteros XLVI. Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolutos XLII. Exorcistas, & Lectores cum Ostiariis LII.* Omitto Concilium Laodicenum canone 24. & Carthaginense IV. can. 2. & sequentibus in quibus omnium ordinum mentio fit, quorum hoc celebratum est ante annos M. C. illud antè annos M. C. C. ex quibus satis colligitur rem esse longè antiquiorem, quàm putat Calvinus.

CAPVT XIII.

De officiis Ministrorum.

RESTAT officium, in quo etiam nō parum à nobis Kemnitius, & Calvinus dissentiunt. Dicamus de singulis seorsim. *Exordium in Ecclesia sumitur à prima tonsura, quæ quidem non est ordo, cum nullum habeat certum officium annexum, sed est quedam dispositio, ac preparatio ad ordines; Profitentur enim se ordinibus initiandos, & à seculi negotiis ad militiam Ecclesiasticam transituros, qui ita tondentur. Porro de ritu tonsuræ, & rasuræ erit infra propria disputatio.*

PRIMVS

PRIMVS igitur ordo, Ostiariorum est, de quo ordine ferè conuenimus: Fateretur enim Calvinus lib. 4. Institut. cap. 4. §. 9. Officium Ostiariorum apud veteres fuisse aperire, & claudere fores Ecclesiæ, proinde curam habere ipsius templi; ceterum postea libro eodem, cap. 19. §. 27. reprehendit, quod solenni ritu Ostiarios ordinent Episcopi apud nos. Existimat enim ipse non esse certum ordinem Ecclesiasticum, sed officium tantum, quale est eorum, qui Ianitores sunt in prophanis domibus. At nihil ipse affert, quo sententiam suam prober: Nos autem habemus testimonia supra citata, in quibus Ostiariorum ordo inter ordines Ecclesiæ numeratur; ac præterea in Concilio Carthagenens. 4. can. 9 præscribitur forma, & ritus ordinandorum Ostiariorum, & est ille ipse, quo nunc utitur Ecclesia: Ostiarius, inquit Concilium, cum ordinatur postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus clauis Ecclesiæ de Alvario dicens; Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus reconduntur. Itaque Calvinus dum hæc ridet, non solum modernos Papistas, ut ipse loquitur, ridet, sed etiam Ecclesiam Catholicam, quæ est, & quæ erat in Christo, ante annos M. C.

SECUNDVS est ordo Lectorum, quorum officium erat legere ex pulpito in Ecclesia quidquid legendum erat ex utroque Testamento; nam etiam Euangelia legi à Lectoribus consueuisse, testatur CYPRIANVS lib. 2. epist. 5. ubi loquens de Aurelio ordinato Lectore: Nihil, inquit, magis congruit voci, quæ Dominum gloriosa prædicatione confessæ est, quàm celebrandis diuinis lectionibus personare, & post sublimia Verba, quæ Christi martyrium proloquuta sunt, Euangelium legere, & nunc Martyres sunt. Hæc ille. Credibile tamen est, Lectoris officium non fuisse, ut legeret Euangelium tempore sacrificij, (id enim Diaconorum fuisse paulò post ostendemus) sed solum extra illud tempus.

CALVINVS fateretur quidem hoc fuisse officium Lectorum, lib. 4. cap. 4. Institut. §. 9. Sed dicit non fuisse gradum, neque ordinem certum in Ecclesia, sed solum solitos Episcopos quibusdam ex domesticis suis ministris iniungere, ut in Ecclesia

clefia

clesia legerent Scripturas, vt eo modo innotescerent plebi, & discerent ferre conspectum hominum.

AT NON solùm Concilium Carthaginense IV. can. 8. præscribit ritum solennem ordinandi Lectores, sed etiam S. Cyprianus lib. 2. epist. 5. lib. 3. epist. 22. & lib. 4. epist. 5. aperte significat, Lectoratum fuisse ordinem, & gradum in Ecclesia; nam passim vocat gradum, & honorem Ecclesiasticum. Item dicit, Celerinum initio ex humilitate refugisse eum gradum, sed tandem diuina reuelatione admonitum acquieuisse. Ad hæc excusat multis verbis, quod quosdam ordinauerit Lectores, urgente necessitate, sine consilio, & consensu expresso Cleri. Deniq; dicit, se prius quendam Satorum nomine fecisse Clero proximum, quod ei permisisset in Paschate legere in Ecclesia, cùm ordinatus non esset; deinde verò eum in Clerum cooprasse, atque ad ordinem Lectoris promouisse. Vbi vides aliud esse legere in Ecclesia, quod solùm Calvinus agnoscit; aliud verò promoueri ad ordinem Lectoris.

TERTIUS ordo Exorcistarum est, ad quorum officium pertinet exorcismos Ecclesiæ legere super Energumenos, & eo modo præparare illos, vt sacrificij diuini participes fieri possint. Olim siquidem, quia frequentissimè dæmones pelebantur de corporibus humanis, concurrebant plurimi Energumeni ad Ecclesiam, ita vt essent quasi greges Energumenorum, ac propterea iste ordo institutus fuit.

Fuisse reuera ordinem cæterum Ecclesiasticum Exorcistarum, & non solùm donum, & gratiam gratis datam, vt vult Calvinus, patet ex testimoniis suprâ citatis, Ignatij in epistola ad Antiochenos, Cornelij Papæ in epistola ad Fabianum, apud Eusebium libro 6. histor. cap. 33. & Cypriani libro 5. epistola 14. Concilij Romani sub Syluestro can. 3. & Concilij Laodiceni canone 24. vbi Exorcistæ inter ordines numerantur: sed præcipuè id ostenditur ex Concilio Carthaginense IV. can. 7. vbi sic legimus: *Exorcista cùm ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo, Accipe, & commenda memoria, & habeto potestatem imponendi manum super Energumenum, siue baptizatum, siue catechumenum.* Concilium item Laodicenum can. 26. prohibet, ne quis exorcizet, neque

que publicè, neque priuatim, nisi ab Episcopo ad eum ordinem prouectus sit.

Ex quibus Conciliis intelligimus, quàm apertè mentiatur Calvinus, cum ait lib. 4. Instit. cap. 19. §. 24. *Fingitur illis Exorcistis potestas data imponendi manus super Energumenos.* Quomodo enim fingimus, quod ex tam antiquis Conciliis comprobamus? Adde etiam testimonium Sulpitij, qui in libro de vita D. Martini, cap. 4. ita scribit: *Tentauit Hilarius imposto Diaconis officio sibi Martinum arctius implicare, & ministerio Vincire diuino, sed cum sepius restitisset, indignum se esse Vociferans, intellexit Vir altioris ingenij, hunc eum modo posse cõstringi, si id ei officij imponeret, in quo quidem locus iniuriæ videretur; itaq; Exorcistam eum esse precepit, quam ille ordinationem ne despexisset tanquam humilioris, videretur, non repudiavit.*

QUARTVS ORDO Acolutorum est, quorum id est proprium, vt cum cereo accenso sequantur Diaconum ad locum Euangelij: & vrceolos, atque ampullas ad sacrificium præparent, ac Subdiacono porrigant. Inde enim dictus est Acolutus, quasi pedissequus ab ἀκολυτέω, quod est sequor, & etiam ceroferarius à gestando cereo.

Hic verò Calvinus risum tenere non potest; sic enim ait lib. 4. Institut. cap. 19. §. 23. *Sed, inquit, imprimis spectabilis est argutia, qua in Acoluti nomine philosophantur, ceroferarium appellantes, Verbo, & arbitror, magico, certè inaudito Genibus ac linguis omnibus.* Et suprâ cap. 4. §. 9. *Vocabant, inquit, Acolutos, qui Episcopo in domesticis obsequiis adessent, eumq; perpetuò comitarentur, primum honoris causa, deinde ne qua suspicio oriretur.* Hæc ille. Itaque vult Acolutos nihil aliud olim fuisse, nisi Episcoporum quasi Cubicularios. At ipse quidem nullo teste probat quod dicit, proinde viderit ipse, an non finxerit Acoliti officium ex capite suo: Nos autem Acolutorum ordinem fuisse, & gradum Ecclesiasticum, probamus ex testimoniis plurimis suprâ citatis, Cornelij, Cypriani, Concilij Romani, & Concilij Carthaginensis.

Porro ad officium eius pertinuisse cereos, & vrceolos, quæ Calvinus ridet; testatur Concilium Carthaginense IV. canone 6. *Acolutus, inquit Concilium, cum ordinatur, ab Episcopo quidem*

quidem

quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat, sed ab Archidiacono accipiat ceroferrarium cum cerco, ut sciat se ad accendenda Ecclesia lumina mancipari: Accipiat & vrceolum vacuum, ad suggerendum Vinum in Eucharistiam sanguinis Christi. Hæc ibi. Vbi etiam vides nomen ceroferrarij non esse magicum, neque omnibus Gentibus, & linguis inauditum, nisi tot sanctos Patres, & cum eis D. Augustinum, qui Concilio intererat, Magos, & nullius Gentis aut linguæ homines esse velis. Idem quoque nomen est apud Isidorum libro 7. etymolog. cap. 12. apud Amalarium lib. 2. cap. 10. apud Rabanum libro 1. de Institut. Clericorum, capite 9. apud Hugonem libro 2. de Sacramentis, part. 3. capite 5. & apud alios multos, qui nec Magi erant, nec nullius Gentis, aut linguæ.

QUINTVS ordo Subdiaconorum est, ad cuius officium propriè pertinet ministrare Diacono in sacrificio, ac propterea dum ordinatur, accipit calicem vacuum, & patinam, ut habemus in Concilio Carthaginensi IV. can. 5. & in Concilio Toletano IV. canone 27. Eiusdem est epistolas B. Pauli ad Missam legere, ut Concilium Remense canone 4. docet. Meminerunt huius ordinis omnes auctores supra citati. Proinde falsum est quod scribit Calvinus lib. 4. Institut. cap. 4. §. 5. Subdiaconorum officium nihil aliud fuisse, nisi iuuare Diaconos in eleemosynis distribuendis, pauperibusque curandis.

SEXTVS ordo Diaconorum est, quos oblationibus colligendis, & opibus Ecclesiæ administrandis præpositos fuisse, inter Catholicos, & hæreticos constat; id enim testantur Acta Apostolorum, cap. 6. Idem patet ex Leone in sermone de sancto Laurentio: ex quo officio fortassè factum est olim, ut Diaconi insolescerent aduersus Presbyteros; semper enim officia pecuniaria adamata præ ceteris fuisse videntur. Reprehendunt Diaconorum arrogantiam Concilia nonnulla, Nicænum can. 14. Laodicenum can. 20. & Toletanum IV. can. 38. Item Patres, Cyprianus lib. 3. epist. 9. Hieronymus in epist. 85. ad Euagrium, & lib. 14. in Ezechielem, cap. 48. & Bernardus lib. 4. de consideratione.

Sed præter hoc officium habebant etiam Diaconi alia nonnulla, quæ aduersarij non agnoscunt. PRIMO, Diaconorum

norum erat Sacerdoti sacrificanti assistere, ac ministrare, & populo distribuere Eucharistiã: ac propter sacrum hoc ministerium, potissimum sacram ordinationem accipiunt. Videmus enim Actor. 6. per impositionem manuum ordinari Diaconos, qua sacra cærimonia non est credibile Apostolos vsuros fuisse, si solum ministerium mēsarum Diaconis committere voluissent, antea enim viduæ ministrabant mensis, nec tamen certo ritu ordinabantur.

Præterea Clemens lib. 2. cap. 14. Constitut. significat Diaconos Sacerdoti ministrare solitos in sacrificij oblatione: quod etiam apertè docet Cyprianus in sermone 6. qui est de lapsis: Idem cognoscimus ex historia sancti Laurentij, apud Ambrosium lib. 1. de officiis, cap. 41. Inducit enim sanctum Laurentium sic loquentem ad D. Sixtum: *Quo progredis sine filio pater? Quò Sacerdos sancte sine Diacono properas? Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueveras.* Et infra: *Cui commisisti consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?* Idem patet ex liturgia Chrysostomi, & ex homil. 83. super Matthæum. Idem ex sancto Gregorio, qui in epistola ad Leandrum, quæ præfigitur libris eius in Iob, nihil aliud Diaconatum, nisi sacri altaris ministerium vocat: Denique Igidorus, Rabanus, Amalarius, Hugo, & alij supra citati, qui describunt officia omnium ordinum, hoc docent, quod nos diximus.

SECUNDO, Diaconorum erat tempore sacrificij Evangelium legere: Id testatur præter supra dictos auctores sanctus HIERONYMVS in epist. 48. ad Sabinianum: *Tu, inquit, exanguis & pallidus, vs suspicione omni careres, Evangelium Christi, quasi Diaconus lectitabas.* Testatur etiam S. GREGORIUS in Synodo Romana, quæ habetur lib. 4. epist. cap. 88. vbi prohibet, ne Diaconi cantent in Ecclesia, excepto Evangelio, tempore sacrificij: Idem etiam testantur Concilia antiqua, Valense can. 4. & Remense can. 5.

TERTIO, Diaconorum erat baptizare, prædicare, reconciliare publicos pœnitentes, Eucharistiã deferre, & præbere Laicis, ac breuiter omnia facere, quæ Episcopi & Presbyteri faciunt, excepta consecratione corporis Domini, & ordinatione Clericorum, & aliis officiis, quæ requirunt potestatem

testatem ordinis. nam Diaconos baptizare posse, patet exemplo Philippi Diaconi, Actor. 8. vnde TERTULLIANVS in libro de Baptismo: *ius, inquit, dandi Baptismū summus Sacerdos habet, dehinc etiam Presbyteri, & Diaconi.* Posse item Diaconos prædicare, docet exemplum Stephani & Philippi Diaconorum, Actor. 7. & 8. Item exemplum S. Vincentij Martyris, qui cum Diaconus esset, prædicabat tamen, vt Augustinus testatur serm. 2. de S. Vincentio.

Denique Gregorius lib. 4. epist. cap. 88. docet, ad Diaconum etiam pertinere officium prædicationis, & ipsum etiam Gregorium adhuc Diaconum prædicasse testatur Ioannes Diaconus in eius vita lib. 1. cap. 41. Rursus Diaconos aliquando reconciliare solitos pœnitentes in absentia Episcopi & Presbyterorum, docet Cyprianus lib. 3. epist. 17. Item Eucharistiam præbere Laicis in absentia Presbyterorum posse Diaconos, docet Concilium Nicænum can. 14. Testatur item Iustinus in Apologia secunda extrema, Diaconos deferre solitos Eucharistiam ad absentes.

Est tamen obseruandum, hæc omnia, ac præcipue officium prædicandi, propria Episcoporum esse, ita vt ne Presbyteris quidem prædicare liceat, nisi ex Episcopi mandato, aut consensu. Episcopi enim proprie Apostolis succedunt, Apostoli autem sunt, qui Actor. 6. dicunt: *Non est bonum nos derelinquere Verbum Dei, & ministrare mensis.* Scribit etiam Possidius in vita B. Augustini, cap. 5. Valerium Episcopum concessisse sancto Augustino Presbytero suo prædicandi potestatem, quod ipse cum Græcus esset, minus commodè Latino populo prædicare posset. Legimus quoque in Concilio Vasensi secundo, cano. 2. factam ab Episcoporum Concilio Presbyteris potestatem prædicandi. Ibidem præcipitur etiam vt Diaconi, quando non est Presbyter, qui prædicet verbum, Homilias sanctorum Patrum loco concionis recitent.

SEPTIMVS ordo, Sacerdotum est, de quo grauis conuersa inter nos, & hæreticos versatur, quæ in sequenti capite disputanda est.

CAPVT XIV.

De distinctione Episcopi & Presbyteri.

EXISTIT igitur quæstio: *Sive Presbyter idem omnino quod Episcopus, ac præsertim iure diuino.* Fuit antiqua hæresis Aërij, teste Epiphano, hæc. 75. & August. lib. de hæresibus, cap. 53. nihil interesse inter Episcopum & Presbyterum; quam hæresim propterea ille videretur excogitasse, vt se ipse consolaretur, quod Episcopus factus non esset, vt aperte significat Epiphanius. Eandem hæresim postea sequutus est Ioannes VViclefus, teste Thoma VValdensi lib. 2. doct. fidei, artic. 3. cap. 60. & nostris temporibus Lutherani & Calvinistæ. siquidem Ioann. CALVINVS lib. 4. Instit. cap. 4. §. 2. sic loquitur: *Quibus docendi munus iniunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros, illi ex suo numero in singulis ciuitatibus unum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi, ne ex æqualitate, vt fieri solet, dissidia nascerentur; neq; tamen sic honore, & dignitate superior erat Episcopus, vt dominium in collegas haberet, sed quas partes habet consul in senatu, vt referat de negotiis, consulendo, monendo, hortando, aliis præeat, auctoritate sua totam actionem regat, & quod decretum communi consilio fuerit, exequatur. Id muneris sustinebat Episcopus in Presbyterorum cætu; atq; id ipsum pro temporum necessitate fuisse humano consensu inductum, fatentur ipsi veteres.* Hæc ille. Non dissimilia habent Martinus Kemnitius in examine sess. 23. Concilij Trident. Necnon & Erasmus annotatione ad 4. caput 1. ad Timotheum.

At Ecclesia Catholica distinctionem agnoscit, ac docet, iure diuino Episcopatum Presbyterio maiorem esse, tum ordinis potestate, tum etiam iurisdictione: sic enim loquitur Concilium Triden. sess. 23. cap. 4. *Proinde sacrosancta Synodus declarat præter ceteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipue pertinere, & positos, sicut Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosq; Presbyteris superiores esse, &c. Et canon. 6. Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam diuina ordinatione institutam, qua*

*hæresis nihil inter
& Episcopos*

constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit. Et can. 7. Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, etc. anathema sit. Eandem sententiam docent, & defendunt Theologi Doctores apud Magistrum in lib. 4. sent. d. 24. & S. Thom. in 2. 2. q. 184. art. 6.

Nos igitur omitta illa quaestione, quae ad disputationem de Sacramentis pertinet; Sitne vnus ordo, vnūmue Sacramentum Episcopatus, & Presbyterij, an duotria demonstrare conabimur. PRIMO, iure diuino maiorem esse Episcopum Presbytero, quod attinet ad ordinis potestatem. SECUNDO, maiorem esse etiam quantum ad iurisdictionem. TERTIO, Episcopos in veteri Ecclesia non fuisse in cœtu Presbyterorum, quasi Consules in senatu, sed quasi Reges ac Principes in cœtu Consiliariorum.

Quod ad PRIMVM attinet, facile probari potest, Episcopum maiorem esse Presbytero, quantum ad ordinis potestatem, idque iure diuino; Nam solus Episcopus ordinare potest Presbyteros, & eo modo generare Patres Ecclesiae, vt Epiphanius ratiocinatur aduersus Aërium: Presbyteri autem ordinate non possunt, sed solūm baptizare, & eo modo filios Ecclesiae generare, id autem ita esse docet Damasus in epist. 3. Item Concilium Antiochenum, cap. 10. & Anacrynum canone 12. Epiphanius hæres. 75. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius, in 3. & 4. cap. ad Timoth. Item sanctus Hieronymus in epist. 85. ad Euaagriū: Quid facit, inquit, Episcopus excepta ordinatione, quod Presbyter non faciat? Denique S. Leo epist. 88. idem docet, & Ecclesiae consuetudo. Nunquam enim est auditū, quod Presbyteri Presbyteros, aut Diaconos, nedum Episcopos ordinauerint.

Esse autem ex iure diuino, vt soli Episcopi ordinent, inde colligitur, quod habebatur irritum, si quid in ea re fecissent, qui veri Episcopi non erant. Sic enim scribit Gregorius III. in epist. ad Bonifacium: Presbyteri quos reperisti, si incogniti fuerint viri illi, qui ordinant: & dubium est eos Episcopos fuisse, aut qui eos ordinauerint, si bonae actionis, viriq; Caribuci sint, et ipsi Presbyteri in ministerio Christi Dei sancta lege docti, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur. Et

ante eum DAMASVS in epist. 3. loquens de Chorepiscopis, qui cum solum Presbyteri essent, Pontificum more ordinare audebant: *Vacuum, inquit, est & inane, quidquid in predicto sacerdotij summi egerunt ministerio.* At certe si iure diuino Presbyteri ex ipsa sua ordinatione, id est, ex caractere suo sacerdotali haberent, vt ordinare possent, non esset irritum quod facerent, tamen prohibente Ecclesia facerent. Præterea cum ordinationis Sacramentum sit (vt etiam Caluinus admittit) & Sacramenta omnia à Deo sint instituta, certe qui maior est ordinis potestate, quæ per Sacramentum ordinationis accipitur, is quoque maior sit ex diuina institutione necesse est.

Idem argumentum fieri potest ex confirmatione baptizatorum, & templorum atq; altarium consecratione. Constat enim solos Episcopos, vt ordinarios Ministros, confirmationis Sacramentum posse conferre, necnon templa & altaria consecrare, neque id Presbyteris licere, vt S. LEO docet in epist. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, & ante eum Damafus in epist. 3. de Chorepiscopis, & ante vtrumq; Dionysius, cap. 4. & 5. Ecclesiasticæ hierarchiæ, vbi dicit solum Episcopum diuina ordinatione Chrisma consecrare; quin etiam videmus Actor. 8. Apostolos ipsos, quibus Episcopi succedunt, missos, vt per manus impositionem, darent Spiritum sanctum iam baptizatis.

Quod ad SECVNDVM attinet de potestate iurisdictionis, Episcopos iure diuino Presbyteris esse maiores. Probat PRIMO ex figura Testamenti veteris, quanquam hoc argumentum, vt etiam sequens de distinctione Apostolorum & discipulorum, probat etiam de potestate ordinis; nam in Testamento veteri erat vnus summus Sacerdos Aaron, & qui ei succedebant, erant præterea minores Sacerdotes, omnes videlicet filij Aaron, & qui ab illis descendebant; ac denique erant Leuitæ ceteri, qui à Leui originem ducebant, sed nõ per Aarõnem. Constat autem iure diuino fuisse distinctos hos tres gradus, Pontificum, Sacerdotum, & Leuitarum; ita vt Pontifex maior esset Sacerdotibus, & Sacerdotes Leuitis; nam & consecrationes eorum distinctæ erant, & vestes, & officia, vt patet Exod. 28. & 40. Leuit. 8. & Numeri 3. 4. & 20.

Quod autem iurisdictio penes Pontificem esset, non autem penes cœtum minorum Sacerdotum, patet ex lib. Deur. cap. 17. *Qui superbiert nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia iudicis moriatur.* quod etiam fatentur Centuriatores Magdeburgen. Cent. 1. lib. 1. cap. 7. col. 257. *In Ecclesia, inquit, populi Iudaici, unus tantum erat lege diuina Sacerdos summus, quem omnes cogebatur agnoscere, eiq; parere.* Idem quoque fatetur Calvinus lib. 4. Institut. cap. 6. §. 1. *Illic, inquit, unum Antistitem prefecit, quem omnes respicerent, quo melius in unitate continerentur.* At Episcopi id sunt in Ecclesia, quod erant Pontifices in Testamēto veteri, id Presbyteri apud nos, quod illic minores Sacerdotes, ut etiam id Diaconi nostri, quod illorum Leuitæ, ut docent Damascus in epist. 3. de Chorepiscopis, Hieronymus in epistola ad Eua-
grium 85. Leo epist. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ 88. Concilium Hispalense II. canone 7. & alij permulti grauis-
simi auctores.

Et sanè nulla ratio permittit, ut distinctior fuerit hierar-
chia in Testamento veteri, quam in nouo, cum illud vmbra
istud imagini compareretur ab Apostolo ad Hebr. 10. Sequitur
igitur, ut sicut in Testamento veteri iure diuino Pontifices
Sacerdotibus minoribus auctoritate præstabant, ita etiam
Episcopi in Ecclesia Presbyteris præsent.

SECUNDO, probatur hoc idem ex distinctione Apo-
stolorum & discipulorum LXX. Nam Episcopus Apostolis suc-
cedere, Presbyteros autem septuaginta discipulis, docent
constanter omnes Patres. Vide Concilium Neocæsariense
can. 13. Damascum in epist. 3. de Chorepiscopis, Anacletum e-
pist. 2. Hieronymum in epist. ad Marcellam de erroribus
Montani, Augustinum tract. in Psalm. 44. Leonem epist. 88.
Isidorum lib. 2. de diuinis officiis, Bedam in caput 10. Lucæ,
& alios. Porro, Apostolos iure diuino maiores fuisse discipu-
lis septuaginta, satis apèrè colligitur. Primum, ex institu-
tione distincta, & diuersa. Apostolos enim solùm duodecim
Dominus esse voluit, Luc. 6. & eos semper ferè secum habe-
bat, ac priuatim instruebat; Discipulos autem LXXII. Lucæ
10. instituit. Præterea Ioan. 20. solis Apostolis dixit: *Sicut mi-
sit me Pater, & ego mitto vos.* Deniq; Act. 1. Cùm ex Iudæ a-
postasia numerus duodenarius imminutus esset, assumptus
est

est Matthias, nec sine solenni quadam cærimonia, cùm tamen esset ille antea ex numero discipulorum.

TERTIO, probatur hoc idem ex illis Domini verbis Matthæi 24. *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Hæc enim verba S. Hilarius & ceteri Patres in hunc locum, de Episcopis dicta esse volunt; ex quo intelligimus, ipso Domino instituyente, Episcoporum propriam esse curam, & gubernationem Ecclesiæ, quo etiam pertinet locus ille Actorum 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.*

QUARTO, probatur ex antiquitate; nam si iure humano Episcopi Presbyteris præessent, inueniretur certè principium aliquod huius institutionis post Apostolica tempora. At ipso tempore Apostolorum is erat Ecclesiæ vsus, vt Presbyteri Episcopis subessent; nam 1. Timoth. 5. Apostolus ita scribit: *Auersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Vbi videmus Episcopum Apostolorum tempore, iudicem Presbyterorum, proinde verum Principem, ac superiorem fuisse.

Item **IGNATIVS** Apostolorum discipulus in epist. ad Philadelphienfes ita scribit: *Boni sunt Sacerdotes, & sermonis Ministri, melior autem est Pontifex, cui credita sunt sancta Sacramentorum, cui soli commissa sunt secreta Dei.* **CLEMENS** quoque Ignatij æqualis, in Apostolorum canonibus, can. 40. *Presbyter, inquit, & Diaconi præter Episcopum nihil agere pertentent; nam Domini populus illi commissus est, & pro animabus eorum hic redditurus est rationem.* Denique **DIONYSIVS** Arcopagita Pauli Apostoli discipulus, cap. 5. Eccles. hierarch. describens hierarchiam diuinitus institutam; primo loco Pontifices, secundo Sacerdotes, tertio Ministros ponit. **IRENÆVS**, qui proximus Apostolicis temporibus fuit, libro 3. cap. 3. *Habemus, inquit, annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi, & successores eorum. Nam si recondita mysteria scissent Apostoli, quæ seorsim & latenter ab reliquis perfectos docebant, iis vel maximè traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant, &c.* Vbi Episcopis dicit commissas esse Ecclesias, vt Apostolorum successoribus.

TERTVLLIANVS antiquissimus Latinorum, in lib. de Baptismo

ptismo: *Ius habet, inquit, dandi Baptismum summus Sacerdos, qui est Episcopus, dehinc Presbyteri, & Diaconi, sed non sine Episcopi facultate.*

Quantum ad TERTIVM, quod Episcoporum auctoritas non sit in cœtu Presbyterorum, quasi Consul in senatu, sed ut Principis in Concilio Consiliariorum sibi subiectorum, primùm colligitur ex testimoniis iam citatis B. Pauli, in epistola ad Timotheum, Clementis, Irenæi, Tertulliani, deinde ex Conciliis. omnia siquidem Concilia, tum generalia, tum provincialia, etiam antiquissima, quorum meminit Eusebius libro 5. histor. cap. 23. & 25. à solis Episcopis celebrata sunt.

Constat autem in Conciliis maximè exerceri iurisdictionem, cum leges in eis ponantur, & pœnæ prævaricatoribus decernantur: Item ex eo, quod multis in locis legimus, Presbyteros ab Episcopis excommunicatos, nusquam autem Episcopos à Presbyteris. Vide Concilium II. Carthaginense, can. 8. & 9. Deniq; ex eo, quod soli Episcopi soliû, siue thronum habent in Ecclesia, quod est potestatis indicium, unde & imperare Principum more dicuntur à Patribus. Vide Chryostomum in libro de sacerdotio, Ambrosium in libro de dignitate sacerdotali, & Gregorium Nazianzenum in oratione ad Principem irascentem, & populum timore petculsum. Sed iam obiectiones diluamus.

CAPVT XV.

Soluntur obiectiones.

PRIMO loco obiiciunt testimonium B. Pauli, ex quo iidem videntur esse Episcopi & Presbyteri, Philip. 1. *Paulus & Timotheus seruis Iesu Christi, omnibus sanctis, qui sunt Philippi, cum Episcopis & Diaconibus.* Certè hoc loco Presbyteri dicuntur Episcopi; non enim in vna vrbe multi fuissent Episcopi, si Episcopi nomen summum aliquem Sacerdotem significaret: Deinde quare non dixit Paulus, cum Episcopo, Presbyteris, & Diaconibus, si Presbyteri ab Episcopis eo tempore distinguebantur?

RESPON-

RESPONDEO: Ambrosij commentarius non refert illud, cum Episcopis & Diaconibus, ad eos quibus scribitur, sed ad eos qui scribunt, ita ut Episcopi hoc loco dicantur Paulus & Timotheus, & hic sit sensus: *Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis, qui sunt Philippis, cum Episcopis*, id est, cum Paulo & Timotheo, & eorū Diaconibus, gratia, vobis, & pax, &c. Sed nimis dura expositio videtur.

EPIPHANIVS in libro de hæresibus, hæresi septuagesima quinta, dicit Paulum ita scribere solitum, quod eo tempore ob ministrorum penuriam multis in locis non essent Presbyteri vlli, sed Episcopi soli cum Diaconibus: Possunt enim Episcopi etiam Presbyterorum officio fungi. At hæc Epiphaniij explicatio tum haberet locum, si Paulus diceret, cum Episcopo & Diaconibus, aut si non ad vnam ciuitatem, sed ad multas simul scriberet: Sed cum ipse ad vnam urbem Philippensem scribat, & dicat se scribere ad Episcopos & Diaconos; quomodo, quæso, illa explicatio locum habere potest? Si enim in vna vrbe multi Episcopi esse poterant, quantum facilius vnus Episcopus, & aliquot Presbyteri?

THEODORETVS in commentario huius loci, & fusiùs in cap. 3 primæ ad Timotheum scribit, Apostolorū tempore veros Episcopos, non Episcopos, sed Apostolos dici solitos; Presbyteros autem Episcopi nomine tunc appellari consueuisse. Nam ad Romanos 16. Paulus Andronicum Apostolum vocat, & Philip. 2. Epaphroditum Apostolum Philippensium appellat, qui videlicet Episcopi erant; postea tamen omisso Apostoli nomine, Episcopos solū Episcopos, Presbyteros autem solū Presbyteros appellari cœpisse. Quæ observatio Theodoretū si vera sit, non solū obiectioni desumptæ ex hoc loco, sed etiam ex omnibus aliis locis satisfacit; semper enim dicere poterimus, Paulum nomine Episcoporum Presbyteros accepisse.

Facilior est S. Ioannis CHRYSOSTOMI & aliorum multorum commentarius, qui docent, Apostolorum tempore nomina illa, Episcopus & Presbyter, communia fuisse omnibus Sacerdotibus, tam maioribus, quos nunc Episcopos dicimus, quàm minoribus, quos Presbyteros appellamus, licet res ipsæ & potestates distinctæ essent. Itaque Paulum no-

mine Episcoporum complexum esse omnes Sacerdotes, ut hic sit sensus: *Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus, id est, cum Sacerdotibus, & eorum Ministris?*

Adde, quod videtur Paulus uniuersum Clerum salutare voluisse, sed ne cogeretur singulos ordines numerare, generatim id fecit; omnes enim ordines ad duo primaria genera reuocantur, ad Sacerdotes, & Ministros, quorum illud subdividitur in duas species Analogas, in summos Sacerdotes, & simplices Sacerdotes: Istud verò in sex alias species, in Diaconos, Subdiaconos, Acolutos, Lectores, Exorcistas, & Otiarios. Quamuis autem nunc nomen Episcopi tantum principali analogato, id est, summo Sacerdoti, tribui soleat, & nomen Diaconi, tantum principali Ministro; tamen conuenit suo modo nomen Episcopi minoribus etiam Sacerdotibus; nam & illi superintendunt, & regunt populum saltem in foro conscientiae, & ex delegatione Episcopi, & nomen Diaconi conuenit suo modo ordinibus etiam inferioribus, cum omnes ministrent Sacerdoti.

ALTERA obiectio sumitur ex capite primo epistolae ad Titum, ubi sic Apostolus loquitur: *Huius rei gratia reliqui te Crete, ut constituas per ciuitates Presbyteros, sicut ego disposui tibi.* Et paulò infra: *Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse, &c.* quo loco videmus Presbyteros Episcopos esse. Sed eadem adhiberi potest responsio, quae ad locum superiorem adhibita est; nomina enim eo tempore communia erant.

TERTIA obiectio sumitur ex 3. cap. prioris epistolae ad Timotheum, ubi B. Paulus posteaquam praecepta quaedam Episcopis dederat, continuò Presbyteris omissis transit ad Diaconos; quare videtur pro iisdem habuisse Episcopos, & Presbyteros. RESPONDEO, B. Paulum generatim instruere voluisse Clerum uniuersum, ac propterea sub nomine Episcoporum comprehendisse etiam Presbyteros, sub nomine Diaconorum omnes inferiores Ministros; eadem enim praecepta omnibus conueniebant.

QUARTA obiectio ex capite 4. prioris ad Timotheum, ubi Paulus ait: *Noli negligere gratiam Dei, quae in te est, quae data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Ex quo loco

loco **KEMNITIUS** affirmat, S. Hieronymum demonstrasse, posse Episcopum à Presbyteris ordinari: proinde nihil interesse inter Episcopum & Presbyterum. sed impudenter mentitur Kemnitijs. Nam S. Hieronymus in epistola ad Euagrium (quam Kemnitijs citat) disertis verbis affirmat, Presbyteros ordinare non posse: *Quid facit, inquit, Episcopus, excepta ordinatione, quod non etiam faciat Presbyter?* Adduxit autem S. Hieronymus locum illum Apostoli, ut ostenderet Episcopos in Scripturis interdum appellari Presbyteros. sic enim exposuit verba illa: *Per impositionem manuum Presbyterij*, ac si dictum esset, per impositionem manuum, qua Presbyteratum accepisti, cum tamen constet, Timotheum non Presbyterum simplicem, sed Episcopum fuisse; quo modo etiam exposuit Anselmus, & quidam alij Latini, & ipse etiam Calvinus lib. 4. Instit. cap. 3. extremo. Quanquam nobis verior videtur Græcorum expositio, qui nomine Presbyterij intelligunt chorum, siue cœtum Presbyterorum, id est, Episcoporum, qui nouo Episcopo manus imponunt; sic enim exponunt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius.

QVINTA obiectio ex ca. 20. Actor. vbi B. Paulus mittens Ephesum, vocauit ad se maiores natu Ecclesiæ, id est, Presbyteros, & tamen dum eos alloquitur, Episcopos appellat, dicens: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Item ex cap. 5. prioris epistolæ B. Petri, vbi Petrus Presbyteros sic alloquitur: *Seniores, qui in vobis sunt, obsecro cōsenior & testis Christi passionum, &c. Pascite, qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, &c.* Vbi illud *Seniores* in Græco textu est *πρωτοπρεσβυτερος*, illud autem *Prouidentes*, in Græco est *ἐπινοήσαντες*. Denique ex epist. 2. & 3. S. Ioannis, in quibus Apostolus se Presbyterum vocat, cum sine vlla dubitatione Episcopus fuerit. Sed ad hæc omnia vno verbo responderetur. Nomina eo tempore fuisse communia, & propterea in his omnibus locis veros etiam Episcopos Presbyteros appellari. his addunt Patrum testimonia.

Est igitur **SEXTA** obiectio ex S. Hieronymo, qui in comment. 1. cap. epistolæ ad Titum ita scribit: *Idem est Presbyter*

qui Episcopus, & antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & disceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Verò Cepha, communi Presbyterorum consilio Ecclesia gubernabantur, postquam Verò unusquisque eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis Ecclesia cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Et infra: Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesia consuetudine, ei, qui sibi prapositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispositionis Dominica Veritate Presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere. Similia habet idem Hieronymus in epist. 85. ad Euagrium.

Hæc S. Hieronymi verba aliqui piè interpretari conantur, ut S. Thomas, qui in 2. 2. q. 184. artic. 6. scribit, Hieronymum loqui solum de nominibus Episcopi & Presbyteri, non de ipsa re. At certè verba illa citata: *Communi Presbyterorum consilio Ecclesia gubernabantur.* Et illa: (*Magis consuetudine, quam dispositionis Dominica Veritate Presbyteris esse maiores, &c.*) aliud significant, quàm solam communitatem vocabulorum.

Ioannes Antonius DELPHINVS li. 2. de Ecclesia docet, ex Hieronymi sententia initio nascentis Ecclesiæ omnes Presbyteros fuisse Episcopos. Non quod idem sit Episcopatus & Presbyteratus, sed quod utraq; dignitas omnibus Sacerdotibus primo illo tempore daretur. Deinde autem ad schismata euitanda cœpisse aliquos solum Presbyteros ordinari, & hoc modo ex Ecclesiæ consuetudine factum esse, ut Episcopi maiores Presbyteris essent.

At hæc etiam solutio non plenè satisfacit; S. enim Hieronymus tueri conatur Presbyterorum dignitatem, qualis erat suo tempore aduersus insolentiam Diaconorum, ut patet ex epistola ad Euagrium; inde autem demonstratur dignitatem Presbyterorum esse maximam, quod eadem sit cum Episcopali: Nihil autem ad hoc probandum afferret, si solum doceret primos Presbyteros ideo fuisse Episcopis pares, quod haberent etiam Episcopalem potestatem, nec essent simplices Presbyteri. DEINDE, si ideo primi Presbyteri fuissent pares Episcopis, quod essent etiam ipsi veri Episcopi

scopi; distinctio, quæ ex Hieronymi sententia postea exorta est, inde accidisset, quod aliqui simplicem Presbyteratum in ordinatione postea accepissent. At S. Hieronymus contrarium significat, docet enim Episcopatum esse nouum, & ex Ecclesiæ consuetudine, non simplicem Presbyteratum; sic enim ipse ait: *Communi Presbyterorum consilio Ecclesia gubernabantur. postquam Verò vnusquisq; &c.*

Michaël MEDINA in lib. I. de factorum hominum origine, & continentia, c. 5. affirmat S. Hieronymum idem omnino cum Aërianis sensisse, neq; solum Hieronymum in ea heresi fuisse, sed etiam Ambrosium, Augustinum, Sedulium Primasium, Chrysostomum, Theodoretum, Oecumenium & Theophylactum: *Atq; ita, inquit Medina, isti Viri alioqui sanctissimi, & sanctarum Scripturarum consultissimi; quorū tamen sententiam prius in Aërio, deinde in VValdensibus, postremò in Ioanne VViclefo, damnauit Ecclesia.* Et infra: *Ergo in Hieronymo & Græcis illis Patribus olim propter eorum honorem & reuerentiam hæc sententia aut dissimulabatur, aut tolerabatur in illis: contra in hæreticis, quod in aliis quoque multis ab Ecclesia declinarent, tanquam hæretica semper est damnata.* Hæc ille.

Cæterum hæc Medinae sententia (vt leuissimè dicā) valdè est inconsiderata. Nam PRIMVM iniuriam facit tot clarissimis Patribus, quos sine vlla causa, vt mox ostendam, Aërianos facit. DEINDE iniuriam facit Ecclesiæ, quam acceptio- nis personarum nota inurit. Nam cum omnes citati auctores post Aërium vixerint, cur, quæso, Ecclesia vnā atque eandem sententiā in Aërio damnauit, in Patribus tolerauit? Nōne Aërio potius ignoscendum fuit, qui ante definitionem Ecclesiæ peccasse videbatur, quàm Patribus illis, qui damnatam iam hæresim sequuti sunt? DENIQUE iniuriam facit communi causæ Doctorum Catholicorum. Qua enim fronte sanctos Patres aduersus hæreticos adferemus, si eam sententiam ab Ecclesia damnatam dixerimus, quam omnes ferè Patres, tum Græci, tum Latini docuerunt?

At (inquit Medina) VValdenses hæretici Hieronymi testimonio stuebantur, idem igitur illi, & Hieronymus senserunt. Egregium profectò argumentum, hoc modo concludere licebit etiam idem sentire Lutherum, & Paulum; nam Pauli
testi-

testimoniis passim utitur Lutherus. Mentiuntur igitur Waldenses, cum Hieronymum auctorem sequi se dicunt.

SED instat Medina, Aërius non ignorabat, secundum Ecclesiæ leges Episcopum Presbytero esse maiorem, sed iure diuino pares esse affirmabat. Quare cum Hieronymus apertissimè dicat, non Dominicæ dispositionis veritate, sed sola consuetudine Ecclesiastica Episcopos maiores Presbyteris esse, nihil omnino inter Aërij & Hieronymi sententiam interesse videtur.

RESPONDEO, tantum distare Hieronymum ab Aërio, quantum Catholicus ab hæretico, & cælum ab inferis distat. Nam imprimis S. Hieronymus ubique agnoscit Episcopum esse maiorem Presbytero, quantum ad ordinis potestatem, & hoc sine dubio iure diuino, ut patet ex epistola ad Euagrium, ubi sic ait: *Quid facit Episcopus, excepta ordinatione, quod non faciat etiam Presbyter?* At Aërius id discrimen non agnoscebat, ut ex Epiphanio potest intelligi, hæresi 75.

Deinde quantum ad potestatem iurisdictionis, Aërius, etiam Lutherani, & Calvinistæ, non modò negabat iure diuino maiorem esse Episcopum Presbytero, sed etiam contendebat non rectè facere Ecclesiam, quæ Episcopos Presbyteris anteponat. At S. Hieronymus, etsi iure diuino agnoscere non videtur discrimen inter iurisdictionem Episcopi & Presbyteri, tamen agnoscit hoc ipsum discrimen tanquam legitimè, immò & necessariò ad schismata vitanda ab Apostolis introductum. Nò enim vult S. Hieronymus ante paucos annos ex temporum corruptela natum esse Episcoporum principatum, sed ab eo tempore, quo cœpit dici in Ecclesia: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha*. quæ verba Apostoli Pauli sunt 1. Cor. 1. Proinde in ipsis Ecclesiæ primordiis, cum adhuc viuerent Apostoli, in toto orbe ab ipsis Apostolis, Ecclesiarum regentibus, vult S. Hieronymus iurisdictionem Ecclesiasticam ad Episcopos esse delatam. Itaque nihil commune est Aërio & Hieronymo. Neq; vllò modo credibile est, S. Hieronymum Aërij sententiam fuisse sequuturum, quam sciebat iam à sancto Epiphanio refutatam.

Est autem hoc loco obseruandum, S. Hieronymum in illa sua sententia non adedò constantem videri, ut valde probabile

bile sit, eum non omnino certum fuisse: Docuit enim in explicatione capitis primi ad Titum, cōsuetudinem, quæ Episcopos Presbyteris anteposuit, cœpisse ab eo tempore, quo dictū est: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha*, & tamē Presbyteros Episcopis pares esse colligere nititur ex epistola ad Titum, & ad Philipenses, & ex epistolis Petri & Ioannis, quæ scriptæ sunt post epistolam priorem ad Corinthios, ubi illa verba habentur: *Ego sum Pauli, ego Apollo, &c.* Deinde in libro de scriptoribus Ecclesiasticis in Iacobo, dicit Iacobum continuō à Christi ascensione ordinatum Episcopum Hierosolymorum: Non igitur fuit vnquam illud tempus, quo Ecclesiæ sine Episcopis à Presbyteris gubernabantur.

Præterea idem Hieronymus in epistola ad Euagriū, comparat Episcopum Aaroni, Presbyteros filiis Aaronis, & in epistola ad Marcellam de erroribus Montani, Episcopos Apostolos succedere dicit. At certē Aaron iure diuino maior erat ordine & iurisdictione, filiis suis, & Apostoli omnibus aliis Christi discipulis.

Deniq; in lib. I. aduersus Iouinianum, idem Hieronymus affirmat ab ipso Christo vnum electum ex duodecim, id est, Petrum, *Et capite constituto, schismatum tolleretur occasio.* At si Christus voluit inter ipsos Apostolos vnum eminere, cur non credemus etiam voluisse eum, vt inter Presbyteros vnus emereret? Ac de S. Hieronymo satis, vt etiam de Anselmo & Sedulio, qui in commentario, cap. I. epistolæ ad Titum, ad verbum Hieronymi sententiam retulerunt.

SEPTIMA obiectio sumitur ex Ambrosio, qui in commentario, cap. 4. ad Ephesios ita scribit: *Timotheum Episcopū à se creatum, Presbyterum vocat, quia primi Presbyteri Episcopi appellabantur, et recedente eo, sequēs ei succederet; deniq; apud Aegyptum Presbyteri consignant, si presens non sit Episcopus: sed quia caperunt sequentes Presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata est ratio, prospiciente Concilio, et non ordo, sed meritū crearet Episcopum, multorum sacerdotum iudicio constitutum, &c.*

Sed hic locus non habet difficultatem. Nam (vt interim omittam, commentaria illa non videri ab Ambrosio edita) auctor eorum commentariorum loquitur solū de ratione successionis Episcoporum, ac docet, initio nascentis Ecclesiæ,

siæ,

siæ, antiquissimum Presbyterum consueuisse ordinari Episcopum, eoque mortuo succedere solitum, sine alia electione, antiquissimum item Presbyterum: sed non negat auctor iste primum illum Presbyterum, cum Episcopo succederet, debuisse iterum consecrari, & notam potestatem a iurisdictionem accipere. Neque semel idem auctor clarissime docet, multum interesse inter Episcopum, & Presbyterum; nam in eodem commentario, cap. 4 ad Ephesios sic ait: *In Episcopo omnes ordines sunt, quia primus Sacerdos est, hoc est, Princeps est Sacerdotum.* Et in caput 3. prioris ad Timotheum: *Episcopi, inquit, & Presbyteri vna ordinatio est, vterque enim Sacerdos est, sed Episcopus primus est, si omnis Episcopus Presbyter sit, non tamen omnis Presbyter Episcopus; hic enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est; denique Timotheum Presbyterum ordinatum significat, sed quia ante se alterum non habebat, Episcopus erat, vnde, & quemadmodum Episcopum ordinet, ostendit: neque enim fas erat, aut licebat, ut inferior ordinaret maiorem; nemo enim tribuit quod non accipit.* Hæc ille. Vbi vides maiorem esse Episcopum Presbytero, & ideo à Presbytero Episcopum ordinari non posse, quod Presbyter non habeat Episcopalem ordinationem.

OCTAVA obiectio ex Chrysofomo in commentario, cap. 3. prioris ad Timotheum, vbi sic legimus hom. 11. *Inter Episcopum atque Presbyterum interest ferè nihil, quippe & Presbyteris Ecclesia cura permissa est, & quæ de Episcopis dicitur, ea etiam Presbyteris congruunt: sola quippe ordinatione superiores illi sunt, atque hoc tantum plusquam Presbyteri habere videntur.* Idem docent, & verbis ferè iisdem, Primasius, Theophylactus, & Occumenius, in commentario eiusdem loci.

RESPONDEO, ex istis ipsis verbis aperte colligi, maiores esse Episcopos Presbyteris, cum Episcopi ordinare possint, Presbyteri non possint, ut actores citati vna voce testantur.

At, inquit, saltem quoad iurisdictionem pares sunt Episcopis Presbyteri, quandoquidè nihil habent Episcopi, quod Presbyteri non habeant, excepta ordinatione. **R**ESPONDEO, hos auctores cum nihil tribuunt Episcopo, quod non sit cum Presbyteris commune, excepta ordinatione, loqui

de iis rebus, quæ nullo modo Presbyteris conueniunt; tale autem nihil est, nisi ordinatio præcipuè Sacerdotum. Nam potestas iurisdictionis, ex commissione Episcopi, potest etiã Presbyteris copuenire, immò etiam confirmare baptizatos possunt Presbyteri ex dispensatione. At ordinatio Sacerdotum ita propria Episcoporum est, vt nullo modo Presbyteris permitti possit.

Quod autem Chrysostronus senserit, Apostolorum tempore Episcopum à Presbytero distinctum fuisse colligitur etiam ex homil. i. in epistolam ad Philipenses, vbi exponens illud, cum Episcopis, & Diaconibus: *Quid, inquit, hoc sibi vult? itane vnius ciuitatis plures erant Episcopi? Nequaquã; sed hoc titulo designat Presbyteros, tunc enim temporis adhuc vocabulum erat commune.*

NONA obiectio ex Theodoro, qui in cõmentario, cap. 1. ad Philipenses aliquoties reperit, Presbyteros fuisse, quos Paulus Episcopos appellat. Sed hoc iam antea explicatum est; Theodoretus enim docet quidem, olim Presbyteros Episcoporum nomen habuisse: sed ibidem addit veros Episcopos nomine Apostolorum, eo tempore appellari solitos, ita vt semper & re & nomine maiores fuerint Episcopi Presbyteris, ex sententia Theodoret. Quare idem auctor in caput tertium prioris ad Timotheum ita scribit: *Sed tamen, etiã se Presbyteris has leges constituit diuinus Apostolus, clarum est, quod has leges oportet primos seruare Episcopos, vt qui sint maiorem dignitatem assequuti.*

DECIMA obiectio ex Augustino qui in epist. 19. ad Hieronymum, sic ait: *Quamuis enim secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesia & sus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit, in multis rebus tamen Augustinus Hieronymo minor est.*

RESPONDEO, illud (*Iam obtinuit*) non opponi tempori antiquo ipsius Ecclesie, sed tempori quod fuit ante exortum Ecclesie nostræ Christianæ: Itaque non est sensus, olim Episcopi, & Presbyteri erant æquales, sed iam vsus obtinuit, vt Episcopatus Presbyterio maior sit; sed hic est sensus; Ante Christiana tempora, nomina ista Episcopus & Presbyter nõ erant honoris vocabula, sed officij, aut ætatis, nunc autem honoris ac dignitatis nomina sunt, & secundum hæc nomi-

na Augustinus Hieronymo maior est, quamuis aliis multis nominibus Augustinus Hieronymo minor sit.

VNDECIMA obiectio; Presbyteri succedunt Apostolis non minùs quàm Episcopi, vt patet ex Clemente lib. 2. constit. cap. 32. & Ignatio in epistola ad Smyrneses: Non igitur sunt Presbyteri Episcopis inferiores.

RESPONDEO, Episcopos & Presbyteros variis modis à Patribus comparari, sed semper seruata proportione, & distinctione. Aliquando dicunt Episcopum tenere locum Dei, Presbyterum locum Christi, Diaconum locum Apostolorum. Ita Clemens lib. 2. constit. cap. 30. & Ignatius in epistola ad Trallianos. Aliquando Episcopo dant locum Christi, Presbyteris locum Apostolorum, Diaconis locum Discipulorum LXXII. Ita Clemens loco citato lib. 2. cap. 32. & Ignatius ad Smyrneses. Aliquando Episcopis dant locum Apostolorum, Presbyteris locum LXXII. discipulorum, vt Patres suprâ citati.

DVODECIMA obiectio; Christus Presbyteros ordinauit in cœna, vt Catholici omnes docent: at Episcopos nusquam legitur ordinasse: Non igitur Episcopatus iure diuino est introductus. **RESPONDEO**, à Christo B. Petrum ordinatum fuisse Episcopum, à B. Petro Iacobum & Ioannem, ab his tribus ceteros Apostolos, vt in lib. 1. de summo Pontifice supra ostendimus.

CAPVT XVI.

De Cardinalibus.

DE Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ pauca quedam addenda sunt, vt Ioanni Caluino etiam de hoc ordine Clericorum breuiter respondeamus. Dicemus autem **PRIMO**, de antiquitate, & significatione nominis Cardinalium. **SECUNDO**, de antiquitate, & varietate officij Cardinalium. **TERTIO**, de comparatione Cardinalium cum Episcopis: Hæc enim tria Caluinus attingit lib. 4. Instit. cap. 7. §. 30.

Si quis autem plura cognoscere velit, legat ex Theologis Aluarum Pelagium lib. 2. de planctu Ecclesiæ, art. 16. Augustinum

stinum Triumphum in summa de potestate Ecclesiæ, q. 102. Thomam VValdensem lib. 2. doctrinalis fidei, art. 3. cap. 54. Ioannem de Turrecremata lib. 1. summæ de Ecclesia, cap. 81. 82. 83. & 84. S. Antoninum in summa Theologica, 3. parte, tit. 21. Ioannem Antonium Delphinum lib. 2. de Ecclesia. **EX CANONISTIS**, Andream Barbatium in tractat. de præstantia Cardinalium ad Bessarionem, Martinum Laudensem in tractat. de Cardinalibus, Dominicum Iacobatium li. 1. de Conciliis, art. 12. & Ioannem Hieronymum Albanum in libro de Cardinalibus. **EX HISTORICIS**, Onuphriū Panuinum in libello de Episcopatibus, Titulis, & Diaconiis Cardinalium.

Ut igitur à PRIMO incipiamus, Calvinus loco notato, ante Gregorij tempora dicit se non legisse nomen Cardinalium: At in Concilio Romano sub Syluestro canon. 6. legimus septem fuisse Diaconos Cardinales in Romana Ecclesia; præcessit autem Sylvester Gregorium annis ferè trecentis; neque tamen tunc primùm cœpit hoc nomen; non enim Concilium illud instituit Cardinales, sed solùm iussit ut præter Cardinales Diaconos Romanæ Ecclesiæ, essent etiam duo Diaconi ad examen Patæciarum.

Porro nomen CARDINALIS idem ferè significare videtur quod Principalis, siue is à quo alij pendent, ut à cardine ostia dependere solent: Hinc enim & virtutes Cardinales, & venti Cardinales, & puncta cœli Cardinalia dici solent. & Augustinus lib. 1. de Baptismo, cap. 6. Primarios Donatistas, Cardinales Donatistas appellavit. Cur autem Electores Pontificis Cardinales dicantur, nō omnes explicant eodem modo.

CALVINVS loco notato docet, hoc nomen tempore S. Gregorij proprium fuisse Episcoporum, proinde non rectè nunc tribui Presbyteris & Diaconis, aut solis Episcopis Romanæ Curie: Hic titulus, inquit, Gregorij ætate in solos Episcopos competebat; nam quoties meminit Cardinalium, non Romana Ecclesia, sed aliis quibuslibet eos attribuit, & in summa nihil aliud sit sacerdos Cardinalis, quàm Episcopus. Hæc ille. At Calvinus in exploratum errorem incidit nam S. Gregorius lib. 5. epist. 11. ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum meminit Diaconorum Cardinalium. & lib. 11. epist. 34.

ad Ioannem Episcopum Syracusanum meminit Presbyterorum Cardinalium. & Ioannes Diaconus lib. 3. vitæ S. Gregorij, cap. 7. enumerat Episcopos, quos S. Gregorius ex Presbyteris Cardinalibus fecerat: Non igitur verum est, idem esse apud Gregorium, Episcopum & Cardinalem.

LEO IX. Pont. Max. in epistola ad Michaëlem, cap. 32. dicit, Clericos Romanæ Ecclesiæ Cardinales vocari, quod summo Pontifici proximè adhæreant, qui est veluti cardo totius Ecclesiæ. Nam vt in Cardine ostium vertitur, & regitur, ac sustentatur, sic etiam à summi Pontificis providentia, & firmitate tota Ecclesia pendet. Hæc verò explicatio rectè docet, cur Cardinales Romanæ Ecclesiæ dicantur præ ceteris, & per Antonomasiam Cardinales, at non explicat cur simpliciter dicantur Cardinales, cum constet etiam alibi esse, & fuisse qui dicerentur Cardinales, vt patet ex Gregorio, locis citatis, lib. 5. epist. II. & lib. II. epist. 34. & ex Concilio Meldensi can. 54.

ONUPHRIUS in libro de Cardinalium titulis existimat, Presbyteros & Diaconos Cardinales dictos esse eos, qui præerant aliis Presbyteris vel Diaconis eiusdem Ecclesiæ, quali principales Presbyteri, vel Diaconi in illa Ecclesia, erant enim plures Presbyteri in eadem Ecclesia, sed Præses tantum dicebatur Cardinalis.

Hæc Onuphrij explicatio non videtur vera; nam in eodem titulo plures erant aliquando Cardinales, vt patet ex Synodo S. Gregorij, quæ habetur lib. 4. regist. cap. 88. vbi ponuntur subscriptiones Presbyterorum Cardinalium, & inter eas tres inueniuntur tituli S. Balbinæ, duo S. Damasi, duo S. Syluestri, duo sanctorum Apostolorum: Non igitur is tantum Cardinalis dicebatur, qui præerat titulo. PRÆTEREA, tempore S. Syluestri, septem tantum Romæ erant Diaconi Cardinales; nam adhuc recens erat eo tempore Canon XIV. Concilij Neocæsariensis, vbi definitur, in qualibet ciuitate, quamuis magna, septem tantum debere esse Diaconos, & tamen illi omnes Romæ dicebantur Cardinales, vt patet ex Concilio Romano sub Syluestro can. 6. Non igitur Diaconus Cardinalis erat, qui præerat aliis Diaconis eiusdem Ecclesiæ. ADDE postremò, quod iuxta hanc Onuphrij explanationem, nulla ratio reddi posset, cur dicerentur quidam Episcopi

scopi Cardinales; non enim dici possunt Episcopi Cardinales, quod præsent alius Episcopis suæ diocesis, sicut Presbyter Cardinalis, quod præsent Presbyteris sui tituli; nam non sunt in vna diocesi plures Episcopi.

Existimo igitur nomen Cardinalis primò impositum esse loco, & à loco deriuatum ad personas: Dicebantur enim tituli Cardinales, quædam Ecclesiæ principales, vbi Baptisma conferebatur; & dicebantur Ecclesiæ vel tituli Cardinales, ad differentiam aliorum locorum sacrorum minus principalium; Inde autem Presbyter, qui eam Ecclesiam regebat, dicebatur Presbyter Cardinalis. Pari ratione Diaconia Cardinales erant loca quædam principalia in vrbe distincta iuxta numerum regionum, & qui in eis residebant Diaconi, dicebantur Cardinales Diaconi, ab Ecclesia videlicet Cardinali, quam tenebant. Sic etiam postmodum dicti sunt Episcopatus Cardinales, & inde Episcopi Cardinales sex illi, qui ad eligendum Pontificem conueniebant, & eidem Pontifici à consiliis erant præter cæteros orbis Christiani Episcopos.

Quod autem à loco cœperit hoc nomen, cognosci potest ex Concilio Meldensi can. 54. vbi sic legimus, vt titulos Cardinales in vrbibus, vel suburbiis constitutos Episcopus canonicè ordinet, & disponat. Item ex Ioanne Diacono in vita S. Gregorij li. 3. cap. 11. vbi sic ait: *Cardinales Violenter in Paracis ordinatos forensibus, in pristinum Cardinem Gregorius reuocabat.* Vbi Cardinem vocat Cardinalem titulum siue Ecclesiam. Ac de nomine quidem hætenus. Si quis autem velit cognoscere nomina, & numerum titulorum, Diaconiarum, & Episcopatum Cardinalium, Onuphrium consulat in libro de Cardinalibus.

Iam de officio, & officij antiquitate breuiter dicamus. Tria sunt officia Cardinalium: Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris & Diaconis ceteris; omnes enim Cardinales, aut Episcopale, aut Presbyterale, aut Diaconale officium habent: Alterum officium est, summum Pontificè eligendi: Postremum eidem Pontifici perpetuò assistere, eumq; in regenda vniuersa Ecclesia consilio, & industria adiuuare. Ex his officiis primùm negari nõ potest, quin sit antiquissimum. Neq; id negat Caluinus, quin potius hoc solum agnoscat; sic enim scribit loco citato lib. 4. ca. 7. §. 30. *Et sanè nihil*

officij tunc habebant, nisi & in doctrina, & Sacramentorum administratione Episcopo adessent ac subessent. Hæc ille.

At CALVINVS secum pugnare mihi videtur; nam eodem lib. 4. Instit. cap. 4. §. 2. docet, antiquissimis temporibus eum fuisse vsum in Ecclesia, vt Presbyteri eligerent Episcopum, & cum illo ita Ecclesiam communi consilio regerent, vt nihil plus Episcopus haberet in cœtu Presbyterorum, quàm Consul in senatu: Presbyteri, inquit, ex suo numero unum eligunt, cui specialiter dabant titulum Episcopi. Et infra: Quas partes habet Consul in senatu, eas habet Episcopus in Presbyterorum cœtu. Hæc ille. Quod si verum est, certè sequitur, quod nunc Romæ Cardinales faciunt, dum Episcopum ex suo numero eligunt, aut tanquam senatores quidam Ecclesiastici cum eo Ecclesiam regunt, antiquissimum sit, ac proinde omnia tria officia sint antiquissima.

Est autem hoc loco obseruandum; Omnia quidem tria Cardinalium officia esse antiquissima, & ab ipso tempore Apostolorum inchoata, sed tamen non esse æquè antiquum, vt soli Cardinales duobus officiis posterioribus fungantur: Nam à tempore Apostolorum per multos annos, immò etiam per aliquot secula, quia pauci erant Presbyteri, & Diaconi, omnes simul ad electionem Episcopi, & ad Concilia vocabantur, neq; erat opus tunc distinguere à Cardinalibus nò Cardinales, sicut etiam in aliis Ecclesiis non distinguebantur Canonici à non Canonici. Quare Cyprianus cum aliquoties scribat ad Romanum Clerum, non scribit ad solos Cardinales, sed ad omnes Presbyteros & Diaconos Romanæ Ecclesiæ. & similiter illi cum Cypriano respondent, Presbyteri & Diaconi omnes respondent. Vide lib. 2. epistola 7. & lib. 3. epist. 5. & 21.

Deinde autem cum creuisset multitudo Cleri, vocabantur quidem omnes ad electionem faciendam, sed nò omnes ad Concilia vocabantur, sed aliqui principales, qui Romæ & aliis quibusdam in locis Cardinales dicebantur. Id constat ex Synodo Gregorij lib. 4. registri, cap. 88. Nam solùm Concilio interfuerunt ex Presbyteris XXXIV. & ij Titulares omnes, id est Cardinales. certum autem est, tunc Romæ fuisse multò plures Presbyteros, quàm XXXIV. Nam si tempore S. Cornelij circa annum Domini CC.L. in medio persecutionum

tionum, regnantibus idololatriis, tamen erant Romæ XLVI. Presbyteri, vt ex epistola eiusdem Cornelij refert Eusebius lib. 6. hist. cap. 33. certè multò plures erant tempore S. Gregorij, circa annum Domini DC. quando nullus in vrbe erat Paganus. Denique, postremis quingentis annis neque ad Concilia, neque ad electionem admissi sunt omnes Clerici, quod nimis multi essent, sed soli Cardinales, vt supra ostendimus, cum de vocatione Ministrorum ageremus.

Quantum ad TERTIVM, de comparatione Cardinalium cum Episcopis, fusè tractant supra citati auctores, sed in hoc tamen ferè omnes conueniunt, quòd si consideremus ordinis potestatem, maior sit Episcopus Presbytero, vel Diacono Cardinali. Nam Episcopus ordinat Presbyteros, confirmat baptizatos, aliq; id genus facit, quæ Cardinales Presbyteri, vel Diaconi facere non possunt. Qua etiam ratione summus Pontifex Episcopum se vocat non Cardinalem, & Episcopos omnes appellat venerabiles fratres, Cardinales autem dilectos filios, quomodo vocat etiam Laicos.

Pari ratione si consideremus iurisdictionem in propriam Ecclesiam, id est, Episcopi in suam Diocesim, & Cardinalis in suum titulum, aut Diaconiam, maior est Episcopus Cardinali Presbytero, vel Diacono: Nam in primis maior est ordinariè Diocesis Episcopi, quàm titulus Cardinalis, ac præterea Episcopus in sua Diocesi amplissimam habet iurisdictionem tanquam proprius & ordinarius Pastor, ferendi leges, dispensandi, puniendi, indulgendi, &c. At Cardinalis Presbyter & Diaconus, cum in suo titulo sit veluti Parochus Episcopo subiectus, nihil potest, nisi quantum Episcopus ei permiserit.

At si consideremus regimen Ecclesiæ vniuersalis, maior est Cardinalis Presbyter, vel Diaconus Episcopo non Cardinali. Nam Episcopi simplices nunquam ad regimen vniuersalis Ecclesiæ, nisi rarissimè, id est, cum ad generale Concilium conuocantur. At Cardinales ferè quotidie præstò sunt Pontifici, neque vllum negotium maioris momenti sine eorum consilio peragitur. Et quia hinc fit, vt Episcopi à Cardinalibus, vt summi Pontificis cooperatores, iudicentur, creentur, deponantur, non autem contra Cardinales ab Episcopis; propterea absolutè Cardinalis Episcopum

pum non Cardinalem præcedit, atq; hanc rationem ut præcipuam affert etiam Eugenius Pontifex IV. in epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, quæ exstat apud Dominicum Iacobatum lib. 1. de Conciliis, art. 12. & ante Eugenium S. BERNARDVS lib. 4. de consideratione, de Cardinalibus loquens: *Veniamus, inquit, ad collaterales, & coadiutores tuos, hi seduli tui, hi intimi tui.* Et infra: *An non eligendi de toto orbe, orbem iudicaturi?* Et in epist. 188. ad Cardinales scripta: *Nulli dubium, inquit, quin ad vos specialiter spectet tollere scandala de regno Dei, surgentes succidere spinas, sedare querelas.* Et infra: *Agite pro loco quem tenetis, pro dignitate quam polletis, pro potestate quam accepistis, &c.* vbi apertissime agnoscit S. Bernardus maiorem in Cardinalibus, quam in Episcopis potestatem.

Sed occurrit Calvinus loco notato, lib. 4. ca. 7. §. 30. & obiicit tria testimonia: *Video, inquit Calvinus, fuisse tunc Episcopis minores, quos nunc longè antecellunt.* Notum est illud Augustini epist. 19. ad Hieronymum, *quanquam secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesia usus obtinuit, Episcopatum Presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est.* Hic certè Romana Ecclesia Presbyterum ab aliis minimè discernit, sed omnes ex æquo postponit Episcopis: idq; eousq; fuit obseruatū, ut in Concilio Carthaginensi, cum duo adessent Legati Romanae sedis, unus Episcopus, secundus Presbyter, hic in ultimum locum reiectus fuerit. Verum non nimis vetera prosequamur, exstat Concilium sub Gregorio habitum Romæ, in quo Presbyteri ultimo loco sedent, & secorsum subscribunt, Diaconi locum nullum in subscriptione habent. Hæc ille.

Sed Augustini testimonium ad rem non facit; non enim negamus Episcopatum Presbyterio maiorem esse, sed dicimus, Presbyterum Cardinalem Episcopo nõ Cardinali esse maiorem, non quòd Presbyter sit maior Episcopo, sed quòd Cardinalis maior sit non Cardinali. Nam alioqui Episcopus Cardinalis Presbyterum Cardinalem, & Presbyter Cardinalis Diaconum Cardinalem semper præcedit.

At, inquit Calvinus, *Augustinus non quemvis Presbyterum, sed Hieronymum Presbyterum Romanae Ecclesie Episcopo postponit.*

RESPONDEO, S. Hieronymum non Romanæ Ecclesiæ, sed Antiochenæ Presbyterum fuisse; id enim ipse testatur in epistola 61. ad Pammachium, de erroribus Ioannis Hierosolymæ Episcopi; neque repugnat quod ipse aliquando Romæ fuerit, & Damasum Pontificem inuenerit in epistolis scribendis, ut ipse testatur in epist. ad Ageruchiam, de Monogamia. Nam etsi Romæ fuerit, non tamen habuit Romæ titulum aliquem proprium, siue Ecclesiam regendam, ut Cardinales habent; quocirca cum iam ex Roma rediisset, & in Syria degeret, quando scripsit epistolam ad Pammachium aduersus Ioannem Hierosolymitanum, non tamen ait, se Romanum, sed Antiochenum Presbyterum fuisse. Et sanè, si potuisset verè dicere, se Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem esse, vel fuisse, libenter dixisset. Cupiebat enim Ioanni Episcopo Hierosolymæ demonstrare, se Presbyterum fuisse maioris cuiusdam Ecclesiæ, quam Hierosolymitana esset; & proinde se non reliquisse suam Ecclesiam, ut in Ecclesia Hierosolymitana aliquid quæreret: *Ob id, inquit, & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim, Vrbes celeberrimas, deseruimus, non ut te in populis predicantem laudaremus, sed ut in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deflentes, Christi in nos misericordiam deslecteremus.* Hæc ille. Cum igitur constet, semper Romanam Ecclesiam Antiochenæ prælatam fuisse, certè S. Hieronymus libenter dixisset, si id verè dicere potuisset, ob id & ego Romam, & ille Constantinopolim, &c.

Neque etiam testimonium Concilij VI. Carthaginensis valde est ad rem. Nam etsi in eo Concilio Presbyter Romanus sederit. post Episcopos, tamen in Concilio Nicæno, in Ephesino, in Chalcedonensi, in VI. VII. & VIII. Synodo generali, Romani Presbyteri sederunt ante Episcopos; sed quanquam hæc ita se habent, fateor tamen, olim Episcopos quoscunque prælatos fuisse Cardinalibus non Episcopis, immò etiam Cardinalatum gradum fuisse ad Episcopatum, ut Onuphrius rectè docet in libro de Cardinalibus, & apertissimè colligitur ex lib. I. cap. 7. vitæ S. Gregorij. Postea tamen mutatus est ordo, & cæpti sunt Cardinales Episcopis anteponi, & Episcopatus gradus esse ad Cardinalatûs; cuius mutationis duplex ratio assignari potest. VNA, quod ad

solos Cardinales deuoluta sit electio summi Pontificis; Nam quo tempore Pontifices eligebant Imperatores, vel Clerus & populus, non est mirum, si non tanti fierent Cardinales. At posteaquam cœperunt soli ipsi eligere, & etiam soli ipsi, ut plurimum, eligi, non sine causa cœpit dignitas Cardinalitia pluris fieri, quàm antea.

ALTERA causa est, quòd soli Cardinales cœperint adesse summo Pontifici in consiliis; Nam antea Cardinales neq; soli, neq; primarij Consiliarij Pontificis erant. siquidem primis sexcentis, vel octingentis annis, summi Pōtifices ad grauiora negotia Ecclesiæ diiudicanda cogebant Concilia nationalia Episcoporum Italiæ, quibus Conciliis intererant quidem Cardinales Presbyteri, sed tamen primus locus Episcoporum erat. Id cognosci potest ex tomis Conciliorum, ubi plurima inueniuntur Concilia Romana, siue Lateranensia, celebrata ab anno Domini CCC. ad DCCC.

Quocirca non erat ratio, cur eo tempore Cardinales Presbyteri Episcopis anteponerentur, cum eo tempore non minus, immò magis Pontificem iuuarent in Ecclesia uersali regenda Episcopi, quàm Cardinales. At postea creuerunt negotia Ecclesiæ Romanæ, præsertim cum accessisset principatus temporalis, tempore Pipini & Caroli Magni: proinde egebat summus Pontifex Consiliariorum ope multò sæpius, quàm antea. Neque poterat tam sæpe conuocare Concilia Episcoporum, quàm necesse erat; Concilia enim vix tertio quoque anno cogi poterant, Pontifex autem quolibet anno sæpius egebat consilio. Itaque usu docente, & necessitate cogente his postremis annis sexcentis vel septingentis cœperunt paulatim omitti Concilia Episcopalia, & res tota redigi ad senatum Cardinalium. Potuisse autem hoc fieri, & rectè factum esse, in dubium reuocari non potest, nam non tenetur Pontifex hos potius, quàm illos in consilium adhibere.

Deinde, hac ratione multa commoda consequuta sunt. PRIMUM, quòd habeat nunc summus Pontifex senatum in promptu, ita ut possit etiam singulis diebus, si velit, de rebus grauissimis deliberare. ALTERVM, quòd hoc fiat sine detrimento Ecclesiarum particularium. Nec enim possent Concilia Episcoporum sæpe cogi sine detrimento Ecclesiarum,

rum, quibus absentia Pastorum pernicioſa eſt. TERTIVM, quòd habeat Conſiliarios magis inſtructos, & exercitatoſ, cùm hæc ſola & aſſiduè tractent: facta autem legitimè hæc mutatione Concilij Pontificij ab Episcopis & Cardinalibus ad ſolos Cardinales; mirum eſſe non debet, ſi etiam facta eſt mutatio dignitatum.

Sed placet, ad finem huius loci repugnantiam verborum Caluini in extrema diſputatione cap. 7. lib. 4. Inſtitut. annotare. Nam in ult. §. miratur Cardinalium amplitudinem: *Nefcio, inquit, qui factum ſit, ſi ita ſubitò in tantam amplitudinem emerſerint.* Et mox infra: *Nunc adeò mutata ſors eſt, ſi facti ſint Regum & Caſarum cognati. Nec dubium eſt, quin ſnà cum ſuo capite ſenſim creuerint, donec ad hoc dignitatis faſtigium euecti fuerunt.* Hæc ille. Qui tamen continuò ſubiungit contrarium: *Impleri, inquit, in illis oportuit quod de talibus ait Malachias; Vos receſſiſtis de ſua, & offendere feciſtis in lege plurimos; propterea ecce ego dedi vos contemptibiles & viles omni populo.* At quomodo, quaſo, iſta cohærent, vt in ſummum faſtigium amplitudinis creuerint Cardinales, ita vt Regum ac Caſarum cognati facti ſint, & tamen contemptibiles ac viles euaserint omni populo? Sed de hiſ ſatis.

CAPVT XVII.

De Chorepiscopis.

DIXIMVS de diſtinctione & officio Clericorum eorum, qui etiam hoc tempore locum ſuum habent in Eccleſia; nunc addendum viſum eſt aliquid de Chorepiscopis, quorum nomen & officium olim in vſu erat, nunc autem penè interuiſſe videtur.

Igitur Chorepiscopi dicebãtur olim Presbyteri quidam, qui in pagis, aut oppidulis curam animarum gerebant loco Episcoporum, vt nunc ferè Parochi faciunt. Dicebantur autem Chorepiscopi, vel, vt Damasus indicat in epistola 3. quaſi villarum Episcopi. nam *χορη* Græcè oppidum ac regionem ſignificat: vel potius, vt Concilium Neocaſarienſe canone decimo tertio, & Antiochenum canone 8. docent, quaſi

quasi Vicarij Episcopi, vel Vicarij Episcoporum, seu loco Episcoporum constituti; *quæ* enim locum etiam significare potest. Porro eiusmodi Chorepiscopi non poterant Presbyteros & Diaconos ordinare, nec Chrismate fidelium frontes inungere, nec templa, aut altaria consecrare. cetera ferè omnia præstare poterant, quæ præstant Episcopi, vt cognosci potest ex Concilio Ancyrano can. 12. & Antiocheno can. 10. & Hispalensi II. can. 7. item ex Damaso in epist. 3. Leone epist. 86. aliàs 88. & Ioanne III. in epistola ad Episcopos Germaniæ & Galliæ.

Sed quæstio hoc loco occurrit; An Subdiaconos ordinare Chorepiscopis aliquando licuerit. Nam in Concilio Antiocheno can. 10. id eis licuisse disertis verbis asseritur. Contra autem, id eis minimè licuisse, Damasus Papa in epist. 3. æquè disertis verbis affirmat; Concilia & Pontifices ceteri supra citati negant licere Chorepiscopis Presbyteros vel Diaconos ordinare; de Subdiaconis, ceterisque ordinibus nihil expressè dicunt.

RESPONDEO, quosdam fuisse Chorepiscopos, qui verè Episcopalem consecrationem acceperant, sed Chorepiscopi dicebantur, quòd non haberent propriam Ecclesiam, sed in aliena Diocesi ministrarent, quales sunt hoc tempore Episcopi quidam Titulares, qui & Suffraganei dici solent. Alios verò Chorepiscopos fuisse, qui nihil aliud, nisi Presbyteri essent, sed, vt diximus, in pagis, ac villis, seu etiam oppidulis Episcopum aliquo modo repræsentarent. De prioribus loqui videtur Concilium Antiochenum, vt etiam Damasus annotauit in epist. 3. nam ita incipit Canon: *Chorepiscopi, qui manus impositionem ab Episcopis acceperunt, &c. Si Episcopi sunt ordinati, &c.* vbi non de omnibus Chorepiscopis loquitur Concilium, sed de illis tantùm, qui à pluribus Episcopis, ritu Pontificum, sunt consecrati: præterea in eodem canone Concilium non solùm his Chorepiscopis permittit, vt Subdiaconos absolutè ordinent, sed etiam vt Presbyteros & Diaconos ordinare possint, si id Episcopus loci permiserit. ex quo certè sequitur, eos Chorepiscopos veros Episcopos fuisse.

Porro in fine illius canonis, vbi legimus (*Chorepiscopus ab Episcopo*

haup

Episcopo

Episcopo loci ordinandus est) non de iisdem Chorepiscopis agitur, sed de illo altero genere; voluit enim Concilium legem statuere, ut deinceps Chorepiscopus ordineretur ab vno Episcopo, & proinde Presbyter sit, non Episcopus. De quo genere Chorepiscoporum loquitur Damasus in epist. 3. cum dicit, non licere Chorepiscopis ordinare Subdiaconos.

Cetera autem Concilia & Patres, qui negant, Chorepiscopis licere ordinare Diaconos, & de Subdiaconis nihil dicunt, videntur nomine Diaconorum etiam Subdiaconos accepisse, cum sit vterque sacer ordo, & saepe apud veteres eodem nomine appellentur. Quod si euidenter ostendi possit, concessum aliquando fuisse Chorepiscopis secundigenis, ut Subdiaconos ordinarent; dicendum erit, id fuisse priuilegium, & dispensationem quandam, qualis etiam fuit quibusdam in locis, ut Presbyteri, absente Episcopo, Confirmationis Sacramentum exhiberent; ut Ambrosius scribit de Sacerdotibus Ægypti, in commentario, capit. 4. epistolæ ad Ephesios. Atque hæc de distinctione & officio Clericorum.

CAPVT XVIII.

De cœlibatu Sacerdotum; Sitne iure diuino annexus sacris ordinibus cœlibatus, an non?

SEQVITVR quarta Disputatio, quæ est de cœlibatu seu continentia hominum sacrorum, quæ quidem trimembris erit. Primum enim explicandum occurrit; *Sitne iure diuino annexus cœlibatus ordinibus sacris.* Deinde, si constiterit non ita esse, *utrum saltem iure Apostolico, ac rectissimè id factum sit.* Postremò, *num digami Apostolica lege arceantur à sacris ordinibus.*

Ac, ut à primo incipiamus, *Ioannes Maior* in 4. distin. 24. quæst. 2. de iure diuino esse putauit, quòd votum Sacerdotum solenne sit, ac proinde indispensabile esse. Idem ferè docuit *Clichtonius* libro de continentia Sacerdotum, cap. 4.

& se-

& sequentibus, vbi duo dicit, quæ nescio, an inter se bene co-
hæreant. Vnum est, de iure diuino esse, vt qui est sacris ordi-
nibus initiatus, non possit vxorem ducere, neque in hoc vl-
lam dispensationem cadere posse. Alterum est, eos, qui vxor-
em duxerunt, non posse sacris ordinibus initiari, nisi dein-
ceps continere velint, esse præceptum Ecclesiæ, & a Siricio
Papa primùm editum, nec vnquam ab Ecclesia Orientali re-
ceptum fuisse. Itaque licuisse in tota Ecclesia Sacerdotibus
viri vxoribus, quas ante ordines duxerant, vsque ad tempo-
ra Siricij; in Ecclesia autem Orientali, & nunc licere, & sem-
per licuisse.

At B. Thomas in 2. 2. quæst. 88. art. 11. disertè docet, vo-
rum continentia esse annexum ordinibus sacris ex solo Ec-
clesiæ decreto, ac proinde dispensabile esse. Idem docet Ca-
ietanus in opusculis, tomo I. tract. 27. & Sotus lib. 7. de iusti-
tia, quæst. 6. art. 2. vbi etiam docet, quod ego verissimum pu-
to, decretum hoc, quo votum est annexum ordinibus, non
quidem propriè diuinum esse, sed tamen esse Apostolicum,
& in tota Ecclesia à temporibus Apostolorum longo tem-
pore esse seruatum; sed quia hoc multis rationibus in sequen-
ti capite contra hæreticos confirmabimus: nunc solum bre-
uiter probandum est, non iure diuino, sed humano durata-
ræ prohiberetur esse coniugium Sacerdotibus, & proinde in
hoc dispensari posse.

Probatur PRIMO, ex altero eorum, quæ Clichtouæus
asserit: non est de iure diuino, vt coniugati, si ordinentur, ab
vxoribus suis abstineant; igitur neque est de iure diuino, vt
Sacerdotes non ducant vxores. Nam Matrimonium nõ pu-
gnat cum ordinibus ratione essentiæ suæ, sed ratione officij
seu exercitij conjugalis; si enim Deus prohibuisset Sacerdo-
tibus coniugium, certè prohibuisset propter actum coniu-
galem, qui hominem reddit totum carnalem, & ineptum
ad diuina; nec non propter sollicitudinem domus, & libero-
rum, quæ pluriimas parit distractiones, non autem propter
solum Sacramentum coniugij, vel propter contractum Ma-
trimonij, qui celebratur solo consensu animorum, & est res
breuissima & honestissima. Si ergo licuit Sacerdotibus iure
diuino habere vxores, quas ante ordinationem duxerant, &
eis vti maritorum more: Cur, quæso, nõ licuisset etiam post
ordina-

Ordinationem ducere? Adde, quòd rationes, quas Clichtouæus pro se adducit, omnes sumuntur à puritate munerum sacerdotalium, cui certè non repugnat, vxorem ducere, vel duxisse, sed ei cohabitare.

Non esse autem iure diuino prohibitum, ne Sacerdotes vtantur vxoribus, quas duxerant ante ordinationem, cõceditur à Clichtouæo: sed propter quosdam alios, qui de ea re dubitant, probatur apertissimè ex eo, quòd Ecclesia Romana multis iam seculis permisit Græcis Sacerdotibus vsum vxorum, quas ante ordinationem duxerant, vt patet ex capit. Cùm olim, de Clericis coniugatis. Adde Gregorij testimonium lib. I. epist. 42. vbi permittit Subdiaconis, vt liberè vtantur vxoribus suis, quas duxerant ante ordinationem, licet prohibeat deinceps eiusmodi ordinari, nisi continentiam voueant.

SECUNDO probatur, quia in tota Scriptura nullum tale exstat præceptum. Nam in Testamento veteri Sacerdotibus licitum erat vxores ducere: In nouo autem nihil de hac re Dominus loquutus est Apostolus quidem in epistolis ad Timotheum, & Titum, iuber Episcopos & Diaconos eligi castos, sed quod Apostolus præcipit, nõ diuinum, sed Apostolicum præceptum est, de quo postea agemus.

Proferunt illi ex Deuter. cap. 33. benedictionem Moïsis, in qua dicitur de Leuitis, id est, vt ipsi exponunt, de Sacerdotibus Christianis: Qui dixerunt patri suo & matri; Nescio vos, & filios ignorauerunt. At istud, diuinum vaticinium, nõ diuinum præceptum est; siue enim lege diuina, siue humana fiat, vt Sacerdotes vxoribus careant, impletur vaticinium Moïsis.

Proferunt deinde illud Christi Luc. 21. Videte, ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius mundi. quod ad Sacerdotes præcipuè spectare, testatur Leo serm. 8. de ieiunio decimi mensis. Sed in hoc apertè falluntur, qui hoc argumentum adducunt. Nam Leo in isto ipso loco, ad omnes fideles, Christi præceptum pertinere dicit: sed ad nos præcipuè, quibus dies Domini iam est vicinior. Deinde, cùm Paulus 1. Timor. 3. iubeat Episcopũ eligi: Qui domus sue benè præsit, & filios habeat subditos in omni castitate; nec tamè contraria Christo doceat: certè non iubet Christus vlli, ne ha-

ne ha-

ne habeat curam vxoris ac liberorum, sed ne grauetur nimis sollicitudine.

A T, inquit, ratio naturalis dicitur, ministerium purissimum à continentibus esse peragendum. RESPONDEO, dicitur id quidem rationem, sed vt rem conuenientem, non vt omnino necessariam.

TERTIO probatur, ex Concilio Ancyrano, cap. 10. vbi dicitur posse Diaconos cum licentia Episcopi vxores ducere, etiam post susceptum Diaconatum; ergo non est de iure diuino; nec enim Episcopi in iure diuino dispensant. Estque hoc Concilium antiquissimum, & cōfirmatum à Leone Papa dist. 20. can. de libellis. ACCEDAT postremò, quòd Concilia, & Patres in sequenti capite producendi, passim testantur, hanc legem esse Ecclesiasticam; quòd etiam legimus in Concilio Tridentino, sess. 24. can. 9.

CAPVT XIX.

Cælibatum iure Apostolico rectissimè annexum ordinibus sacris.

AM VERO de altera quæstione; An rectè factum sit, vt cælibatus perpetuus sacris ordinibus annexeretur, duo sunt refutandi errores; Vnus Græcorum, alter Lutheranorum. PRIOR error est, Opporere Clericos, antequam ordines sacros suscipiant, vxores ducere, quia post sacros ordines susceptos, non licet id facere, & nimis magno periculo fornicandi se exponit, qui sine vxore viuit.

Huius erroris aliqui auctorem faciunt Nicolaum, vnum ex septem primis Diaconis; sed quidquid de hoc sit, constat, Vigilantium hunc errorem expressè docuisse; de quo sic beatus HIERONYMVS initio libri contra Vigilantium; *Prænefas, inquit, Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes, si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant Diaconos, nisi prius vxores duxerint, nulli cælibi credentes pudicitiam.* Hunc errorem receperunt Patres Concilij Trullani, circa annum Domini DCC. vt patet ex can. 13. vbi prophana illa Synodus damnat nominatim canones Romanæ Ecclesiæ.

fiæ, & contrarium statuit, nimirum vt Clerici ante Subdiaconatum vxores ducant, & cum eis viuant postea, in sacris ordinibus constituti. Tempore huius Synodi cœpit mos Græcorum, qui nunc est. Auctus autem est & confirmatus tempore Leonis IX. quando dissidium Græcorum à Latinis maximè creuit in multis aliis articulis. Vnde exstat liber Humberti Cardinalis eo tempore scriptus de hac re, contra Nicetam Abbatem, qui hunc morem Græcorum tunc acerrimè defendebat.

POSTERIOR error longè grauior est; Non solùm licere ante ordinationem, sed etiam post ordinationem, vxorem ducere. Huius erroris fundamenta quædam iecit Iouinianus, qui docuit, virginitatem non præstare Matrimonio; inde enim sequebatur, frustra Sacerdotes velle carere vxoribus. Vnde etiam quædam Sanctimoniales, Iouiniano audito, nupserunt, vt beatus Augustinus refert lib. de hæresibus, cap. 82. Hæc tamen hæresis mox extincta fuit, nec vsque ad deceptionem alicuius Sacerdotis peruenit, vt ibidem Augustinus ait.

PRIMVS autem qui docuit aperrè, licere post ordinationem vxorè ducere, fuit Ioannes VViclefus, vt refert Thomas VValdensis tom. 2. de Sacramentis, cap. 128. & 129. & tom. 3. de Sacramentalibus, cap. 62. & 67. Eum sequuti sunt Lutherus in lib. de abroganda Missa priuata, Pomeranus in libro de coniugio Episcoporum, Magdeburgenses in Centuriis singulis, cap. 7. & nominatim Centuria II. cap. 7. col. 389. vbi dicunt, hanc esse hæresim maximè pestiferam omnium, quæ vnquam Christianum regnum perturbauit. Idem Beza, & Martyr in primam ad Corinth. 7. Philippus Melancthon in Confessione Augustana, artic. 23. & in Apologia eiusdem articuli, Caluinus lib. 4. Institut. cap. 12. §. 23. Brentius in Confessione VVirtembergensi, capite de coniugio; Præterea Erasmus in declamatione de laudibus Matrimonij, vtile esse iudicat, si Sacerdotibus ius cõiugij concedatur, & idem sensisse videtur Panormitanus, Catholicus alioqui & doctus auctor, in cap. Cum olim, de Clericis cõiugatis. Audio Kemnitium in tertia parte examinis Concilij Tridentini, de cõlibatu Sacerdotum copiosè tractasse, sed eum librum nondum videre potui. Ac si ex aliis eius operibus coniectura faciendâ

cienda est, nihil aut parum admodum addit ad ea, quæ Cen-
turiatores & Calvinus collegerunt.

Contra hos errores probandum nobis est, votum conti-
nentiæ annexum esse ordinibus sacris, ita ut nec ducere vx-
res, nec vxoribus antea ductis vti liceat post ordinationem;
positiuo quidē iure, sed antiquissimo & æquissimo, & quod
nullo modo expediat, ut hoc tempore relaxetur.

Probatur PRIMO, Scripturis; ac primū Paulus in epist.
ad Titum, cap. 1. *Oportet, inquit, esse Episcopum hospitalem,
benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem.* Vbi no-
tandum pro eo, quod nos habemus sobrium, Græcè esse
σωφρονα, quod, ut Hieronymus in hunc locum dicit, ambi-
guum est, & prudentem, sobrium, castum significare potest;
hoc autem loco significat castum. Quia verò castitas etiam
coniugatis communis est, ideo Apostolus addit etiam, *conti-*
nentem; quod ibidem B. Hieronymus exponit, ab vxoris am-
plexibus. Idem in epist. 2. ad Timoth. cap. 2. *Labora, inquit,
sicut bonus miles Christi Iesu, nemo militans Deo implicat se
negotiis secularibus.* Hic Apostolus Episcopo præcipit, ut
strenuè militet Deo; deinde dicit, non posse eum bene mili-
tare Deo, si se implicauerit negotiis secularibus, qualia ceterè
esse nuptias, nemo negare potest. Nam, ut *sanctus Basilius*
pulchrè docet in proœmio constitutionum Monasticarum:
Nuptia pudica sunt. Idem Apostolus 1. Corinth. 7. iubet, cō-
iugatos vacare ex consensu ad tempus ab opere nuptiarum,
ut orationi instare possint; ex quo per bonam consequen-
tiam deducit B. Hieronymus in cap. 1. ad Titum, & lib. 1. in
Iouinianum, eum præcipere Episcopis, & aliis hominibus
sacris, ut perpetuò à nuptiarum opere vacent, cum quedi-
die orationi insistere debeant. Quo eodē argumento ex hoc
loco vtuntur *Origenes* homilia vicesima tertia in Numer.
& *Epiphanius* hæresi Catharorum.

Præterea, in veteri Testamento, continentiam ab vxori-
bus videmus in primis fuisse requisitam in iis, qui Deo pro-
pinquaturi, vel rem aliquam sanctam tractaturi erant. Nam
Exod. 12. præcipitur, ut comesturi agnū Paschalem ritibus
suos accingerent, quo significabatur, ut Gregorius exponit
hom. 22. super Euangel. debere eos carnis voluptatem, edo-
mar;

mare, qui agnum Paschalem comedunt. Exodi 19. cùm populus legem à Deo accepturus esset, ait illis Moses: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris.* Quo testimonio vtitur Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. vlt. ad probandam continentiam Clericorum.

Item Exodi 28. præcipit Deus, vt Aaron & filij eius cùm ingrederetur tabernaculum, sceminalibus lineis à renibus vsq; ad scemora recti essent; quo exponit Beda lib. 3. de tabernaculo, cap. 9. significatum esse, debere Sacerdotes noui Testamenti aut virgines esse, aut contracta cum vxoribus scedera dissoluisse. Item 1. Reg. 21. noluit Achimelech Sacerdos dare Dauidi panes propositionis comedendos, nisi prius intellexisset, eum ab vxore aliquandiu se continuisse. Ex quo deducit B. Hieronymus in caput primum ad Titum, perpetuam requiri in Sacerdotibus continentiam, etiam ab vxoribus, qui corpus Christi, quod illo pane propositionis significabatur, conficiunt, edunt, aliisque tradunt.

Denique, ex lib. 1. Paralip. cap. 24. & Luc. 1. colligitur, Sacerdotes veteris Testamenti per vices suas ministrare solitos, & toto eo tempore, quo ministrabant in tabernaculo à domo & vxore abfuisse. Ex quo deducunt Siricius Papa in epistola ad Himericum, & Innocentius I. in epist. ad Victricium, necnon Beda in caput primum Lucæ, quod si illi tempore, quo ministrabant, ab vxoribus abstinebant, omnino desere, vt Sacerdotes nostri, qui nõ per vices, sed semper ministrant, semper ab vxoribus se contineant.

Hoc vltimum argumentum soluere conatur Calvinus lib. 4. cap. 12. §. 25. ac dicit, Sacerdotes Leuiticos ἀντιτύπος Christi fuisse, id est, figuram Christi gessisse, & quia Christi excellentiam & sanctitatem exactè referre non poterant, iustos fuisse vltra humanum morem se purificare. Nunc autem id necessarium non esse, cùm per Christi aduentum figuræ atque vmbre cessauerint.

At solutio parum valet; nam sicut Leuitici Sacerdotes, Christi venturi figuram gerebant, ita nunc Sacerdotes Christiani Christum, qui venit, representant. Sacerdos enim, dum sacra mysteria peragit, Christi personam sustinet, & propterea sacrificans, non dicit; Hoc est corpus Christi, sed;

Hoc est corpus meum. Ipse enim Christum eo loco agit, id quod etiam vestium sacratum ornatus designat. Deinde, non est illa primaria causa, cur Sacerdotes Levitici deberent abstinere ab vxoribus, quia gerebant Christi figuram, sed quia Domino ministrabant. Exodi 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Deum, sanctificentur, ne percutiat eos.* Nam alioqui Dauid semper erat Christi figura, & tamen tunc solum iussus est abstinere ab vxore, quando panem sanctum comesturus erat, vt diximus. Denique, si illi, quia Christum significabant, debuerunt ultra humanum modum se purificare, quantum magis purificari debebunt, qui Christum ipsam quotidie tractant?

Probatur SECUNDO, testimoniis Conciliorum antiquorum totius Ecclesie. Ac primum Ecclesie Orientalis habemus Concilium ANCYRANVM celebratum ante annos M. C C. can. 10. vbi dicitur, *Diaconos qui in ipsa ordinatione non protestantur se velle vxorem habere, non posse post ordinationem eam ducere. Si autem protestentur, posse ducere, quia tunc censetur Episcopus cum eis dispensasse.* Item Concilium NEOCAESARIENSE paulo post celebratum, cap. I. *Presbyter, inquit, si vxorem duxerit, ordine suo moueatur.* Concilium NICAENVM I. can. 3. interdicit Episcopo, Presbytero, & Diacono ne domi mulierem vllam habeat praeter matrem, sororem, amitam. Nulla vxoris mentio fit, quae tamen primo loco poni debuit, si cum ea habitare liceret. Item, cur prohibetur Clericis cohabitatio mulierum, si vxorati esse possunt? Nonne vxores ancillas habere possunt in eadem domo? Denique Synodus TRULLANA can. 6. prohibet, ne Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Subdiaconi post ordinationem suam, vxorem ducant, & can. 48. praecipit, vt Episcopus non cohabitaret vxori.

Ecclesie Africanae habemus insigne testimonium. Concilium enim CARTHAGINENSE II. can. 2. *Omnibus placet, inquit, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitia custodes etiam ab vxoribus se abstinant.* Et ratio ibi redditur: *Vt quod, inquit, Apostoli docuerunt, & ipsa seruant antiquitas, nos quoque custodiamus.* Hoc testimonium non solum refellit Lutheranos, sed etiam eos ex Catholicis, qui volunt hoc decretum de sacerdotum continentia

continentia à Siricio incepisse; isti enim Patres ab Apostolis incepisse dicunt. Item Concilium Carthaginense V. can. 3. & Concilium Africanum can. 37. idem constituunt.

Ecclesiæ Italianæ habemus Concilium ROMANVM sub Syluestro I. quod canone 8. prohibet Subdiaconis ne vxores vltimo modo ducere audeant.

Ecclesiæ Gallicæ habemus Concilium ARELATENSE II. ante annos M. C. celebratum, in quo can. 2. cauetur, ne ullus coniugatus ad sacerdotium assumatur, nisi continentiam ab vxore promiserit. Item Concilium TURONENSE I. canone 1. & 2. & Turonense II. can. 20. Agathense, cap. 9. & AVRELIANENSE III. canone 2. *Ut nullus, inquit, Clericorum à Subdiacono & supra, propria, si forte iam habeat, misceatur vxori.*

Ecclesiæ Hispanicæ habemus Concilium ELIBERTINVM ante tempora Syricij can. 33. *Placuit, inquit, in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis abstinere se à coniugibus, & non generare filios.* TOLETANVM II. cap. 1. & Toletanum IV. cap. 26. & Toletanum VIII. cap. 6. etiam Subdiaconis vsum vxorum prohibent.

Denique Ecclesiæ Germanicæ habemus Concilium A-
QVISGRANENSE tempore Ludouici I. cap. 6. Concilium
VVormatiense, cap. 9. *Placuit, inquit, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi abstineant se ab vxoribus, & non generent filios.* Denique Concilium MOGVNTINVM tempore Arnulphi Imperatoris, cap. 10. statuit, ut nulla penitus mulier, ne soror quidem, aut mater, cum Ecclesiasticis habitare permittatur.

Ex his apparet mēdacium esse apertissimum, quod Philip-
pus dicit in ipsa Confessione Augustana, art. 23. cui tot Prin-
cipes subscripserunt, in Germania ante annos C. D. primū
esse legem cœlibatus impositam Clericis. Nam Concilia
citata, sunt in Germania ante annos DCC. celebrata, vel eti-
am amplius. Nec minus mendacium est, quod in Apologia
dicit, legem de cœlibtu Clericorum in nullo Concilio repe-
riri, sed a solo Romano Pontifice cōtra Synodorum senten-
tiam inductam esse.

Probat̄ TERTIO, testimoniis veterum Pontificum;
CLEMENS I. in Canonibus Apostolorum can. 27. in nu-
ptiis

ptiis autem qui ad Clerum prouecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, vxores accipiant, sed lectores, cantoresque tantummodo. quod autem de lectoribus, & cantoribus dicitur, idem de aliis minoribus ordinibus intelligitur, cum sit omnium eadem ratio. Calixtus I. apud Gratianum dist. 27. canone Presbyteris: *Presbyteris, inquit, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere seu Matrimonia contrahere penitus interdiximus.* SIRICIVS in epist. ad Himericum, cap. 7. (quod etiam Calvinus fatetur) prohibet eum vxore commercium iis qui sunt in sacris. Idem paulò post confirmauit INNOCENTIUS I. in epist. ad Victriciũ, cap. 9. & in epistola ad Exuperium, cap. I. Idem LEO I. in epistola 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonicae, cap. 4. & in epistola 90. ad Rusticum Narbonensem, cap. 3. Idem GREGORIUS I. in epist. 42. lib. I. & epist. 34. lib. 3. Idem ZACHARIAS Papa in epistola vltima ad Bonifacium Episcopum Germaniae, ante annos DCCC. Vnde etiam apparet clarus Philippi mendacium.

Sed placet verba referre LEONIS I. in epistola ad Anastasium, quia non solum Lutheranos, sed etiam Græcos euidenter coarguunt. Ad Græcos enim scribit hoc modo: *Omnium, inquit, Sacerdotum tam excellens est electio, ut huiusmodi qua in aliis membris Ecclesia vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cum enim extra Clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectam continentiam paritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, et qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares & inuoluti. Quòd si in hoc ordine, qui quartus exstat à capite, dignum est custodiri, quanto magis in primo, vel in secundo, tertioque seruandum est, ne aut Levitico ministerio, aut Presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se à soluptate & vxoria, necdum frenasse detegitur?* His adde expressa testimonia veterum Imperatorum, quæ exstant Codice de Episcopis & Clericis, lege eum qui, & sequentibus; item in Authenticis de Monachis.

Probat *QUARTO*, testimoniis veterum Patrum Græcorum & Latinorum. ORIGENES homil. 23. in libro Numeri:

meri: Certum est, inquit, quia impeditur sacrificium indestinens iis, qui conugalibus necessitatibus seruiunt: Unde videtur mihi quod illius solius est offerre sacrificium, qui indestinens & perpetua se deuouerit castitati. EUSEBIUS lib. I. demonstrat. Euang. cap. 9. Veruntamen, inquit, eos qui sacrati sint, atq; in Dei ministerio, cultuq; occupati, continere deinceps se ipsos à commercio vxoris decet, &c.

ERIPHANIVS ad finem operis contra hæreses: Sanctum, inquit, sacerdotium ex virginibus, & plurimum, aut ex solitariis, aut si hi ad ministerium non suffecerint, de his qui se à propriis vxoribus continent, & si quis ab initio continens viduus fuerit, habere potest locum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi. Item hæresi 59. quæ est Catharorum: Sed, inquit, & adhuc viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum Ecclesia non suscipit, sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum: maxime vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos: At hoc non est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit.

CHRYSOSTOMVS homil. 2. de patientia Iob: Dixit, inquit, vnius vxoris virum, non ea ratione, & id nunc in Ecclesia obseruetur, oportet enim omni prorsus castitate Sacerdotem ornatum esse. Gregorius NYSSENSIS lib. de virginitate, cap. vltimo: Quomodo, inquit, Dei sacerdotio fungeris, qui ad hoc ipsum, & munus offerres, & nctus es? Quomodo hæc ipsa Deo offeres, qui legi non obtemperas prohibenti, ne sacra impurus faciat? ac si Deum tibi apparere expetis, quid causa est cur Mosem non audias, qui populo edicit, & à nuptiis purus sit, quo Dei aspectum comprehendat? CYRILLVS carchesi 12. Si, inquit, qui apud Iesum bene fungitur sacerdotio; abstinet à muliere: ipse Iesus quomodo ex viro, & muliere proditurus esset? OECUMENIVS in caput 3. primæ ad Timoth. in illud; Vnius vxoris virum: Non statuit, inquit, & ab vxore pendeat Episcopus, aut vxorem necessario habeat, sed si fiat, inquit, è mundanis, non sit saltem bigamus, ita tamē & vocatus ad Episcopi munus, illud compleat; quod qui habent vxores, sint tanquam non habentes.

Iam ex Latinis. CYPRIANVS, siue quicumque est auctor, in libro de singularitate Clericorum, affirmat sibi à Domino reuelatum, non debere Clericos domi suæ habere mulieres, id quod etiam toto eo libro probat, Neque obstat, quod in extremo libro (vt Petrus Martyr notauit) sic loquitur: Si quis habet matrem, vel filiam, vel sororem, vel coniugem, vel cognatam, sic habeat, vt nulla ancilla intersit, &c. Nam loquitur de coniuge, quæ simul uouerit continentiam. Similis habetur locus in Concilio II. ARELATENSIS can. 3. Si quis de Clericis à gradu diaconatus in solatio seu mulierem præter autam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conuersam secum uxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur. Alioqui si Cyprianus uxorem Clericis concederet, qua uti liceret, pugnetet cum toto suo libro, & cum ipso titulo: *De singularitate Clericorum.*

AMBRASIUS libro I. de officiis, capite ultimo: inoffensum, inquit, exhibendum, & immaculatum ministerium, nec illo conjugali coitu violandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio conjugali, sacri ministerij gratiam recepistis, quod ideo non præteritis, quia in plerisque abditioribus locis, cum ministerium gererent, vel etiam sacerdotium, filios susceperunt. Idem in epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem: Habentem, inquit, filios, dixit Apostolus, non facientem, &c. Et in caput I. epist. I. ad Timoth. Deinceps, inquit, ab usu femina cõhibentur, &c.

HIERONYMVS libro in Vigilantium, circa initium: Quid facient, inquit, Orientis Ecclesia? quid Aegypti, & sedis Apostolica, quæ aut Virgines Clericos accipiunt, aut continent, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt? Idem in fine Apologiæ pro libris cõtra Iouinianum: Episcopi, inquit, Presbyteri, Diaconi, aut Virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium pudici.

AUGUSTINVS lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 20. Solemus, inquit, eis proponere continentiam Clericorum, qui plerumq; ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eamq; susceptam &sq; ad debitum finem, Domino adiuuante, perducunt. Vide totum locum. AUCTOR quæstionum veteris & noui Testamenti, qui non est Augustinus, vt ritulus præ se fert, sed aliquis antiquior, quæstione vltima sub
finem

finem: *Si licet, inquit, & bonum est nubere, cur sacerdotibus non licet uxores habere?* Et prolixè causam reddit.

GREGORIUS præter decreta suprà citata lib. 6. cap. 1. in lib. Regum errare dicit eos, qui propter verbum Pauli: *Vnusquisq; uxorem suam habeat*, putant licere Ecclesiasticis uxores habere. GREGORIUS TVRONICVS lib. 4. hist. cap. 4. refert quèdam comitem, qui dimissa uxore fuerat sacris initiatus, quia postea ad uxorem redire voluit, ab omnibus Episcopis excommunicatum fuisse.

ISIDORVS lib. 2. de officiis diuinis, ca. 10. *Placuit, inquit, sanctis Patribus, ut qui sacra mysteria contrectant, casti sint & continentes ab uxoribus, & ab omni carnali immunditia sint liberi.* Hæc de Subdiaconis dicit. similia docet de Diaconis, & Presbyteris, ca. 5. & 8. ex quibus locis intelligi possunt ea verba capituli secundi: *Castimoniam corporis perpetuò seruent, aut vnius Matrimonij vinculo fœderentur.* Hæc enim dicuntur de Clericis in vniuersum, tum maioribus, tum minoribus. Debent enim omnes Clerici aut perpetuò esse continentes, si maioribus ordinibus initiati sint, aut vnius Matrimonij vinculo copulari, si minoribus.

ANSELMVS in epistola 8. asserit rectè à Gregorio VII. prohibitum fuisse, ne vlli interessent sacris sacerdotum coniugatorum. BEDA lib. 3. de tabernaculo, cap. 9. *Nemo potest, inquit, vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris ministerium consecrari, nisi aut virgo permanserit, aut contracta cum uxore Matrimonij fœdera soluerit.* DENIQUE, vt recentiores omitteram, ARATOR Subdiaconus Vigilij Papæ ante annos mille libro in Acta Apostolorum, cap. 30. posteaquam explicuit rationem, cur sacerdotibus veteris legis permitteretur, vt solùm ad tempus ab vxoribus se continerent, subdit:

Ecclesia nunc alma fides sine fine pudicos

Pontifices iubet esse suos, &c.

His testimoniis accedat exempla eorundem; nam à tempore Apostolorum, omnes Episcopi, Presbyteri, aliiq; Ecclesiastici, quorum vitas habemus, & quos vnquam laudatos audiuius, continentes fuerunt, neq; vllum exemplum probati viri in contrarium afferri potest. MAGDEBURGENSES quidem diligentissimè quæsierunt omnibus seculis aliquos, qui uxores duxerint post susceptos ordines, & multa exem-

pla proferunt, Centuria 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & II. initio copitis primi, sed nullum eorum aliquid valet. Nam vel exempla illa debent intelligi de vxoribus, quas antea duxerant, vt de Gregorio patre Gregorij Nazianzeni, vel intelliguntur de minoribus Clericis, vt quod proferunt ex Concilio Tolitano IV. cap. 42. vel sunt exempla eorum qui reprehenduntur, vt quæ proferunt ex epistola Zachariæ ad Bonifacium, vt sunt expressa mendacia, vt cum dicunt Cent. 5. cap. 7. Presbyteros Macedonia duxisse vxores, teste Innocentio I. epistola 22. nihil enim tale Innocentius dicit. PHILIPPVS in libro de cœlibatu ad Regem Angliæ, probat, veteres Episcopi Matrimonio vsos ex epistola Polycratis, apud Eusebium lib. 5. histor. cap. 24. scribit enim Polycrates septem ex parentibus suis fuisse Episcopos, seque octauum esse. At deceptus Philippus est ex versione Ruffini. Græca enim vox συγγενῶν, quæ est apud Eusebium, non parentes, sed cognatos significat. Sed fac esse parentes, num propterea sequitur eos in Episcopatu Matrimonio vsos?

Ex hac autem tanta nube testium tria deducuntur. PRIMO, errare Clichtouæum, & alios, qui putant legem continentiae impositam Clericis primùm à Siricio. Nam Clemens, Origenes, Eusebius, Epiphanius, & aliqua Concilia citata, antiquiora sunt Siricio. SECUNDO, morem Græcorum, quem nunc habent, non fuisse primis sexcentis annis, vt patet ex iisdem auctoribus, nec non ex Chrysostomo, Hieronymo, & Leone locis citatis. TERTIO, mendacium esse, & quidem impudentissimum Calbini lib. 4. Instit. cap. 12. §. 29. vbi dicit omnes veteres Patres approbasse coniugium in ordine Episcopali; nam Patres plurimi citati, & Concilia plurima contrarium statuunt, & nullum exemplum in contrarium adferri potest.

Probatum iam QUINTO ratione, cum enim coniugium vehementer impediatur Ecclesiastica munera, æquum fuit, vt sacerdotibus, aliisque sacratis hominibus coniugia prohiberentur; nam Ecclesiasticorum munera sunt sacrificare, orare, docere, exhortari, Sacramenta ministrare, curam pauperum gerere, & similia, quæ ritè exerceri non possunt, vt Apostolus ad Titum, cap. 1. docet, nisi sacerdos sit hospitalis, benignus, sobrius, iustus, sanctus, continens, doctus, &c.

Iam verò Matrimonium impedit imprimis, ut Hieronymus dicit lib. I. in Iovinianum, munus sacrificandi, quia summa quædam puritas, & sanctitas in eo requiritur, ut Chrysostomus explicat lib. 6. de sacerdotio; in actu verò coniugij negari non potest, quin admixta sit quædam impuritas & pollutio, non quæ peccatum sit, sed quæ ex peccato tamen nata sit. Quamvis enim Calvinus, loco notato, vociferetur contra Siricium; qui coniugium sacerdotum pollutionem vocavit, tamen non solum coniugium sacerdotum, quod sacrilegium est, non coniugium, sed etiam sanctorum Matrimonium sine pollutione quadam, & turpitudine non exerceri, satis testatur rebellio membrorum, & verecundia humana in illo actu, quæ secretum semper quærit, ut notavit B. Augustinus lib. 14. de civitate Dei, cap. 17.

DEINDE, impedit studium orationis, & lectionis, in quo assidue sacerdos versari debet. Oratio enim requirit mentem eleuatam, purgatam, & tranquillam; actus autem coniugij, ut B. Augustinus docet lib. 14. de civitate Dei, cap. 16. maxime hebetat aciem mentis, & deprimit ad inferiora, & perturbat, & animam ipsam carnalem quodammodo facit.

TERTIO, impedit efficaciam prædicationis, ut Ambrosius docet lib. I. de officiis, capite ultimo. quomodo enim efficaciter exhortabitur viduas, & virgines, qui liberis perpetuò operam dat?

QUARTO, impedit curam pastorem; nam qui uxorem & liberos habet, de illis semper cogitat, & affectus, quo oves suas prosequi deberet, in uxore & filiis totus consumitur, & tamen (ut Ambrosius docet lib. I. de officiis, cap. 7.) plus diligendi essent filij spirituales, quàm carnales.

QUINTO, impedit curam pauperum, & illam hospitalitatem, & benignitatem, quam Apostolus tantoperè commendat; nam qui uxorem, & liberos habet, debet eis thesaurizare, & raro inveniuntur coniugati qui superfluum habeant. Adde, quòd cum Clericus non possit filiis relinquere beneficia, & tamen omnis Pater cupiat bene prospectum filiis suis, cogentur esse avarissimi, & vendere Sacramenta.

SIXTO, impediret Sacramentorum administrationem; tunc enim vix distinguerentur Clerici à Laicis, & esset sicut populus, sic sacerdos. Quod experientia testatur; nam

rem-

tempore Gregorij VII. cū in Germania cōpissent sacerdotes vxores ducere, tantus contemptus Sacramentorum sequutus est, vt passim Laici Sacramenta administrarent, vt **Ioannes Nauclerus**, & alij referunt. Itaque meritō Epiphanius hæresi 59. dicit, propter honorem sacerdotij necessariam esse continentiam. Superest argumenta soluere. Ac primum soluam argumenta Caluini eodem ordine quo ipse proponit.

CAPVT XX.

Soluuntur argumenta Caluini.

ARGUMENTVM PRIMVM. Deus reliquit Matrimonium liberum, ergo nulli homini licuit illud prohibere, & confirmatur ex Apostolo 1. Tim. 4. vbi notam hæreticorum esse dicit prohibere nuptias.

RESPONDEO, concedimus totum argumentum; neque enim Ecclesia prohibet Matrimonium, aut cogit vllum ad cœlibatum absolutè suscipiendum, sed solum requirit eam cōditionem in iis, qui initiari volunt sacris mysteriis, quam si quis nolit accipere, potest non accipere, sed nō initiabitur. Quemadmodum non censetur Ecclesia prohibere iudicia forensia, nec officium tortoris, etiam si nolit talia ab Ecclesiasticis fieri. Ad locum Apostoli dicimus cum Hieronymo lib. 1. in Iouinianum, & Augustino lib. 30. contra Faustum, cap. 4. & 6. Ambrosio, Chrylostomo, aliisq; in hunc locum, notari ab Apostolo eos, qui absolutè nuptias vt malas prohibebant, quales fuerunt Tarianus, Marcion, & Manichæus.

SED fortè obiicient, quia Apostolus dicit id futurum in nouissimis diebus. **RESPONDEO,** nouissimos dies intelligi totam hanc vltimam ætatem, quæ est à Christo vsq; ad iudicium. Nam Apostolus ait: *Nos sumus in quos fines seculorū deuenerunt.* 1. Cor. 10. Et; *Filioli nouissima hora est.* 1. Ioan. 1. Adde, quòd vox Græca non est ἐσχάτοις, seu ὑστέροις, id est, non in vltimis, sed in posterioribus temporibus; neque id negare possunt aduersarij, nisi velint Manichæos, & Encratitas ab Apostolo notatos non fuisse, qui tamen apertissimè nuptias prohibebant. nec enim illi in vltimis temporibus fuerunt. Sed

Sed obiicit Petrus MARTYR in libro de cœlibatu, & votis monasticis, S. Augustinum, qui lib. 2. de moribus Manichæorum, cap. 18. & in epist. 74. ad Deuterium, testatur Manichæos non prohibuisse nuptias nisi electis suis, qui erant apud eos, quasi Sacerdotes, & Monachi: & tamen dicit eos notari ab Apostolo, cum ait, doctrinam esse dæmoniorum, prohibitionem nuptiarum.

RESPONDEO, idem Augustinus lib. 30. contra Faustum, cap. 6. scribit, à Manichæis interdictas nuptias simpliciter, quia etsi eas permittebant auditoribus suis, id faciebant, quia non poterat aliud obtinere: *Nec ideo, inquit, vos dicatis nō prohibere, quia multos vestros auditores in hoc obedire nō valentes, aut nō valentes, salva amicitia toleratis.* Hæc ille. Nos autem non solum toleramus Christianos coniugatos, sed etiam laudamus. Ac præterea Manichæi auditoribus suis sic nuptias permittebant ad explendam libidinem, ut tamen conceptum, & liberorum procreationem cauendam esse monebant. Quod est nuptias apertissimè detestari. Catholici autem ideo potissimum nuptias laudant, quod ad procreationem liberorum à Deo institutæ fuisse noscantur.

Argumentum SECUNDUM. Apostolus 1. Tim. 3. & Tit. 1. cum absoluti Episcopi ideam exprimeret, inter reliquas dotes, & virtutes, quas in eo requirebat, ausus est coniugium ponere: ait enim, vnus vxoris virum esse eligendum.

RESPONDEO, falsissimum est, quod Apostolus inter dotes, aut virtutes absoluti Episcopi ponat coniugiū: ad quod probandum sufficere deberet, quod quotquot SS. Episcopi hætenus fuerunt, omnes continentes fuerunt, ut supra diximus: quos certè nullo modo credibile est, aut non intellexisse verba Pauli, aut ei obtemperare noluisse. Præterea cum idem Paulus 1. Cor. 7. hortetur ad continentiam, & dicat bonum esse in nuptis & viduis, ut sic permaneant; &: *Qui nubis bene facit, qui non nubis melius facit;* quomodo credibile est eundem Paulum inter dotes, & virtutes Episcopi posuisse ut vxorem habeat? Adde, quod non solum Chrysostomus, & alij Patres in hunc locum, docent, Paulum nō tulisse legem, ut Episcopi habeant vxores, sed solum ut non habeant, vel habuerint plures quàm vnā: sed etiam Martinus Lutherus in propositionibus de digamia, contendit ista verba: *Vnius vxoris*

Vxoris

Vxoribus Virum, esse accipienda negatiuè, non positiuè, ita non teneatur Episcopus habere vnam, sed teneatur non habere plures fœminas vnà cum vxore.

At, inquit Caluinus, Paulus ibidem, vbi descripsit quales debeant esse Episcopi & Diaconi, describit etiam quales debeant esse eorum vxores. **R**ESPONDEO, Paulum, vbi dicit: Mulieres similiter pudice, &c. vel loqui de mulieribus generatim, vt Ambrosius exponit, vel de Diaconissis, quas duæ erant, vt Chrysostomus & Theophylactus docent, vel loquatur de vxoribus Episcoporum, & Diaconorum, loqui de vxoribus, quas acceperant ante ordinationem, nõ quas postea accepturi essent.

Argumentum **TERTIVM**. Apostolus Hebr. 13. citra exceptionem securè pronunciat, honorabile esse inter omnia coniugium: Cur non etiam inter Sacerdotes?

RESPONDEO, argumentum facillè in ipsum retorqueri posse, si enim coniugia omniũ sunt honorabilia, etiam coniugia consanguineorum in primo aut secundo gradu erunt honorabilia, & coniugia adolescentium iniussu parentum contracta, erunt honorabilia, quæ tamen Caluinus improbat lib. 4. cap. 19. §. 37. Instit. **D**IC O igitur, tribus modis potest exponi illud: In omnibus, Græcè ἐν παντί. **P**RI MO, vt in omnibus, idem sit, quod omni ex parte, id est, coniugium honorabile est in omnibus, quæ coniugij sunt, siue Sacramentum, siue fidem, siue prolem consideres. ita Oecumenius in hunc locũ. **S**E C V N D O, vt in omnibus, significet, apud omnes, id est, nemo debet coniugium reprehendere, etiam si virginitatem ipse profiteatur; ita videtur accepisse Fulgentius libro de fide ad Petrum, cap. 3. **D**E N I Q V E, in omnibus, id est, in omnibus legitimè coniunctis, quicunque illi sint, siue senes, siue iuuenes, siue nobiles, siue obscuro, siue Græci, siue Hebræi, &c. Ita Theophylactus in hunc locum, & hæc videtur magis literalis expositio, sed parum refert.

Argumentum **Q V A R T V M**. Apostoli exemplo suo docuerunt, nullius quamuis excellentis functionis sanctitate indignum esse coniugium; nam eos vxores non solum habuisse, sed etiam circumduxisse, testatur Paulus 1. Cor. 9. cui loco etiam addi potest illud Philip. vlt. *Rogo te etiam Ger-*

mane compar adiuna illas, &c. Possset enim commodè verti, Germana coniunx, quod Græcè scriptum est.

RESPONDEO, non esse omnino certum, qui ex Apostolis vxorem habuerint, & qui non habuerint. TERTULLIANVS libro de Monogamia, & beatus Hieronymus libro I. in Iouinianum existimant, præter Petrum, cuius socrum in Euangelio legimus, nullum alium Apostolorum vxorem habuisse. S. IGNATIUS in epistola ad Philadelphienfes dicit, Petrum & Paulum, & reliquos Apostolos coniugatos fuisse, excepto Ioanne, quanquam in Vaticano codice, & quibusdam aliis vetustis non habetur nomen Pauli. CLEMENS quoque Alexandrinus libro 3. Stromatum circa medium, aliquos Apostolorum, & nominatim Paulum vxorem habuisse asserit ex locis citatis. Sed quidquid de hoc sit, certum est eos ex Apostolis, qui vxorem habuerunt, postquam vocati à Christo fuerunt, officio coniugali renunciaffe, vt beatus Hieronymus docet lib. I. in Iouinianum, & satis colligitur ex cap. 19. Matth. *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Statim enim Dominus explicans, quid sit relinquere omnia, adiicit: *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxorem, &c.*

Ad locum igitur illum 1. Cor. 9. vbi dicitur: *Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Dico Apostolum non de vxoribus, sed de piis foeminis loqui, quæ sequebantur Apostolos, & eis ministrabāt, sicut etiam Dominum sequebantur Luc. 8. Ita ferè omnes Græci & Latini exponūt, vt Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, Ambrosius, Haymo, & alij in hunc locum. Necnon Tertullianus libro de Monogamia, B. Hieronymus libro I. in Iouinianum, B. Augustinus libro de opere Monachorum, cap. 4. & 5. Et certè proprietates linguæ Græcæ hoc satis ostendit. Nam dicit *ἀδελφῶν γυναῖκα περιάγειν*, sine vlllo articulo. Si enim de vxore loqueretur, diceret *τῆν γυναῖκα*; vxor enim certa quædam mulier est. Adde, quod CLEMENS Alexandrinus, qui vnus ex veteribus exposuit hunc locum de vxoribus Apostolorum, ibidem addit, quod etsi vxores erant, tamen cessauerat inter eos coniugale officium, & loco
fororum,

fororum, non loco vxorum ab Apostolis habebantur, quod nobis sufficit contra hæreticos.

Occurrunt Petrus MARTYR in cap. 9. primæ ad Cor. ubi probat tripliciter Apostolū loqui de vxoribus. PRIMO, quia alioqui non diceret, sorores mulieres, sed sorores tantum, cum constet omnē sororem esse mulierem. SECUNDO, quia non diceret, potestatem circumducendi mulierem, quod innat auctoritatem, sed diceret consueuisse mulieres sequi, ut legimus Luc. 8. TERTIO, quia si illæ mulieres aluissent Apostolos ex suis facultatibus, falsum esset quod Apostoli accipissent sumptus à populis, ergo loquitur de vxoribus, quæ sequebantur Apostolos viros suos, & nō eos alebant, sed ab eis alebantur ex sumptibus populorum.

Ad PRIMVM dico, si vocari sorores mulieres, sicut Ad. 1. dicuntur viri fratres, nisi quod Paulus, ut sæpe solet, mutauit ordinem, & dixit sororem mulierem, pro mulierem sororem. Ad SECUNDVM dico, potestatem, de qua Paulus loquitur, non fuisse in mulieres, sed in actionem eas circumducendi, si sequi vellent, vel si in mulieres erat potestas, dicuntur Apostolos habuisse auctoritatem in eas mulieres, non vt vxorum in vxores, sed doctorum in discipulas. Ad TERTIUM dico, vel eas mulieres non fuisse diuites, & non ministras pecunias, sed obsequium tantum, accipientes pecunias à populis, quibus Apostoli prædicabant, vel fuisse diuites, & aluissent Apostolos, sed nō semper fuisse cum Apostolis, & ideo habebantur ab Apostolis aliquando fuisse nutritos à populis, aliquando ab illis mulieribus.

Ad locum ex Phil. 4. dico duo. PRIMO, non de vxore Pauli hic agi, sed de viro aliquo, quem Paulus vocat Germanum conuicem, seu coningem, aut coningalem: *ὁ ἀδελφός μου* significat cum, qui idem iugum trahit. vocat autē eum conuicem, vel quia erat maritus alicuius ex fœminis antea nominatis, id est, Euodix aut Synthiches, vt Chrysostomus & Theophylactus dicunt, vel quia erat socius suus in Euangelij prædicatione, vt Theodoretus, & Haymo docent, vel certe est nomen proprium viri, vt vult Oecumenius.

Quod autem ita sit, id est, quod non loquatur de vxore, suadent hæ rationes. PRIMÆ, quia plurimi veterum asserunt Paulum non habuisse vxorem, vt Hieronymus in epistola ad Eusto-

Eustochium de virginitate, Hilarius in Psal. 127. Augustinus libro de gratia, & libero arbitrio, cap. 4. Epiphanius hæres. 58. Valestorum, Ambrosius in cap. 7. prioris ad Corinth. & in exhortatione ad virgines, Tertullianus in utroque libro ad uxorem. Item Chrysostomus, Theodoretus, aliique veteres omnes in hunc locum, excepto Clemente Alexandrino. **SECUNDA**, quia, ut Theophylactus notavit, si de uxore loqueretur, non diceret *γυναικας*, sed in genere fæminino *γυναίκα*. non enim tam politus erat Apostolus ut Atticis verbis uteretur. **TERTIA**, quia, ut dicit Occumenius, non est credibile uxorem Pauli habitasse Philippis, & nõ potius in Iudæa, vel certe in Tarso Ciliciæ, unde Paulus oriundus erat. **QUARTA**, quia, ut Ambrosius notavit in 1. Cor. 7. Paulus adolescens à Domino vocatus est, quo tempore non est credibile eum uxorem habuisse, & certum est postea non accepisse. **QUINTA**, quia, ut notavit Theodoretus, Paulus 1. Cor. 7. ponit se inter eos qui non habebant uxores: *Innuptis, & viduis, inquit, dico, bonum est illis si sic permanserint, sicut & ego; quod si non se continent, nubant.* At epistola ad Corinthios scripta est ante epistolam ad Philippenses, ut idem Theodoretus ostendit in præfatione commentarij in epistolas: Igitur vel Paulus accepit uxorem postquam scripserat ad Corinthios, quod est incredibile, aut non habuit uxorem cum scriberet ad Philippenses.

Dico **SECUNDO**, quod si constaret Paulum loqui de uxore sua, tamen certum etiam nobis esse deberet, eum ab uxore separatum fuisse, quoad totum. Quod enim Paulus vitam continentem duxerit cum Evangelium prædicabat, evidenter deducit ex 1. Cor. 7. B. Augustinus libro de gratia & libero arbitrio, cap. 4.

Argumentum **QUINTUM** & ultimum Caluini sumitur ex historia Socratis lib. 1. cap. 8. & Sozomeni lib. 1. cap. 22. ubi dicunt, quod cum Nicænum Concilium legem ferre vellet, ne liceret Clericis cum vxoribus suis dormire, surrexit Paphnutius confessor, & contradixit, & Synodus tota in eius sententiam iuit, & continentiam ab uxore in arbitrio cuiusque reliquit.

RESPONDEO, hoc testimonium aliquid habere momenti pro sententia Græcorum, sed nullum penitus pro errore Lutherana.

theranorum. Nam vterque auctor in eodem loco testatur Paphnutium adiecisse, bonum sibi videri, vt secundum antiquos Canones prohibeatur Clericis, ne post ordinationem vlllo modo vxores ducant, sed solum permittantur vti illis, quas ante ordinationem acceperunt. Nonne hoc totum contra Lutheranos est, qui post sacerdotium vxores ducunt?

At neque pro Græcorum errore magnum est præsidium in hoc testimonio Socratis, & Sozomeni; nam vel totum est falsum quod isti de Paphnutio tradunt, vel certè (quod magis credo) tale aliquid tunc accidit, sed non bene ab istis narratum est. Fortasse voluerunt Patres Concilij grauiores penas constituere in Clericos incontinentes, quales tunc alios quos fuisse ex Epiphano, & Ambrosio locis notatis intelligi potest, & Paphnutius suasisit non esse id faciendum.

At quòd Concilium statuerit, continentiam esse relinquendam in arbitrio Clericorum, nullam habet apparentiam, nec debet illis auctoribus credi. PRIMÒ, quia Sozomeni historia à S. Gregorio reprobatur lib. 6. epist. 31. Quia inquit Gregorius, *multa mentiuntur*. Socrates autem, vt omittam cetera, lib. 5. suæ historiæ, cap. 21. tria clara mendacia dicit. PRIMÒ, licuisse suo tempore vnicuique celebrare Pascha quando vellet, nec de hac re Ecclesiam aliquid certum fuisse. At constat, Nicænam Synodum statuisse vt Pascha semper celebraretur prima Dominica post quartamdecimam Iunam primi mensis; cuius Canonis meminerunt Epiphanius hæres. 70. Audianorum, & Ambrosius lib. 10. epistola 87. Eusebius in vita Constantini, Athanasius in libro de Synodis Arimini, & Seleucia. SECUNDO dicit, in Romana Ecclesia non ieiunari ante Pascha, nisi tres hebdomadas, & tamen vocari Quadragesimam. At S. Leo, qui eodem tempore vixit, quo Socrates, serm. 4. de Quadragesima dicit, Romæ ieiunari XL. dies, & idem dicit Gregorius hom. 16. in Euangelia, & certissimum est. TERTIO dicit, Romæ non ieiunari in Sabbatis, cum tamen contrarium sit certum ex Augustino epistol. 86. & 118. ad Ianuarium. Si ergo in historia sui temporis Socrates tam apertè mentiuntur, vel certè refert quæ non scit, quæ fides adhiberi illi potest in historia Concilij Nicæni, quod annis plusquam centum ante eius ætatem celebratum est?

PRÆTEREA, historia ista de Paphnutio manifestè pugnat cum verbis Epiphaniij contra hæres. 59. vbi ait, esse contra Canones Ecclesiasticos, quòd Sacerdos vel Diaconus liberos gignat; & cum verbis Hieronymi libro cõtra Vigilantium, vbi dicit, in Oriente, & Ægypto nõ esse licitum Sacerdotibus & Diaconis vxoribus vti, quod sanè falsum est, si Nicæna Synodus, in Oriente paulò antè celebrata, vxorù vsum illis concessit. vel ergo Epiphanius, & Hieronymus, vel Socrates, & Sozomenus mentiuntur. At certè magis credendù est Epiphanio, & Hieronymo viris sanctis, & qui vicini fuerunt temporibus Concilij Nicæni, quàm Socrati & Sozomeno hæreticis, & multò recentioribus.

DEINDE, quomodo cohæret ista narratio de Paphnutio cum can. 3. Concilij Nicæni, vbi prohibetur Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ne vllam domi mulierem habeant præter matrem, sororem, amitam? & hoc argumento cõuictus Lutherus, in libro de Conciliis parte prima dicit, Patres Concilij noluisse sequi sententiam Paphnutij, quamuis etiam contrarium Lutherus alibi scripserit.

DEINQUE, quòd fieri potest, vt nec Ruffinus, qui multa de Concilio Nicæno & Paphnutio scripsit lib. 1. historiae Ecclesiasticæ, nec vllus alius ex veteribus ante Socratem huius rei meminerit, nec vllum vestigium tantæ rei in actis Concilij exstet? Quod autem quidam dicunt, Suidam, qui huius rei meminit in vita Paphnutij, fuisse paulò post tempora Constantini, apertè falsum est; nam Suidas aliquot seculis Socrate posterior est, quippe qui scribit etiam vitam Ioannis Damasceni.

CAPVT XXI.

Soluuntur argumenta Philippi.

NVNC ad argumēta Philippi veniamus. Argumentum PRIMVM; Coniugium est de iure diuino, Gen. 1. *Crescite & multiplicamini.* Et de iure naturæ, vt patet ex naturali appetitu generandi; at ius diuinum & naturæ non potest tolli vlla humana lege. Et confirmatur. Nam sicut nemo potest obligari à se vel ab alio

HHh 2 ad

ad non comedendum, quia non esset contra naturalem inclinationem conseruandi indiuiduum, ita nemo potest obligari à se vel ab alio ad non ducendam vxorem, quia id esset contra naturalem inclinationem conseruandi speciem.

RESPONDEO, verbum Domini non præceptum sonare, sed naturæ institutionem exprimere; nam etiam aibus, & brutis animantibus ibidē Deus dixit: *Crescite & multiplicamini*; quibus tamen nihil propriè præcipi potest. Præceptum autem naturale esse de coniugio ineundo, cōcedi potest, sed quia est affirmatiuum, non obligat nisi in casu necessitatis, id est, quando periculum immineret, ne humanum genus periret. Et per hoc respondetur ad confirmationem.

Nam sicut nō tenemur comedere, nisi quando periculum est, ne pereat indiuiduum, ita non tenemur ducere vxorē, nisi quādo periculum esset, ne species humana periret. Ad quod respicientes Patres dixerūt, illud: *Crescite & multiplicamini*, tunc fuisse præceptum singulis hominibus, quando terrarum vacua, vt in exordio mundi, & mox à diluuiō. Nunc autē cū terra plena sit, cœlum esse replēdum, quod melius continendo quā nubendo fit? etsi enim hanc solutionem Philippus rideret, tamen est Tertulliani libro de Monogamia ante medium, Cypriani libro de habitu Virginum, Hieronymi lib. I. in Iouinianum, & Augustini de sancta Virginitate, ca. 9. & ipse textus hoc docet; nam postquam Deus dixit: *Crescite & multiplicamini*, subdit, quasi rationem reddens: *Et replere terram*. Itaq; tunc solū vim præcepti illa verba habent, cū terra est vacua. Denique, si Philippus vult iure diuino & naturali, quocunq; tempore teneri homines omnes ad coniugium, iniuriam facit Christo, Mariæ, Ioanni, innumerisq; aliis sanctissimis viris, qui sine vxore vixerunt.

Argumētum SECUNDVM. Apostolus præcipit omnibus, qui donum continentiaē nō habent, vt nubant I. Cor. 7. *Propter fornicationem autem vnusquisq; vxorem suam habeat.*

RESPONDEO, Apostolum loqui de coniugatis, qui cū in paganismo vxores duxissent, post cōuersionem ad fidem, dubitabant an deberent vxoribus vti; iis enim responderet, vt vnusquisq; vxorem suam retineat, & conjugale debitum inuicem reddant. Ita Tertullianus libro de Monogamia, & B. Hieronymus lib. I. in Iouinianum, & patet ex sequentibus.

Nam

Nam paulò post addit: *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est eis si sic permanserint.* Et: *Solutus es ab uxore, noli querere uxorem.*

Adde etiam, non esse hoc præceptum Apostoli, sed consilium, vel permissionem potius, sicut illa eiusdem capituli: *Si non se continet, nubat, & si nupserit virgo, non peccavit, &c.* Est enim sensus Apostoli, ut Hieronymus ibidem & Chrysostomus, & Ambrosius, & alij in hunc locum exponunt; Bonum est mulierem non tangere, & vel uxorem non ducere, vel post eam ductam ex consensu ab officio coniugali abstinere; tamen si timetis fornicationem, benefacitis uxori adhærendo, quia melius est carere perfectione virginitatis, quàm incidere in flagitia fornicationum.

Adde tertio, hæc omnia dici iis, qui votum continentia non habent. Qui enim vouerunt continentiam, iis non dicitur: *Vnusquisq; uxorem suam habeat, & virgo si nupserit, non peccavit.* Sed dicitur: *Redde altissimo vota tua.* Et: *Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt.* Hanc exceptionem disertè ponunt Hieronymus lib. i. in Iouinianum in illud: *Si nupserit virgo, non peccavit.* Chrysostomus in commentario eiusdem loci. Epiphanius hæresi 61. eadem verba exponens. Item Augustinus in Psal. 83. tractans eadem verba. & Gregorius lib. 6. cap. i. in librum Regum, tractans illud: *Vnusquisq; uxorem suam habeat.*

Argumentum TERTIUM. Lex pontificia, quæ cœlibatum sacerdotio adiunxit, dissentit a Conciliis antiquis, proinde iniqua censenda est. Quæ autem sint illa Concilia, ipse non dicit. Nos tamè adducamus quæcunq; adduci possunt. PRIMO est Canon Apostolorum sextus: *Episcopus aut Presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiciat.*

SECUNDO est Canon Concilij Gangrensis quartus: *Quicumque discernit à Presbytero, qui uxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.*

TERTIO est Canon 13. sextæ Synodi, qui disertè reprobatur morem Romanæ Ecclesiæ, quo iubetur profiteri continentiam, qui sacris initiatur.

QUARTO est Canon 3. Concilij V. Carthaginensis, in quo statuitur, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi se abstinant ab

vxoribus in propriis terminis, id est, in ordine vicis suæ, vt exponunt Trullani patres Canone iam citato.

QVINTO est Canon Aliter, dist. 31. vbi Stephanus Papa dicit, in Orientali Ecclesia Ecclesiasticos viros Matrimonii copulati, nec eum morem reprehedit; ergo falsum est, quod saepe diximus, nunquam esse auditum quod licuerit post sacram ordinationem vxorem ducere.

VLTIMO est Canon B. Augustini 35. q. 1. can. Cum igitur, vbi dicitur: *Ecclesia, post Apostolica instituta, quædam consilia perfectionis addidit, & tunc de continentia Clericorum, etc.* Ergo hoc, consilium, non præceptum est. Hæc fortè sunt omnia quæ ex iure Canonico pro sententia hæreticorum adduci possunt.

Ad PRIMVM responderet Hubertus Cardinalis in libro contra Nicetã, & habetur hæc responsio sub nomine Leonis IX. dist. 31. can. Omnino, Apostolos iussisse vt non abiiciant Clerici vxores à cura sua, & si reliquerint quoad thorum: debet enim adhuc eas alere, & eis in omnibus providere. id quod exposuit Concilium Trullanum can. 4. vbi dicitur, quod Episcopi vxor debet in monasterio aliquo degere, & provide- tia Episcopi viri sui frui. Necnon Concilium Turonense II. can. 8. vbi dicitur, quod Episcopus coniugatus debet habere vxorem vt sororem, & eius curam gerere, absq; tamẽ vlla suspicione carnalis cõmercij. ADDE, quod iste ipse Canon pro nobis facit; nam Græca vox pro qua habemus (religionis) est *εὐλαβείας*, quæ cautionem propriè significat. Itaq; sensus est, Episcopus aut Presbyter nequaquam prætextu cautionis vxorem abiiciat, id est, ne curam vxoris dimittat, eo prætextu quod tenetur ab ea se continere.

Ad SECUNDVM dico, anathema dici eis, qui putant Matrimonium ex se esse malum, & propterea existimant non licere sacra facere ei qui vxorem habuit, etiamsi ab illa se contineat. Id ita esse, patet, tum quia in ipso primo Canone dicitur anathema iis, qui putant nuptias absolutè esse malas, & in hoc canon. 4. non dicitur, qui vxorem habet, sed qui vxorem habuit.

Ad TERTIVM dico, illos Canones non esse vllius approbati Concilij. Nam vera sexta Synodus nullos Canones edidit, vt patet ex VII. Synodo act. 4. & 5. sed post VI. Synodum quidam

quidam Episcopi conuenerunt Constantinopoli, & in palatio Imperatoris Iustiniani II. quod Trullum dicebatur, Canones istos ediderunt nomine sextæ Synodi. Ceterum hos Canones nō solū nullus Romanus Pontifex probauit, sed etiam apertè improbauit Sergius Papa, qui tunc sedebat, vt Beda scribit in libro de sex aratibus in Iustiniano, & Paulus Diaconus lib. 8. cap. 9. de rebus Romanis. Vocat autem Beda erraticam Synodum cœtum illorum Patrum, qui hos canones ediderunt. A D D E, quod etiam si isti canones aliquid ualerent, nihil tamen iuuarent caussam Lutheranorum; non enim permittunt, vt ulli Clerico post sacrorum ordinum susceptionem liceat uxorem ducere, quod Lutherani faciunt, sed solū vt liceat uti uxore ante ordinem ducta, & hoc etiā non permittunt Episcopis, sed solū inferioribus Clericis, vt patet ex can. 6. 12. & 48.

Ad QVARTVM dico, verba Latina Concilij non esse, in propriis terminis, sed, secundum priorum statuta, vel, secundum propria statuta, id est, secundum legem conditam in Conciliis prioribus Carthaginensibus, ac præcipuè in II. Carthaginensi can. 2. Græci autem hæc verba malè intelligentes uerterunt, *ἡ τὴν τῆς ἰδίας ὄψης*. Quanquam etiam hæc ipsa Græca uerba nō malè reddi possent, secundum proprias definitiones, sed cū Latinum sit Concilium, nō Græcum, non multum laborandum est de Græca lectione. Prohiberi autem in hoc Concilio omnem usum uxorum sacris hominibus, patet ex Augustino lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 20 qui Augustinus illi Concilio interfuit. Item ex eo quod iste Canon loquitur eodem modo de Episcopis, & de aliis. At Patres Trullani non permittunt Episcopos misceri unquam suis uxoribus.

Ad QVINTVM dico; PRIMVM, Canonem illum fortè nullius esse auctoritatis; nam nec dicit Gratianus quorū sit Stephanus ille, qui cum canonem edidit, cū plurimi fuerint Pontifices eius nominis, nec ullius Stephani epistola exstat, ubi ille Canon habeatur. Dico SECUNDO, absque ullo dubio auctorem eius Canonis, cū dicit Orientalis Clericos Matrimonio copulari, nō uelle dicere, uxores ducunt, sed matrimoniale officium exercent, vt glossa explicat. Nam cū certum sit ex Conciliis plurimis, & ex ipsa praxi, & confessione

fessione Græcorum, nunquam fuisse licitum, nec nunc haberi licitum in Græcia, ut in sacris existentes, ducant uxores, vel ille Stephanus falsum dicit, vel tantum intelligit, ut nos diximus, Matrimonio copulantur, id est, Matrimonij copulam exercent. Porro hoc ipsum etsi Romana Ecclesia non probat, & abusum esse iudicat, tamen permittit Græcis; & si errorem alium non haberent, facile pax componeretur.

Ad ULTIMUM dico, ea verba non esse beati Augustini, sed Gratiani, qui sua verba cum verbis beati Augustini cōtinuauit, ut sæpe facere solet. Legatur apud Augustinum lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 17. Præterea quod Gratianus dicit, bonum sensum habet; cum enim ait Ecclesiam addidisse quædam consilia perfectionis, & in eis numerat continentiam Clericorum, vult dicere, Ecclesiam imposuisse Clericis continentiam præcepto seruandam, quæ alioqui solum erat cōsiliū perfectionis. neq̄ enim credibile est tam ineptum fuisse Gratianum, ut putauerit continentiam nō fuisse consiliū perfectionis ante Ecclesiæ definitionem.

Alium Canonem profert Petrus Martyr in libro de celibatu, & votis, ex epist. 87. aliās 85. **S Leonis**, ubi sic legitur: *Dicente enim Apostolo, ut inter alias Christianismi regulas, Episcopus ordinetur, quem vnus vxoris virum fuisse aut esse costaret, eam sacra semper est habita ista præceptio, et iam de muliere sacerdotis eligendā, eadem intelligatur seruanda conditio: ne forte illa priusquam in Matrimonium eius veniret, qui aliam non habuisset vxorē, alterius viri esset experta coniugium.* Ex hoc loco duo deducit Martyr, posse fieri Episcopum, non solum qui habuerit, sed etiam qui habeat vnā vxorem: & posse Episcopum vxorem ducere, si non habeat. At mira est impudentia huius hominis; nam idē Leo in epist. 84. ad Anastasium, cap. 3. & 4. disertis verbis iubet, Episcopum ita vnus vxoris virum esse posse, ut tamen ab illa perpetuò se contineat, quod verò in quibusdam exemplaribus legitur: *De muliere sacerdotis eligenda*, mendum est manifestum. Sic enim legi debet, & legitur in codicibus melioribus: *De muliere sacerdotis eligendi.*

Argumentum **QUARTUM** Philippi. Continentia res est difficillima, nec omnibus datur, ut patet Matt. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc.* Ergo non debuit ita indifferenter omnibus

mnibus Clericis imponi. RESPONDEO, sicut nō omnium est donum continentia, ita nec omnes debent esse sacerdotes, sed solū ij, qui videntur hoc donum habere.

Sed DICES. Quid si aliquis putet se posse cōtinere, & postea experiatur se non posse, quando ordines accepit?

RESPONDEO, illos habere donum continentia, qui volunt, & cupiunt continere: quibus autem Deus dedit velle, dabit etiam perficere, si ipsi velint. Proinde nemo potest dicere se nō habere donum, quod se habere putabat; nam illa voluntas continendi propter Deum, est ipsum donum continentia. AD HAEC, nōne etiam cōiugati saepe coguntur, vel propter absentiam, vel propter aegritudinem lōgissimam coniugis, abstinere se ab vxore? & tamen non licet eis aliam vxorem ducere, quantumuis vrantur æstu libidinis: quod exemplum affert B. Augustinus li. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 19. & 20. contra eos, qui contra ius vxorem ducunt eo prætextu, quōd continere non possint.

Adde, quod nemo est qui continere non possit si velit, vt docent Patres, Tertullianus in fine libri de Monogamia, Nazianzenus oratione 31. Basilius de virgin. vltra medium, Chrysostomus & Hieronymus in cap. 19. Matth. & Augustinus lib. 6. Confession. cap. 11. sed oportet remedia necessaria non negligere, quæ tria sunt; oratio, ieiunium, & periculorum euitatio. Nam tentatio carnis, vel oritur ex suggestione dæmonis, vt patet in Antonio, Hilarione, Benedicto, & similibus, qui in eremo, & perpetuis ieiuniis viuentes, tamen tentabantur, & tunc necessaria est oratio, quia dæmon fortior nobis est, nec possumus eum vincere nisi auxilio fortioris, qui est Deus. propter hoc dicitur Sapien. 8. Nemo potest esse continens, nisi Deus det. Vel oritur ex abundantia cibi & potus; nam cum natura accipit quod sufficit ad nutritionem, reliquum conuertitur in materiam generationis, inde nascitur pruritus carnis; & contra hoc necessarium est ieiunium, vt carnis terat superbiam, potus cibusque parcitas. Vel denique oritur ex aspectu, & colloquio foeminarum; nam res visæ vel auditæ, si naturæ conueniant, imaginationem naturaliter mouent, & imaginatio appetitum. Hinc tot leges Conciliorum prohibentium Cle-

pruritus carnis.

ricis foeminarum contubernium; de quo etiã vide Basiliũ cap. 3. monastic. constit.

Cũ igitur Lutherani hæc tria abiecerint, videlicet orationem Canoniarum horarum, ieiunia omnia, & etiam feria 6. carnibus vescantur, ac demum quisque domi suæ mulierem habere velit, quid mirum si continere non possint? Certe Lutherus ipse in singulis prandis & cœnis, largissimè epulabatur, & vnum sextarium vini dulcis hauriebat, vult in epistola quadam ad finem operis Ioannis Cochlei de vita Lutheri.

Argumentum QUINTVM & vltimum; Cœlibatus iste Clericorum prodigiosas libidines parit, mundum concubinis, & Ecclesiam scandalis replet, &c.

RESPONDEO, falsum esse, quod cœlibatus ista pariat, sed abusus est cœlibatus, qui ista parit. Apostolus enim 1. Cor. 7. fructus cœlibatus esse dicit, cogitare quæ Dei sunt, sanctum esse corpore & spiritu, sine intermissione Domino assidere. Non igitur vsus, sed abusus cœlibatus prodigiosas libidines parit. Si autem propter abusus res bonæ tollendæ essent, cœlum, & terra etiam tollenda essent, quia eis quidam abutuntur, putantes esse Deo; nec non Decalogus tollendus esset, & omnia Sacramenta, quia etiam eis multi abutuntur. Ita respondet Gregorius NAZIANZENSIS oratione in Basiliũ non procul a principio, illis qui execrantur Philosophiam naturalẽ, & scripta gentilium, propterea quod quidam eis abutuntur. Nec tamen admittimus tot esse concubinos, & impuros inter Ecclesiasticos, quot hæretici dicunt, qui omnes alios ex se metientes, nullos putant esse castos; certè plurimi sunt qui quotidie celebrant, & de quibus nulla mala suspicio auditur.

PRAETER hæc argumenta respondendum videtur etiam querimoniam Philippi: Olim, inquit, Canones suspendebant sacerdotes, qui vxores duxissent, ab officio, vos autem suspenditis ab arboribus.

RESPONDEO imprimis, hinc sequi Lutherum, & alios qui post sacerdotium vxores duxerunt, suspensos fuisse ab officio ex sententia veterum Canonum, & ideo cùm officio fungi voluerint, & tamen coniuges retinere, rebelles & contumaces fuisse aduersus Ecclesiam, ac proinde merito ab arboribus.

horibus suspendi potuisse. Dico præterea, Canones veteris Ecclesiæ, alios mitiores, alios seueriores fuisse; nam Conciliū Neocæsariense can. 1. iubet Presbyterum ordine moueri, si vxorem ducat; at Concilium Toletanum II. can. 1. iubet sacerdotem, qui vxorem duxit, vt sacrilegij reum ab Ecclesia haberi extraneum, & Toletanum VIII. can. 6. iubet eiusmodi homines recludi in monasteriis, vt ibidē sub grauibus pœnitentiæ oneribus vsq; ad finem vitæ degant. **ADDE** vltimò, Presbyteros nunquam in Ecclesia tam seuerè puniri, quia vxores ducunt, vt Philippus dicit: sed quia post votum solenne ducunt, & proinde non vxores, sed concubinas sub coniugij nomine ducunt, & Matrimonium simul ac sacerdotium polluant, cui intemperantiæ cùm etiam hæresim addunt, ac dicunt, vota non esse seruanda; quid mirum si digni sunt, qui ab arboribus suspendantur?

Addamus **HIERONYMI** testimonium lib. 1. aduersus Iouinianum: *Certè confiteris, inquit, non posse esse Episcopum qui in Episcopatu filios faciat, alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Hæc ille. Porro adulterij pœnam Hieronymi tempore, & quidem ordinariam, fuisse vltimum supplicium, patet ex epist. 49. eiusdem Hieronymi, de muliere septies iusta. & ex lib. 1. contra Iouinianum, vbi sic ait: *Quotidie mæchorum sanguis effunditur, & inter ipsas leges, secures, ac tribunalia flagrans libido dominatur.* Quare Hieronymi sententia, Episcopi liberis operam dantes, non solùm suspendi possunt ab officio, sed etiã, vt adulteri, capite cædi. Sed iam ad Magdeburgenses veniamus.

CAPVT XXII.

Soluuntur argumenta Magdeburgensium.

MAGDEBURGENSES Cent. 9. cap. 10. col. 540. 541. & 542. colligunt decem argumenta contra cœlibatum Clericorum ex vna epistola **S. Vdalrici** Episcopi Augustani ad **Nicolaum Papam**, quæ nuper excusa est Basileæ, & inserta in illo opere, quod inscribitur, *Orthodoxologia sanctorum Patrum*; sed ex iis argu-

argumentis nouem sunt eadem cum illis, quæ iam solutimus, à Caluino & Melanchthone proposita; vnum solum soluendum superest, quod sumitur ex quadam miserabili narratione. Scribit enim iste sanctus Vdalricus hanc historiam: *Beatus Gregorius Magnus Papa I. aliquando suo quodam decreto vxores sacerdotibus ademit. Deinde paulo post eum idem Gregorius iussisset ex piscina sua pisces aliquot capi, piscatores pro piscibus sex millia capitum infantum suffocatorum reppererunt; quam eadem infantum cum intellexeret sanctus Gregorius ex occultis fornicationibus vel adulteriis sacerdotum natam esse, continuo renouauit decretum. Et peccatum suum dignis pœnitentiæ fructibus purgauerit.* Hanc narrationem, quia vehementer odiosam reddit legem de Cœlibatu Clericorum, sæpe alibi inculcant iudei Magdeburgenses, vt Centuria 6. cap. 7. colum. 388. & capitulum. 686.

Respondet PRIMO, si quid valet huius S. Vdalrici auctoritas, ea magis premi Lutheranos, quàm nos. Nam in hac pistola fatetur, Romanum Pontificem esse caput omnium & ei ab omnibus deberi obedientiam. Item asserit, Pontificem debere cogere Presbyteros & Monachos, ne villo modo vxorem ducant, & si duxerint post votum continentia, debere separari.

Dico SECUNDO, eam epistolam videri confictam, & confictam ab aliquo imperito defensore coniugij Ecclesiasticorum; nam imprimis tempora nullo modo cohererent, nam sanctus Vdalricus creatus est Episcopus anno Domini DCCC. XXIV. vt Hermannus Contractus, & Abbas Urspergensis docent, vel anno DCCCC. III. vt dicitur scriptum esse in Chronico Augustanæ Ecclesiæ; Nicolaus autem Papa I. obiit anno DCCC. LXVII. vt Onuphrius annotauit in libro de Romanis Pontificibus: non ergo potuit scribere Episcopus Vdalricus ad Papam Nicolaum, qui iam dudum obierat.

DICENT, scripsit fortassè antequam fieret Episcopus, & in principio epistolæ se Episcopum vocat; præterea conueniunt auctores, S. Vdalricum LXXXIII. annos vixisse, L. in Episcopatu, & XXXIII. ante Episcopatum; ex quo sequitur eum natum esse anno Domini DCCC. LXX. vel DCCC.

XC. Iuxta alios, ergo inter obitum Nicolai, & ortum Vdalrici sunt anni ut minimum tres; nam secundum alios sunt XXIV. Nisi ergo scripserit ipse antequam nasceretur, vel ad Nicolaum post eius mortem, non potest esse epistola S. Vdalrici ad Nicolaum.

DICENT, non esse Nicolaum I. sed II. ad quem scribit S. Vdalricus, ad id minus fieri potuit; nam obiit S. Vdalricus ferè circiter centum annis ante initium Pontificatus Nicolai II. obiit enim S. Vdalricus anno DCCCC. LIII. vel DCCCC. LXXIV. & Nicolaus II. creatus est Papa anno M. LIX.

DICENT fortasè, duos esse Vdalricos Episcopos Augustanos. Vnum enim ponunt Magdeburgenses Centuria 9. cap. 10. col. 540. alterum Centur. 10. cap. 10. col. 602. Sed priorem illum confinxerunt ipsi Centuriatores; non enim aliunde probant illum aliquando existisse quam ex epistola ad Nicolaum. MYNSTERVS enim lib. 3. de Germania Catalogum recensens Episcoporum Augustanorum, nullum Huldericum, vel Vdalricum, ponit ante sanctum Vdalricum, qui vixit post tempora Nicolai, ut supra ostendimus. Quocirca Magdeburgenses illius prioris Hulderici à se conficti neque patriam, neque parentes indicant, neque auctorem vllum citant, qui de eius Episcopatu testetur, ut in aliis facere solent.

PRAETEREA, quod iste auctor dicit S. Gregorium admississe vxores sacerdotibus, falsum est, & magis adhuc falsum quod resciderit huiusmodi decretum: Quod verò in piscina Gregorij sex millia capita sint inuèta, falsissimum. Nec enim vllum exstat vestigium harum rerum in omnibus B. Gregorij operibus, imò ipse lib. 1. epist. 42. meminit decreti sui prædecessoris, qui iusserat, Subdiaconos Siculos separari ab vxoribus, & viuere cœlibes, ut reliqui Subdiaconi in tota Ecclesia viuebant, & ibidem temperat rigorem decreti; iubet enim permitti vxores Subdiaconis, qui eas duxerāt ante ordinationem, sed non ordinari rursus alios, nisi prius vouerent continentiam. Itaque nihil ipse noui statuit; sed solum mitigauit rigorem sententiæ sui prædecessoris.

PRAETEREA, si ex decreto Gregorij nata est illa cædes sex millium infantium, certè in Sicilia nata est, ad quam solum pertinet Gregorij decretum. Quomodo autem verifi-

mile

mile est paucissimos Subdiaconos Siciliae breuissimo tempore sex millia infantium genuisse? & quomodo illa sex millia capita ex Sicilia in Romanam piscinam Gregorij saluerunt? quomodo autem intellectum est illa esse capita liorum Clericorum, non Laicorum? denique cur de historiam admiranda nihil scripsit Ioann. Diaconus, Beda, Sigbertus, Ado, Freculphus, aliique tam multi? Itaque non immerito suspicatur Staphilus hanc epistolam confictam sub nomine S. Vdalrici, in responsione ad fictas dissensiones, quam inter Catholicos esse falso criminatur Illyricus, qui etiam adit Augustae inter opera S. Vdalrici, nullam syllabam de hanc re extare.

De tota hac disputatione, vide Michaelem Medinam in libris quinque de continentia hominum sacrorum, Cledium Espencum in libris eiusdem argumenti, Iodocum Glichtouaum in libro de coelibatu Sacerdotum, Hofium in Dialogo de hac re, Aialam de traditionibus parte tertia, Didacum Papuan libro ultimo, Ioanem Cochlaum de rebus contra Calvinum, Alphonsum à Castro lib. 13. de haereticibus, verbo Sacerdotium, haeresi 4. Albertum Dighum controuersia 15. Vide etiam solutiones aliorum argumentorum, quae huc etiam referri potuissent, infra lib. 2. de Monachis cap. 29. & sequentibus.

CAPVT XXIII.

De Digamia.

POSTREMA restat quaestio; num Apostolica lege prohibitum sit, ne qui post primae uxoris obitum alteram duxit, ad sacros ordines admittatur. Tota autem controuersia de verbis illis beati Pauli est: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, & unius uxoris virum.* Et rursus: *Diaconi sint & unius uxoris viri.* 1. Timot. 3. & Tit. 1. Tres autem eius loci expositiones praecipue reperiuntur.

PRIMA Lutheri est in libro de captiuitate Babylonica, capite de ordinis Sacramento, & fusiùs in propositionibus de digamia Episcoporum, ubi docet, B. Paulum illis verbis
soluam

solum prohibuisse scortationem, & adulteria, ut sensus sit: *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum*; id est, oportet Episcopum sola vxore legitima, siue vna, siue pluribus esse contentum, non indulgere scortationibus; ira ut vocabulum viri, non significet maritum, sed aliquid commune ad maritum, & adulterum; & addit, non modò non esse prohibitam à Paulo pluralitatem vxorum successiue, sed neq; simul, nisi fortè apud Gentiles propter scandalum; nam apud Iudæos, vbi erat consuetudo plures vxores ducendi, non existimat Lutherus interdictum fuisse Christianis Episcopis multas simul vxores habere.

ALTERA sententia est aliorum, qui existimant à Paulo prohiberi multitudinem plurium vxorum simul, nò tamen successiue. Ita docent Magdeburgenses, etsi alioqui rigidi Lutherani esse soleant, Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 451. & 452. & Calvinus in caput 3. prioris ad Timotheum, & in caput 1. epistolæ ad Titum.

TERTIA sententia Catholicæ Ecclesiæ est, quæ semper verba illa B. Pauli ita intelligenda esse docuit, ut prohibitum sit sacris ordinibus initiare eos, qui quouis modo bigami fuerint. quam sententiam probare possumus tribus argumentis.

PRIMO ex cap. 5. prioris ad Timotheum, vbi de viduis legimus: *Vidua eligatur non minus sexaginta annorù, qua fuerit unius viri vxor.* Ex hoc enim loco refellitur imprimis Lutheri sententia; nam eadem phrasi dicitur, *unius viri vxor,* & *unius vxoris vir:* certum autem est illud: *Unius viri vxor,* non posse significare, ut vidua non fuerit adultera, vel scortatrix; nam scortum non dicitur vxor, si ad adulterum aut scortatorem referatur, sed adultera, vel meretrix. **DEINDE** continentia ab adulterio & scortatione, non solum requiritur in muliere quo tempore vir eius viuit, sed etiam postea dum in viduitate degit, & tamen Paulus non loquitur hoc loco nisi de tempore quo vir eius viduæ viuebat, non enim dicitur vxor unius viri fuisse, nisi quãdo virum habebat, igitur illis verbis: *Qua fuerit unius viri vxor,* non potest significari, ut eligatur vidua quæ non fuerit scortatrix, aut adultera, sed quæ vnum solum maritum habuerit.

Ex eo.

Ex eodem loco refellitur etiam sententia Centuriatorum, Caluini, Pomerani, & aliorum, qui volūt Paulum prohibuisse, ne habeat Episcopus vel Diaconus duas simul uxores. Nam (vt diximus) eadem phrasi & in eadem epistola, ab eodem Apostolo iubetur esse Episcopus vnus vxoris vt & vidua vnus viri vxor; at nulla ratio permittit, vt Paulus iubere voluerit, ne vidua eligatur, quæ fuerit vxor multorum virorum simul, id enim frustra Paulus iussisset, cum non quam, & nunquam fuerit eiusmodi vsus, vt vna mulier esse plurium virorum vxor. Habuerunt quondam Iudei multas uxores, vt etiam nunc habent Turcæ; at nunquam est auditum, vt vna mulier plures maritos habuerit. Nam vt ait S. Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12. Cur vnus vir haberet plures uxores, ratio erat, vt plures filij nascerentur; at cur vna mulier sit vxor plurium virorum, nulla est potest ratio; non enim pariet mulier nisi semel in anno, sed habeat vnum, siue centum viros, immò meretrices nullas pariunt ordinariè.

ALTERA ratio ducitur ex tempore, quo hæc Paulus scripsit; nam eo tempore non erat consuetudo, neque apud Iudeos, neque apud Gentiles, & multò minus apud Christianos, vt vnus vir duas simul uxores haberet; proinde quod prohibebatur, non erat cur tam seriò prohiberetur. & quidem quod ad Gentiles attinet, satis patet ex eo quod in Imperio Romano, quo tunc orbis terrarum regebatur, semper infamia & prohibita fuit polygamia plurium vxorum simul. Vide filios his qui notantur infamia, lege prima. Item C. de incestu nuptiis, L. neminem, & ad L. Iuliam, de adulteriis, L. cum qui; tamen enim leges istæ paulò posteriores sunt Apostolicis temporibus, tamen indicat prohibitionem polygamie multò esse antiquiorem.

Primus, qui publica lege concessit polygamiam plurium vxorum simul, fuit Valentinianus Senior, vt Socrates refert lib. 4. cap. 26. sed non diu ea lex durauit, cum constaret Imperatorem non alia de causa eam legem tulisse, quam vt regerent intemperantiam suam.

Quod verò attinet ad Christianos, necnon etiam Iudeos, ex Testamento nouo facile colligi potest, non fuisse apud eos consuetudinem, vt quis duas uxores haberet; semper enim

enim de cōiuge in numero singulari loquitur Scriptura Te-
 stamenti noui, Matth. 5. *Qui dimiserit uxorem suam.* Cap. 19.
Si licet homini dimittere uxorem suam. Et ibidem: *Omnis, qui*
reliquerit domum, vel agros, aut patrem, aut matrem, aut ux-
orem, &c. Lucæ 14. Qui non odit patrem, & matrem, & ux-
orem, & filios, &c. 1. Cor. 7. Vnusquisq; suam uxorem habeat.
 Item: *Alligatus es uxori, noli quarere solutionem; solutus es*
ab uxore, noli quarere uxorem. Ad Ephes. 5. *Vnusquisque*
uxorem suam, sicut seipsum, diligat. Quin etiam Lucæ 1. le-
 gimus, Zachariam vxore sterili vsque ad senectutem perma-
 nente, non tamen superduxisse alteram, quod haud dubiè
 fecisset, si eo tempore id fieri licuisset. Scribit quidem Iose-
 phus lib. 17. antiquit. cap. 2. Herodi Regi nouem vxores fuisse.
 At priuati homines etiam apud Iudæos iam dudum desie-
 rant plures vxores accipere.

TERTIA ratio est auctoritas Patrum, qui semper hūc lo-
 eum de monogamia ita intellexerunt, vt non liceat cum E-
 piscopum vel Diaconum creati, qui duas vxores, etiam di-
 uersis tēporibus, habuerit. TERTULLIANVS lib. I. ad vxo-
 rem: *Quantum fidei detrahant, quantum obstrepant sanctita-*
ti nuptiæ secunda, disciplina Ecclesiæ, & præscriptio Apostoli
declarat, cum digamos non sint præsidere, cum viduam allegi
in ordinationem, nisi vniueram non concedit. Neque dubium
 est, quin per digamos intelligat eos, qui duas vxores habue-
 runt, non simul, sed vnam post alteram; nam de hac digamia
 in toto libro loquitur; hortatur enim vxorē suam, vt se mor-
 tuo non ineat secundas nuptias. Similia habet in lib. de mo-
 nogamia, & in libro de exhortatione castitatis. Neque his
 repugnat, quod idem Tertullianus in libro de monogamia
 Catholicis obiicit, digamiam Sacerdotum: *Quot, inquit, ex*
digamia præsidet apud vos? Nam vel aliqui digami ex dis-
 pensatione præsidebant: vel certè aliqui, qui alteram habue-
 rant ante Baptismum, qui multorum opinione non habe-
 bantur digami, etsi apud alios, in quibus Tertullianus erat,
 digami censerentur: vel tandem vitio & abusu id fiebat; nec
 enim defendimus, nunquam esse factum id quod fieri non
 debere dicimus.

EPIPHANIVS hæres. 59. Catharorum: *Quæ ad sacer-*
dotium tradita sunt, propter eminentiam celebrationis sacro-
 rum;

rum; ea aequaliter ferri ad omnes putauerunt, cum audiverint, quod oportet Episcopum irreprehensibilem esse, Vnius uxoris virum, continentem, similiter & Diaconum, & Presbyterum; reuera enim non suscipit sancta Dei praeceptio Christi aduentum eos, qui a nuptiis, mortua ipsorum uxore, secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem, & haec certo sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat. Haec ille. Vbi apertissime loquitur de digamia plurium vxorum successiua, cum eos digamos appellat, qui mortua vxore, aliam ducunt, & cum Cyprianos reprehendat, qui ex hoc loco Pauli etiam Laicis interdicebant secundas nuptias.

AMBROSIVS lib. 10. epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem tractans hunc locum Pauli; Vnius vxoris vir: Qui, inquit, coniugium iterauerit, culpam non habet coinquinati, sed praecipua exiuitur Sacerdotis. Haec ille. Vbi apertissime reicit Lutheri atque Caluini sententiam, qui volunt, ab Apostolo prohiberi vel duas simul vxores, vel adulteria; haec enim qui admittunt, culpam habent coinquinati, & non solum praecipua exiuntur Sacerdotis. Similia habet Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. vlt. & lib. de dignitate sacerdotali, cap. 4.

HIERONYMVS in commentario primi capituli epistolae ad Titum, per vnus vxoris virum monogamum intelligit. Quod autem monogami nomine intelligat eum, qui nec simul, nec successiue plures habuerit, perspicuum est ex illis verbis: Apostolus, inquit, de Episcopis & Presbyteris haec praecipiens, in ceteris relaxauit, non quod hortetur ad secunda Matrimonia, sed quod necessitati carnis indulgeat. Haec ille. At certe non indulget Apostolus Laicis ut fornicentur, aut duas simul vxores ducant, sed solum, ut vxore defuncta, iterum in eandem Matrimonium; igitur hoc ipsum Sacerdotibus prohibet, ut plures etiam successiue vxores habeant.

S. AVGVSTINVS libro de bono coniugali, cap. 18. tractans hunc locum; Vnius vxoris vir: Non absurde, inquit, visum est, eum qui excessit vxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quandam Sacramenti amisisse, non ad vicia bona meritum, sed ad ordinatiois Ecclesiasticae signaculum necessariam. Haec ille. Vbi cum dicit, numerum singularem vxorum excedere, impedimen-

tum esse ordinationis, nec tamen esse peccatum, apertè indicat, se loqui de multitudine vxorum, non vno tempore, sed diuerso. Nam eodem tempore plures vxores habere, Christiano nullo modo licet ex Augustini sententia; sic enim loquitur idem Augustinus libro 22. contra Faustum, capit. 47. *Quid, inquit, tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis vxoribus, obicitur sancto viro Iacob? si naturam consulas, non lasciuiendi, sed gignendi causa illis mulieribus crebatur; si morem, illo tempore, atque in illis terris hoc factitabatur, si praeceptum, nulla lege prohibebatur; nunc vero cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia, & moribus, & legibus non licet?* Idem quoque habet in libro de bono coniugali, capit. 7. & libro 3. de doctrina Christiana, cap. 12.

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 2. in epist. ad Titum: *Castigat, inquit, hoc ipso etiam impudicos, dum non eos permittit post secundas nuptias ad Ecclesiae regimen, dignitatemque Pastoris assumi; nam qui defunctae vxori beneuolentiam nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesia praeceptor esse optimus poterit? Nos enim profecto omnes, quod etsi per leges secundae nuptiae permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet, nullam ergo occasionem praebere subiectis praesulem sult.* Haec ille. Vbi clarissimè significat, vnius vxoris virum à beato Paulo dici eum, qui post obitum primae vxoris, secundam non duxit, quomodo exponunt etiam ceteri, tum Graeci, vt Theophylactus & Occuinenius, tum Latini, Sedulius, Anselmus, Primasius, Haymo, sanctus Thomas, & ceteri in commentariis huius loci. IDEM etiam disertis verbis docent veteres summi, sanctissimiq; Pontifices; Siricius in epist. 1. ad Himericum, cap. 11. Leo I. in epist. 85. alias 88. ad Episcopos Africae, cap. 1. Gelasius I. in epist. 1. ad Episcopos Lucaniae, Brutij, & Siciliae, cap. 5. Hilarius in Concilio Romano; & Innocentius in epist. 22. Vnus est Theodoretus, quantum legere potui, ex omni numero veterum, qui per vnius vxoris virum, intellexerit eum, qui duas aut plures simul vxores non habet; ita enim exponit in commentario, cap. 3. prioris epistolae ad Timotheum; sed non est tanta eius auctoritas, vt tot sanctis Pontificibus, & omnibus aliis Patribus anteponi debeat.

His accedit QVARTO & vltimò, totius Ecclesiæ cõsuetudo. Nam, vt Innocentius scribit in epist. 22. cap. 1. in toto Oriente & Occidẽte hoc seruabatur, quod etiam nunc seruari videmus, vt bigami non ordinentur. Neq; solùm vbiq; sed etiam semper hoc seruatum esse, planum esse potest ex Leone epist. 88. ad Afros, vbi dicit, semper hoc esse seruatum; nec non ex eo, quòd huius rei mentio fit in Canonibus Apostolorum, can. 17. & 18. & in antiquissimis Conciliis, vt Neocæsariensi, can. 8. & in Nicæno I. teste Ambrosio in epist. 82. Deinceps etiam semper esse seruatum, patet ex decreto Gratiani, dist. 26. & ex decretalium volumine, tit. de digamis, vbi multa ponuntur testimonia Pontificum, & Patrum diuersorum ætatum; quod autem semper & vbiq; seruatum est, sine dubitatione vlla ab Apostolica traditione descendit.

CAPVT XXIV.

Soluuntur obiectiones Lutheri.

SED IAM ad argumenta LVTHERI respondemus. PRIMA OBIECTIO; Apostolus iubet Episcopum eligi irreprehensibilem, siue, vt Titum loquitur, sine crimine, quod est Græcè ἀνεγκλητος. Is autẽ est eiusmodi, qui non potest palam argui alicuius criminis. Explicat verò statim Apostolus, quæ sint crimina, quib. carere debet Episcopus, & ait: *Vnius viri, filios habens fideles.* igitur vnus vxoris vir, nõ significat monogamiã, quæ opponitur poligamiã pluriũ vxorum successiuè, quæ nunquam fuit crimen, sed eam, quæ opponitur fornicationi & adulterio, quæ vera sunt crimina.

RESPONDEO, potest hoc loco nomine criminis non solum peccatum intelligi, sed quidquid ab hominibus reprehendi solet; neque enim sola peccata reprehenduntur, sed etiam ea, quæ signum præbent incontinentiæ, aut alterius vitij; talem autem esse quamlibet bigamiam certissimum est. Nam idcirco in Concilio Neocæsariensi can. 7. prohibentur Sacerdotes interesse nuptiis digamorum, & etiã apud Gentiles bigami Pontifices esse non poterant, vt Tertullianus refert lib. 1. ad vxorem, & Seruius in illud 4. Æneidos.

Huic

Huic vni forsan potius succumbere culpa.

Culpa, inquit, propter antiquum ritum, quo repellebantur à sacerdotio bis nupta.

Apostolus igitur vult, Episcopum nullius rei, quæ malam speciem præ se ferat, apud homines posse notari, & ideo monogamum esse iubet. Ita hunc locum Chrysostomus exponit; possumus tamen nomine criminis intelligere etiam peccatum graue ac letale, vt vult S. Augustinus tract. 41. in Ioannem, & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 14. sed si ita accipiamus nomen criminis, non debemus exponere verba sequentia beati Pauli, quasi iis explicetur quid sit, esse irreprehensibilem, siue sine crimine; sed ita vt eis declaretur, Episcopum non solum sine crimine esse debere, sed etiam multis præclaris dotibus ornatum, vt monogamia, sobrietate, doctrina, &c.

SECUNDA OBIECTIO; Si Episcopus monogamus esse deberet, aut ratio huius rei esset moralis, videlicet ob maiorem continentiam, aut certè spiritualis siue mystica, videlicet ob significationem coniugij vnus Christi cum vna Ecclesia; at neutrum dici potest. Nam si ratio esset moralis, multò magis requireretur in Episcopo ne esset adulter, aut concubinarius, quàm ne esset bigamus, & tamen videmus adulteros, & concubinarios non repelli à sacerdotio, digamos autem repelli; si verò ratio sit mystica, multa sequuntur absurda. Nam in primis ceteræ dotes Episcoporum, quæ à Paulo numerantur, omnes sunt morales, vt sobrietas, hospitalitas, doctrina, & ceteræ. Cur non etiam ista erit moralis; vnus vxoris vir?

SECUNDO, si ideo Episcopus debet esse monogamus, quia eius coniugium significat Matrimonium Christi cum Ecclesia, igitur etiam Laici debebunt esse monogami, quia eorum quoque coniugium significat Christi coniugium.

TERTIO, si illa est ratio, igitur debet Episcopus ducere virginem, & eam semper virginem cõseruare, ita enim Christus fecit.

QUARTO, debet Episcopus priorem vxorem repudiare, & posteriori adhærere. Nam Christus, Synagoga repudiata, adhæsit Ecclesiæ. quocirca Episcopus, vt Christum imitetur, non monogamus, sed bigamus erit.

QUINTO, debet idem Episcopus necessariò uxorem habere, eaq; ne ad punctum quidem temporis carere; Christus enim Ecclesia sponsa sua nunquam caret.

RESPONDEO, rationem, cur Episcopi, Presbyteri, & Diaconi debeant esse monogami, partim esse moralem, partim mysticam; imersi enim multæ rationes reddi solent Patribus, tamen omnes reuocantur ad duas illas in argumento aduersarij notatas. VNA igitur causa est moralis, videlicet minor suspicio incontinentiæ, siue perfectior continentia. Hanc reddit Tertullianus locis citatis, & Chrysostomus in commentario locorum beati Pauli; atq; ad hanc reuocatur causa, quam reddit Epiphanius hæresi 59. ubi dicit, monogamum esse debere Episcopum ob excellentiam sacerdotij. Ad eandem reuocari potest ea, quam reddit Ambrosius lib. I. de officiis, capite ultimo, ubi dicit, monogamum esse debere Episcopum, vt liberiùs hortari possit homines ad continentiam.

ALTERA causa est mystica, videlicet perfecta significatio coniugij Christi cum Ecclesia; qui enim secundam uxorem duxit, significat quidem cõiugio suo Christi coniugium, sed non ita perfectè, vt is, qui vnã solam habuit, non eum significat, Christum esse vnum vnus Ecclesiæ sponsum.

DICES, peccat igitur, qui secundam uxorem ducit; nam falsum significat, Christum videlicet plurium esse sponsum Ecclesiarum. RESPONDEO, id non sequi; Nam secundæ nuptiæ non sunt institutæ ad significandum, Christum bis maritum esse, ideoque id non significant; quanquam nec significant, cum esse vnum vnus, sed simpliciter significant ipsam coniunctionem, abstrahendo ab vna vel pluribus. Itaque nuptiæ digamorum nihil falsi significant, sed carent quadam perfectione significationis, quam habent nuptiæ monogamorum. Atque hanc causam reddunt S. Augustinus libro de bono coniugali, cap. 18. & sanctus Leo in epist. 88. ad Afros, & huc etiam pertinet ratio illa Epiphaniij de excellentia sacerdotij.

Vt igitur respondeamus ad singulas partes obiectionis Si ratio, inquit, moralis est, igitur maiori ratione prohibentur adulteria & concubinarus, quàm digamia.

RESPON-

RESPONDEO, prohiberi quidem etiam ista, non enim voluit adulteros, aut concubinos Episcopos eligi, qui iussit eligi homines sine crimine, irreprehensibiles, sobrios, castos, &c. sed tamen negamus magis ista prohiberi, quam digamiam in Episcopo deligendo. Nam ista prohibentur vna solùm ratione, & ea non primaria: digamia verò duabus rationibus prohibetur. quod autem primaria ratio non sit illa moralis, ob signum incontinentiæ, sed altera mystica ob significationem, patet ex eo, quòd digami censentur etiam illi, qui vnā vxorem habuerunt, sed viduam, vel alio modo corruptam, vt constat ex citatis locis canonum Apostolorum, Concilij Neocæsariensis, Innocentij, Leonis, & aliorum, ac præterea etiam si longè turpior sit concubinatus, quàm digamia, tamen digamia ex natura sua signum est incontinentiæ magis diuturnæ, firmissimèque inhaerentis.

Ad PRIMVM alterius partis respondeo, rectè monogamiam numerari cum ceteris moralibus dotibus, tum quia etiam ipsa est moralis dos, tum etiā quia nihil incommodi habet, numerare dotem mysticam cum moralibus, cum omnes Episcopo necessariae sint.

Ad SECUNDVM, negamus id sequi, vt etiam Laici debeant esse monogami. Non enim necesse est, vt Laici ea perfectione sint præditi, qua præditi esse debent Episcopi; quare satis est, si Matrimonium Laicorum significet coniugium Christi cum Ecclesia, licet non significet illud, vt est vnus cum vna, vt supra diximus.

Ad TERTIVM, negamus etiam sequi, vt Episcopus debeat vxorem semper virginem seruasse. Nam Christi sponsa Ecclesia duo priuilegia habet; nam & virgo est, iuxta illud 2. Corint. II. *Desponsi vos vni viro virginem castam exhibere Christo*; & simul fecundissima est, & plurimos quotidie filios parit per lauacrum regenerationis. Duo autem ista priuilegia simul, nullum coniugium humanum representare potest, illo excepto, quod fuit inter beatā Virginem & sanctum Iosephum. Idcirco satis est, si Episcopi coniugium, alterum eorum significet, nimirum aut fecunditatē Ecclesie, si filios ex vxore habuerit, aut virginitatem, si fortè vxorem virginem conseruauit, vt aliqui sancti viri fecerunt.

Ad QVARTVM, negamus Christum repudiasse vnquam sponsam suam, vt acciperet aliam. Nam Christus, vt homo, non accepit vnquam, nisi vnā sponsam, id est, Ecclesiam Christianam, quam ipse ex latere suo perfosso sibi formauit, vt quondam Adam, vnā Euam ex latere suo eductam, vxorem accepit. Idem verò Christus, vt Deus, ab initio mundi Ecclesiam sibi coniunxit in Matrimonium, neque vnquam eam dimisit. Ersi enim videtur Christus repudiasse Synagogam, quia sunt hoc tempore Iudæi sine Deo, & quia beatus Paulus ad Galatas quarto, exponit de Testamento veteri illud Genes. 21. *Esice ancillam & filium eius.* Tamen reuera Ecclesiam Testamenti veteris Christus non repudiavit, sed renouauit, & pulchram reddidit, & ex ancilla liberam fecit, & hoc modo eiecit ancillam, id est, statum illum seruilem, quomodo si aliquis ancillam vxorem acciperet, ac post aliquantum temporis eam liberaret. Quare beatus Paulus ad Roman. 11. *Nunquid, inquit, Deus repulit populum suum Absit. Nam & ego Israëlita sum; non repulit Deus plebem suam, quam præscurit, &c.* Itaque solū pars quædam obstinatorum Iudæorum recessit ab vnitāte veræ Synagoga; reliqui manserunt, & per eos continuatum est coniugium Christi cum Ecclesia.

Ad QVINTVM, negamus, Episcopum semper ac necessaridū vxorem habere debere, immò melius facturum dicimus, si nunquam vxorem duxerit. Nam cū Christus & virgo & maritus sit, si Episcopus vxorem non habeat, Christum virginem repræsēntabit, si vxorem habeat, Christi coniugium significabit. Itaque monogamia in Episcopo requiritur, si coniugatus fuerit, non absolutè.

TERTIA OBJECTIO, quòd Paulus ait 1. Timoth. 3. Episcopum esse oportere vnus vxoris virū; simile est ei, quod idem ait 1. Corinth. 7. *Vnusquisq; vxorem suam habeat. at in his posterioribus verbis non prohibentur secundæ nuptiæ, sed adulteria, & scortationes.*

RESPONDEO, probandam esse Lutherò propositionem argumenti; non enim sunt omnino similes duæ illæ sententiæ. Nam in priori determinatur numerus coniugij, cū vnus vxoris mentio fit; in posteriore non determinatur; habebit

bebit enim verè vnusquisq; suam vxorem, si legitimam coniugem habeat, etiam si fortè non sit prima, sed secunda.

Sed instat LVTHERVS, & probat sententias illas esse similes. Nam 1. Tim. 3. Paulus ait: *Diaconi sint Vnius vxoris viri.* vbi illud; *Vnius*, non potest determinare numerum, alioqui sensus esset, vt multi Diaconi vnã vxorem cõmunem haberent. Ponitur igitur illa vox, *Vnius*, pro, *Solius*, vt sensus sit, Diaconi solius vxoris suæ viri sint, non mulierum ceterarum. At indigna est obiectio, cui respondeatur. Quis enim nõ intelligit illud: *Diaconi sint Vnius vxoris viri*, diuisè accipi debere, nõ coniunctè? Iste igitur sensus est; Diaconi, id est, quilibet Diaconus sit vnus vxoris vir.

QUARTA OBIECTIO. Apostolus Paulus 1. Cor. 7. se in numero viduorum ponit, & tamen 1. ad Cor. 9. ait: *An non habemus potestatem sororem vxorem circumducendi, sicut Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Poterat igitur Paulus, licet viduus esset, vxorem ducere; quomodo enim potuisset sororem vxorem circumducere, si non potuisset eam prius ducere?

RESPONDEO, hoc argumentum multis modis peccare. Primùm enim, beatus Paulus non se inter viduos numerat, sed inter eos, qui vxore carebant, siue eam nunquam accepissent, siue iam amisissent: *Innuptis*, inquit, & *viduis dico, quia bonum est, & si sic permanserint, sicut & ego.* Deinde, non dicit idem Apostolus, habere se potestatem sororem vxorem circumducendi, sed sororem mulierem, vt interpretes omnes tradunt. de qua re superiore quæstione disputauimus.

OBIECTIO QUINTA. Poterat Paulus, si voluisset, apertè dicere, Episcopum debere esse monogamum, ergo cùm nõ dixerit, Episcopum debere esse monogamum, sed vnus vxoris virum, cogere voluit Lectores, vt intelligerent verba sua, nõ de singularitate nuptiarum, quod sonat nomen monogamiæ, sed de singularitate mulieris, quod significat illud: *Vnius vxoris vir.* Non igitur interdicit Episcopo B. Paulus secundas nuptias, sed aliarum mulierum commercium, præter commercium legitimæ vxoris.

RESPONDEO, si ita cauillari liceat, nõquam finiendas quæstiones; dixit Apostolus, quod intelligeretur; non debuit

buit omnes loquendi formas excutere. Adde vocem, Monogamus, apud Græcos non esse in usu, sed à Latinis primum surpari ceptam, et si ex Græcis vocibus compositam. Probat non esse mirum, si Paulus, qui Græcè scripsit, ea non fuerit usus. Adde etiam, hanc ipsam vocem, licet propriè ab vnâ scripturis deductam, tamen vsitatè etiam accipi pro eo, qui habet vnâ vxorem, siue ea prima fuerit, siue secunda; ex quo sequitur, vt idem omnino sit Monogamus, quod vnus vnus vir.

SEXTA OBJECTIO. Ambrosius libro de dignitate sacerdotali, capite 4. illa verba; Vnius vxoris vir, exposuit de coniugio spiritali Episcopi cum Ecclesia, atque ait, Apostolum id iubere, vt Episcopus vnâ Ecclesiam regat, non multas. Non igitur, si Ambrosio credimus, interdicitur Sacerdotibus digamia.

Hieronymus quoque in epistola ad Oceanum, defendit acerrimè Carterium Hispanum Episcopum, qui duas vxores habuerat, & ad legem Apostoli, in quam peccasse Episcopus ille accusabatur; respondet, posse illud; Vnius vxoris vir, multis modis intelligi. Nam primum hic potest esse sensus; Sit Episcopus vnus vxoris vir, id est, vnâ habeat vxorem tempore, & licet ea mortua, alteram ducat, nunquam tamen simul habeat duas. Deinde etiam, nomine vxoris accipitur potest Ecclesia, vt ille sit vnus vxoris vir, qui vni præpositus Ecclesiæ est. Et rursus, nomine vxoris, mulier potest accipi, vt idem sit vnus vxoris vir, quod vnus mulieris vir, vt non tam secundæ nuptiæ, quàm multarum simul mulierum commercium prohibeatur.

Addere possumus testimoniû S. Augustini libro de bono coniugali, cap. 18. vbi opponit Sacerdotem Testamenti veteris, qui multas vxores habere poterat, Sacerdoti Testamenti noui, qui vnâ solùm habere potest. At ille multas simul habere poterat, igitur iste plures vno tempore habere prohibetur, non autem vnâ post alteram.

Ad AMBROSII testimoniû facilè erit respondere, siquidem ipse in illo ipso loco, qui nobis obiicitur, scribit, ad licentiam prohiberi digamiam vxorum Sacerdotibus. Mysticè autem potest etiam exponi de digamia Ecclesiarum; quocirca idem Ambrosius in ep. 82. & li. 1. de officiis, cap. vlt. & in commenta-

mētariis in Paulum, non meminit huius mysticę expositionis, sed exponit simpliciter de vera monogamia.

Ad HIERONYMI verò, vt respondeamus, obseruandum est, controuersiam fuisse inter veteres Patres; An qui vnam vxorem habuit ante Baptismum, eaque mortua, alteram duxit post Baptismum, bigamus censendus esset, nec ne? Nam sanctus Hieronymus in epistola ad Oceanum contendit, eiusmodi hominem non esse bigamum, propterea quod per Baptismum sit factus nouus homo ex veteri, & nihil ei nocere possit eorum, quę fecit ante Baptismum. Et sanè huic sententię multum fauet canon. 17. Apostolorum, qui disertè prohibet Episcopum fieri, qui post Baptismum bis nuptias celebravit.

Contra verò, Ambrosius, Innocentius, & Augustinus locis citatis contendunt, omnino habendum bigamum, qui duas vxores habuit, siue ante Baptismum, siue post Baptismum. Nam Baptisma diluit peccata, non soluit coningia; & renouat hominem, quantum ad vetustatem vitiorum, nõ quantum ad ea, quę rectè se habent. Atque hæc sententia tandem præualuit, & ab vniuersa Ecclesia recepta est. Neq; obstat canon Apostolicus; forrasse enim eo tempore propter hominum paucitatem dispensabant Apostoli cum illis, qui ante Baptismum vxorem vnam, vel plures habuerant, modò non habuissent plures post Baptismum. Neq; enim est hoc præceptum Apostoli omnino indispensabile. Hieronymus igitur non defendit Episcopum polygamum, nec docet, à beato Paulo permissam polygamiam Sacerdotibus, sed solùm contendit, eum, qui vnam tantùm vxorem habuit, post Baptismum non esse polygamum, licet habuerit alteram ante Baptismum.

Et quamuis idem HIERONYMVS tres illas expositiones loci Paulini adducat, quę in obiectione propositę sunt, non tamen eas approbat, vt veras & germanas. Nam PRIMAM illam de polygamia plurium vxorum simul, dicit se adducere, vt malo cuneo malum nodum scindat. ALTERAM de polygamia Ecclesiarum, dicit esse coactam, & duram expositionem: *Quidam, inquit, coacte interpretantur vxores pro Ecclesiis, viros pro Episcopis.* Deniq; TERTIAM illam de viro vnius mulieris, & simul duas superiores, reiiicit apertissimè,

mè, cum sic ait: *Hac vniuersa proferimus, nō quo Vera & simplici intelligentia resistamus, sed vt doceamus te Scripturas sanctas sic intelligere, vt scripta sunt, nec enacuare Baptismi Saluatoris, & totum patibuli Sacramentum irritum facere.* Hæc ille. Vbi tres illas expositiones vni simplici & veræ proponit; quam autem vocet simplicem & veram, intelligit per test ex commentario eius ad caput primum epistolæ ad Titum, vbi simpliciter exponit, vnus vxoris virū esse eum, post obitum primæ vxoris, secundam non duxit.

Ad locum AVGVSTINI respondeo, antithesim sacerdotum Testamenti veteris, & noui, in eo solū positam esse, quòd illi habuerunt plures vxores, isti vnā; nō autem eo, quòd illi habuerunt plures simul, isti non plures simul, id quod ex duobus colligi potest; nam Augustinus dicit, ideo Sacerdotes noui Testamenti non posse habere plures vxores, quia significant Christi coniugium cum vna Ecclesia; at Ecclesia vna est omnino, non vna post alteram. Deinde idem Augustinus ibidem dicit, non esse peccatum habere nunc duas vxores, sed tamen esse impedimentum ordinationis. At habere duas simul tempore noui Testamenti, peccatum esse, idem Augustinus docet libro de bono coniugali, cap. 7. Igitur cum dicit, Sacerdotem Testamenti noui non posse habere, nisi vnā vxorem, intelligit, nec plures, nec successinè.

SEPTIMA OBJECTION nostra est, vt res melius intelligatur, si bigamia prohibita esset Sacerdotibus ob defectum legitimationis, certè bigamus esset, qui plures vxores legitimè habuisset, licet cum vna tantū Matrimonium cōsummasset; nam Matrimonium integrum est & perfectum etiam sine copula coniugali. At contrarium definit ius canonicum cap. Debitum, de bigamis.

Ad hæc, illa sola bigamia prohibita esset, quæ ex duobus veris Matrimoniis constaret, at non ita est; nam cap. Nuper, de bigamis, censentur bigami etiam illi, qui vnā vxorem legitimè duxerunt, & alteram non legitimè, cum tamen posterius non fuerit verum Matrimonium: immò etiam qui post votum solenne vnā vxorem ducunt, bigami censentur, & illi quoque, qui fornicariam ducunt, licet vnā; vbi nullo modo fingere licet duo Matrimonia, nisi quis fornicationem

tionem Matrimonium appellet. & confirmatur; Nam si vir fornicarius ducat uxorem virginem, non est bigamus; si verò vir castus ducat fornicariam, bigamus est: Non igitur fundamentum bigamiæ est defectus significationis; nam in hoc paria sunt illa coniugia, in quibus aut vir, aut mulier fornicationem admisit.

RESPONDEO, tres sunt species bigamiæ, vt interpretes iuris Canonici rectè docent in titulum de digamis. PRIMA species est digamia vera & propria, ea videlicet, quæ ex duobus veris Matrimoniis oritur. Contingit autem tribus modis hæc digamia. PRIMO, ex parte viri tantùm, cùm vir habuit duas veras uxores. SECUNDO, ex parte uxoris tantùm, cùm vxor habuit duos veros maritos. TERTIO, ex parte vtriusque, cùm viduus viduam ducit; & de hac specie nulla dubitatio est. Constat enim, semper in ea defectum significationis adesse, cùm aut vir non sit vnus vnus, aut vxor non sit vna vnus.

SECUNDA species est digamia interpretatiua, id est, quæ verè ex natura rei non est digamia, sed iuris interpretatione habetur ac reputatur digamia. Contingit autem hæc digamia quotiescunque aliquis ducit secundam uxorem, aut vxor secundum virum de facto, non de iure, siue primum cõiugium de iure, siue tantùm de facto fuerit, vt patet ex titulo de digamis; licet enim hic non sit verè defectus significationis, tamen Ecclesia extendit pœnam bigamorum etiam ad istos. & fortè S. Paulus, cùm ait: *Episcopi sint vnus uxoris viri*, intelligi voluit id de iure, vel de facto, ita vt interdixerit, ne quis ordinetur, qui fuerit plurium vxorum vir, siue de iure, siue de facto.

TERTIA species est digamia metaphorica, id est, quæ confurgit ex dupplici coniugio, quorum alterum non verum, sed metaphoricum fuerit; sic enim Ancyranum Concilium can. 19. inter diganos haberi iubet eos, qui post votum continentie ad Matrimonium transferunt, siquidem votum continentie genus est Matrimonij animæ cum Deo, licet metaphoricum. Porro isti prohibentur ordinari, non quòd verè bigami sint, sed quia Ecclesia pœnam bigamorum ad eos extendere voluit.

Ex his ad PRIMVM respondeo, bigamiam non oriri, nisi

ex

ex Matrimonio consummato. Nam, vt rectè dicit Innocentius Papa cap. Debitum, de digamis, Matrimonium ratum sed non consummatum significat coniunctionem Dei cum anima per gratiam; Matrimonium autem consummatum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per naturam conformitatem. Nam Apostolus ad Ephes. 5. tum dixit: *Cramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia*, cum paulò antè dixisset: *Erunt duo in carne & una*. Bigamia verò nascitur ex defectu significationis cōiugij Christi cum Ecclesia, non Dei cum anima.

Ad id verò, quod obiiciebatur de bigamia eorum, quibus fuerunt plures vxores de facto, non de iure, iam responsum est in explicatione specierum bigamiæ.

Ad illud verò de eo, qui ducit fornicariam, quidam respondent, ideo bigamum esse, qui ducit fornicariam, licet bigamus non sit fornicarius, qui ducit virginem, quia Episcopus repræsentat Ecclesiam, sponsa Episcopi repræsentat Christum; constat autem, in ipsa Ecclesia non deesse aliquas corruptelas, in Christo verò nihil eiusmodi esse posse. **HÆC** solutio pugnat cum Apostolo Paulo, qui ad Epistolam comparat virum cum Christo, & spōsam cum Ecclesia: *Vir* inquit, *diligite vxores vestras, sicut Christus Ecclesiam*. In quibus est Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 27. q. 3. artic. 1. dicunt, causam illius discriminis esse, quia Matrimonium sumit speciem suam à termino ad quem, ac proinde Matrimonium viri tunc solùm vitiatur, cùm in vxore est vitium illa enim est terminus ad quem, respectu viri, & cōtrario modo vitium est in viro, tunc vitiatur Matrimonium respectu vxoris, & si illa esset capax ordinationis, fieret irregularis, si nuberet viro fornicario.

AT hæc solutio acutior, quàm verior esse videtur, nam si ex termino ad quem, tantum nasceretur bigamia, certè qui duceret secundam vxorem virginem, non esset bigamus, nam in eiusmodi Matrimonio nullum est vitium in termino ad quem, sed totum est in termino à quo, id est, in ipso viro, qui bis Matrimonium contrahit: atqui nullum est magis propria bigamia, quàm ducere duas vxores, licet virgines. Sicut igitur æquè oritur bigamia, si viduus ducat virginem, & si viduus ducat viduum, vt patet, ita quoque bigamia esset, cùm vir for-

fornicarius ducit virginem, si bigamia esset, cum vir castus ducit fornicariam.

RESPONDEO igitur, prohibitum esse ne ordinetur, qui ducit fornicariam, non quod ea sit bigamia, neq; ob illud Apostoli præceptum: *Vnius uxoris vir*, sed quia sic placuit Ecclesie ob dignitatem sacerdotij; nam indignum est tam graui persona Matrimonium cum fornicaria, non autem indignum est viro fornicario, si vxorem virginem ducat; esse autem huius rei causam, non bigamiam, sed dignitatem sacerdotij, ex eo probari potest, quod canon. 18. Apostolorum, vbi prohibetur sacerdos fieri qui duxit fornicariam, prohibetur etiam is fieri sacerdos, qui duxit ancillam, vel comædiarum actricem, vbi nullum locum habet bigamia, sed sola infamia. Atque hæc de cœlibatu dicta sufficiant.

Sequeretur nunc disputationes, quinta & sexta videlicet; quinta de horis canonicis, & sexta de ritu tonsuræ, siue raturæ Clericorum; sed quia de horis canonicis in disputatione de oratione commodius tractari poterit, de ritu verò tonsuræ differemus in sequenti libro, qui erit de Monachis, nunc ad septimam disputationem nos conferemus.

CAPVT XXV.

De Decimis.

SEPTIMA quæstio erat de temporalibus bonis Clericorum; Sunt autem tria bonorum genera, de quibus ambigi potest, an Clericis conueniât. PRIMO loco, sunt decimæ, quæ debentur Clericis ex iustitia. SECUNDO, sunt agri, domus, ac possessiones ceteræ, quas dono Laicorum, maximè Principum, Ecclesia possidet. TERTIO, sunt bona, quæ habentur titulo planè seculari, vt hæreditate paterna, emptione, venditione, &c. de singulis ordine dicemus. Ac primùm, de decimis quatuor inuenio errores.

PRIMVS error fuit Ioannis Wiclefi, qui, vt refert VVald. lib. 2. doct. fidei, art. 3. cap. 64. & 65. docebat decimas esse puras eleemosynas, & nullo iure deberi Sacerdotibus; Eundem errorem sequuntur hodie Anabaptistæ, Trinitarij: Nam in libello,

libello, quem ediderunt anno M. D. LXVIII. Albæ Iulie Antithesibus veri & falsi Christi, tertiam Antithesin faciunt hanc: *Falsus Christus, sicut ipse est Deus æternus, & æternus, sic dedit suis Sacerdotibus decimas, & multa bona temporalia. Christus autem Verus, qui homo temporalis, & pauper fuit, pauperes etiam sicut Ministros.*

Error est manifestus, facile enim doceri potest, esse de natura & diuino, quod aliquid soluant laici Sacerdotibus, præterea de iure Ecclesiastico, ut id quod soluitur sit pars decima. Quod sit de iure nature, probatur: Nam certè ratio stat, ut iis, qui pro populo laborant, populus alimenta præbeat; vnde enim deducimus deberi Regibus tributa, & militibus stipendia, & iudicibus, aliisque ministris publicis salaria inde etiã deducere possumus, deberi sacerdotibus decimas vel aliquid earum loco. Itaque tempore legis nature videmus Abrahamã dedisse decimas Melchisedecho sacerdoti, qui tunc erat, Genes. 14. in quem locum scribens Chrysostomus hoc. 35. in Gen. dicit Abrahamum hoc facto Doctorem nostrum fuisse, ac monuisse quid nos facere debeamus.

Quod autem de iure diuino sit, probatur ex utroque Testamento; ac primùm Leuit. ult. Num. 18. Malac. 3. & alibi. Deus iussit decimas Leuitis dari, quæ quidem præcepta licet non obligent Christianos, ut iudicialia erant, obligant tamen quatenus moralia, id est, quod pars aliqua fructuum sit Sacerdotibus danda; id enim apertè docet Clemens lib. 2. contra Apostol. cap. 29. 38. & 39. & li. 8. cap. 36. vbi dicit, etsi Christiani sint liberi à carimoniis legis veteris, nõ tamen à decimis & oblationibus, immò nunc magis teneri ad hæc omnia Christianos, cum debeat eorum iustitia abundare plus quam Sacerdotum & Phariseorum.

Item B. HIERONYMVS in cap. Malach. 3. sic ait: *Quod inquit, de decimis, primitiisque diximus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus, atque Leuitis, in Ecclesia quoque populo intelligite, quibus præceptum est non solum decimas, & primitias dare, sed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus: quod si facere nolumus, saltem Iudæorum imitemur exordia, ut pauperibus partem demus ex toto, & Sacerdotibus, ac Leuitis honorem debitum deferamus: quod qui non fecerit, Deum fraudare, & supplantare conuincitur. Vbi tamen nota, quod etiam*

B. Hie.

B. Hieronymus dicat esse præceptum, vendere omnia, & dare pauperibus, tamen intelligit esse præceptum nõ absolute, sicut de soluendis decimis, sed si quis perfectus esse velit; nam de isto subdit: *Quod si facere nolumus, &c.* De decimis autem dicit: *Quod qui non fecerit, Deum fraudare, & supplantare conuincitur.*

Item B. AVEVSTINVS serm. 219. de tempore, eundem locum Malachia tractans: *Deus, inquit, qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatur repetere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam; sic enim per Prophetam ipse promissit, dicens: Inferte omnem decimam in horreis meis, ut sit cibus in domo mea, & probate me in his, dicit Dominus.* Fortè non est B. Augustini iste sermo, tamen insignis est sine dubio, & antiqui alicuius Patris; nam inde tanquam ex Augustino multa sunt adscripta in decreto 16. q. 1.

Item B. GREGORIUS hom. 16. in Euangelia: *Sicut, inquit, offerre in lege iubemini fratres carissimi decimas rerum, ita et offerre contendite, & decimas dierum.* Deinde in Testamento nouo habemus, Matt. 22. *Reddite qua sunt Casaris, Casari, & qua sunt Dei, Deo.* In quem locum Hieronymus & Augustinus lib. 50. homil. hom. 48. dicunt præcipere Dominum, ut reddantur Casari tributa, & Deo decima: præterea Matth. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* i. Cor. 9. *Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, qua de sacrario sunt edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant: ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.* Et ibidem: *Quis militat suis stipendiis inquam? & si nos, vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* De quo loco tractans Augustinus tract. in Psal. 146. & inde exponens illa verba Psalmi: *Qui parat terra pluuiam, producens in montibus fœnum, dicit populos, qui tanquam terra accipiunt pluuiam doctrinæ à Sacerdotibus, debere illis producere fœnum temporaliū bonorum: Accipe, inquit, pluuiam, & da fœnum, etenim ista omnia, qua Ecclesia ad necessitates seruientium Deo dantur à diuitibus, quid sunt nisi fœnum?* Et infra: *Debetur pluuiæ fructus, debetur seruo cibus, sicut Dominus ait: Manducate qua ab ipsis sunt, & ne putarent aliquid de suo donare; dignus est, inquit, operarius mercede sua.* Et infra: *Exime alti-*

KKk quam

quam partem reddituum tuorum, decimas vis, decimas tuas me, quamquam parum sit; dictum est enim, quia Pharisei decimas dabant; & quid ait Dominus? Nisi abundauerit materia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non introitis in regnum caelorum.

NOTA, tempore B. Augustini multos in Africa non esse soluisse decimas, sicut modò in quibusdam aliis partibus, & ideo eos B. Augustinum ad decimas cohortari, sicut etiam facit hom. 48. ex lib. 50. homiliarum: *Maiores nostri inquit, ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Caesari censum reddebant, modo autem quia deus deus deo Deo, accessit indictio fisci: Nolumus partiri cum deo decimas, modo autem totum tollitur.*

SUPEREST, ut iura Ecclesiastica proferamus; Ac prima multa sunt antiqua Concilia, in quibus id aperte praecipitur, ut Aurelianense I. cap. 17. ante annos mille. Item Melitenense II. cap. 5. eodem seculo celebratum, dicit leges de decimis de soluendis decimis longis temporibus in Ecclesiis custoditas, etiam deinceps esse custodiendas. Foroiulianense ult. idem habet. Moguntinum tempore Caroli Magni, cap. 38. Moguntinum sub Rabano, cap. 10. Moguntinum tempore Imperatoris Arnulphi, cap. 17. excommunicari iubet, qui decimas dare neglexerint, Remense ca. 28. tempore Caroli Magni, Valentinum tempore Lotharij, cap. 10. Autontense IV. cap. 9. Cabilonense II. cap. 19. Metense cap. 2. Turburienense cap. 13. quae omnia ante annos DCC, vel DCCC mille acta sunt.

Præterea sunt Concilia generalia, Lateranense sub Innocentio III. cap. 53. 54. 55. & 56. statuit, ut decimae ante tributum & census persoluantur, & alia quaedam. in Concilio Viennensi, ut habetur in Clement. cupientes, de pœnis, excommunicantur ipso facto religiosi, qui in concione aliquid dicunt, unde retrahant populum à soluendis decimis. Concilium Constantiense sessio. 8. damnauit articulum VViclefij, quod decimae sint purae eleemosynae, ac demum Concilium Tridentinum sess. 25. can. 12. docet solutionem decimarum debitam esse Deo, & iubet ut excommunicentur, qui eas subtrahunt, aut ne ab aliis dentur impediunt, nec debere ab solui, donec integrè restituant. His accedant plurima decreta Pontificum.

Pontificum summorum, quæ habentur 16. q. 1. & 7. & extra de decimis, necnon in Sexto & Clementinis, & extrauagantibus eodem titulo.

ALTER error est eiusdem VViclefi, quod scilicet decimæ nō modò sint puræ eleemosynæ, sed etiam nullo modo dande sint malis Sacerdotibus; existimauit enim VViclefus, cum qui eleemosynam facit peccatori, in peccato eius communicare. de quo errore plura dicemus in tractatu de eleemosyna: nunc breuiter refellitur error præsens. **PRIMO**, ex illo Matt. 22. *Reddite quæ sunt Cesaris, Cesaris; & quæ sunt Dei, Deo.* Vbi ita S. Hieronymus scribit: *Quod ait, inquit, reddite quæ sunt Cesaris, Cesaris, nummū, tributum, & pecuniam; & quæ sunt Dei, Deo, decimas, primitias, & oblationes, ac Stimas sentiamus.* At certum est tempore Domini nō solūm Cæsarem impium, & infidelem, sed etiam Sacerdotes improbissimos, ac deprauatissimos fuisse. **SECUNDO** ex Innocētio III. in epist. ad Episcopum Vercellensem, & habetur cap. Tua nos, de decimis: *Prætextu, inquit, nequitia Clericorum nequeunt decimas, nisi quibus ex mandato diuino debentur, præ sua arbitrio erogare, cum nulli sit licitum aliena cuiq; concedere præter Domini voluntatem.* Denique **TERTIO**, quia decimæ non dantur Clericis, quia boni sunt, sed quia Clerici sunt, sicut tributa dantur Regibus, non quia probi, sed quia Reges.

TERTIVS error est quorundam, qui dicuntur **FRATRIBUS** CELLI, siue Pseudoapostoli, qui inter alios errores, quos refert Ioannes Turrecremata lib. 4. p. 2. cap. 37. summæ, docebant nō posse percipere decimas eos, qui non viuunt in paupertate more Apostolorum; error est sine vlllo fundamento; nam ratio, cur debeantur Clericis decimæ, est, quia laborant in populi vtilitatem; hæc autem ratio non minùs in diuite quam in paupere inueniri potest. Accedit quod Dominus Matth. 22. iussit dari decimas Sacerdotibus Iudæorum, qui in paupertate non viuabant.

QUARTVS error est multorum Canonistarum, qui contendunt decimas, etiam quoad determinationem quantitatis esse de iure diuino, nec posse vlla humana lege aut consuetudine aliam statui quantitatem. Ita Glossa in cap. 1. de decimis, in Sexto, Innocentius in rubricam de decimis, Pa-

normitanus in cap. In aliquibus de decimis, & Hostiensis
sua summa tit. de decimis, §. 7. quos alij ferè omnes sequun-
tur. Argumentum eorum est, quia plurimi Canones, ac po-
fertim cap. In aliquibus, de decimis, dicunt decimas debere
iure diuino. At sine vlllo dubio error est manifestus, vt
solum Theologi omnes, sed etiam ex Canonistis docent
uester, verbo Decima, quæst. 4. & Nauarrus cap. 27. No-
28. nec semel tantum, sed bis peccant multi Canonistæ
semel, quia falsum defendunt: Iterum, quia damnant
hæreseos omnes Theologos, qui contrarium sentiunt; et
è contrario ipsorum sententia facillimè conuinci possit
roris.

Probat igitur præceptum de soluendis decimis, que-
tum ad determinationem talis quantitatis non esse nunc
iure diuino. Tale præceptum nusquam inuenitur Christi-
anis impositum, nec in noua, nec in veteri lege; & quod
in noua, patet; quod non in veteri, probatur; nam præcep-
legis veteris, quoad illam determinationem, non erat
rale, nec propriè cærimoniale, sed iudiciale, vt Alexander
cet 3. parte q. 51. in 3. & B. Thomas in 2. 2. q. 87. art. 1. quos
nes Theologi sequuntur.

Quod nõ sit morale, patet, quia moralia semper
uerunt, lex autem de decimis non fuit ante tempora
nec ratio dicitur, vt sacerdoti dentur decem partes, sed ut
tur quantum satis est ad eius sustentationem. Vnde Gen. 28.
Jacob vouit se daturum decimas Deo omnium quæ posside-
ret, si Deus eum dirigeret in via, &c. At impium fuisset vou-
re decimas cum tali conditione, si absolutè fuisset obligatus
eas soluere. Præterea si moralis fuisset ista determinatio de
cimarum, certè etiam morale esset præceptum, quod ibidem
additur, vt qui decimas habent, nullum aliud matrimonium
habeant, atque ita iure diuino tenerentur Clerici dimittere
patrimonium.

Quod autem non sit propriè cærimoniale, sed iudicia-
le, probatur; nam non ordinatur immediatè ad colendum
Deum, sed ad æquitatem inter homines constituendam; ides
enim iussit Deus dari decimam partem omnium bonorum
Leuitis, non octauam aut vicesimam, vt esset proportio in-
ter opes Leuitarum, & aliorum. Erat enim familia Leui vna
ca

ex duodecim tribubus Israël, vel potius ex tredecim; nam etiam si duodecim fuerint filij Israël, tamen Ioseph duas tribus fecit, id est, Ephraim, & Manasse, & secundum æquiritatem tertiam decimam partem bonorum habere debuissent, tamen quia erant ceteris nobiliores, & quia Deus providebat, non defuturos transgressores, qui nõ integrè soluerent, idcirco attribuit eis partem decimam, id est, amplius quàm ceteris, vt sic ad æqualitatē veniretur, non obstantibus transgressoribus.

Neq; obstat quod Innocentius Papa cap. Tua nos, de decimis, dicit decimas Deum requirere ad professionem supremi domini, ex quo videtur sequi, quod sit præceptum cærimoniale; nam non dantur decimæ immediatè, & per se ad hunc finem, vt profiteantur, qui eas dant, se agnoscere supremum dominum Dei, sicut faciunt qui sacrificium offerunt, sed solùm mediatè, & per aliud, quia nimirum dantur Deo per suos ministros; dantur enim Sacerdotibus vt ministris Dei; constat autem ex fide Catholica legem veterem post Christi aduentum esse abrogatam, quatenus positua erat, vt Apostolus Gal. 3. Ephes. 2. Hebr. 7. & alibi disertè docet, & idem confirmat decretalis Vnica de purificatione post partum, quam Canonistæ ignorare non possunt; non igitur lex illa de soluenda decima parte bonorum, cùm sit iudicialis, ad Christianos pertinet, ex vi Testamenti veteris.

Ad ARGUMENTVM ipsorum respondemus, quod cùm sacri Canones dicunt, iure diuino deberi decimas, tribus modis intelligi possunt. VNO modo, vt sensus sit, deberi iure diuino quoad substantiam, non quoad quantitatem, siue iure diuino addita Ecclesiæ determinatione, sicut dicimus festa iure diuino sanctificanda esse etiam nunc: & hoc modo intelligo Concilium Mariscon. II. cap. 5. vbi dicit, legem diuinam de soluendis decimis esse seruandam.

ALTERO modo, vt sit sensus, Deum imposuisse decimam Christianis non verbo, sed exemplo; nam dum eas Iudæis imposuit, simul ostendit, quid etiam Christianos facere par esset; quomodo quidam Patres dicunt, Quadragesimam indictam esse à Domino, quia nimirum exemplo nos docuit ieiunare Quadragesimam. Vide Ambrosium serm. 36.

TERTIO modo, vt sit sensus, deberi iure diuino, id est,

iuxta determinationē quantitatis, quæ habetur in iure diuino, quanquam non ex vi iuris diuini, sed ex vi iuris Ecclesiastici; & hoc modo intelligi debent verba capituli, in aliquibus, de decimis, quæ talia sunt: *Illæ quippe decimæ necessariæ soluendæ sunt, quæ debentur ex lege diuina, & loci consuetudine approbata.* Est enim sensus; Illæ decimæ necessariæ soluendæ sunt, quæ debentur, vel iuxta quantitatem lege diuina determinatam, quam Ecclesia in nouauit; ut fit, ubi soluentur integræ decimæ; vel iuxta quantitatem consuetudine loci determinatam; ut fit, ubi soluitur minus quam decima, & tamen vocatur decima. Et nota ex hoc textu, quod Canonistæ maximè nituntur, sumi argumentum optimū contra ipsos; Si enim decimæ quoad quantitatem deberentur iure diuino, ubiq; integræ soluendæ essent, nec diceret textus iste, alicubi debere solui iuxta consuetudinem. Atque hanc erroribus. Sequitur ut dubia quædam explicemus.

DVBIVM PRIMVM.

An præceptum de soluendis decimis possit contraria consuetudine abrogari.

RESPONDEO, certum est, præceptum de soluendis decimis, qua parte diuinum & naturale est, non posse vlla lege humana vel cōsuetudine contraria aboleri: Ac proinde certum est, Ecclesiam habere ius petendi decimas, etiam ubi consuetudo est vt non soluantur; In hoc enim omnes Theologi & Canonistæ conueniunt. Dubium autem est, an præceptum de decimis, quatenus positium, & humanum est, possit mutari consuetudine. Sotus lib. 9. quæst. 4. art. 1. de iustitia, dicit non posse, & hanc putat mentem esse B. Thomæ.

Contrarium puto verum cum Syluestro, verbo Decima, q. 4. & Nauarro cap. 21 Num. 28. Nec dubito hanc esse mentem B. Thomæ; nam B. Thomas in 2. 2. quæst. 87. art. 1. docet, præceptum de decimis, quatenus humanum est, posse ab Ecclesia mutari, ita vt teneatur populus nō decimam, sed duodecimam, vel octauam soluere; At non minorem vim habet consuetudo legitimè præscripta, quam lex quælibet humana.

na, vt, cum ceteris, docet ipse etiam Sotus lib. 1. q. 7. art. 2. de iustitia. Præterea B. Thomas quodlib. 2. art. 8. posteaquam docuit cōsuetudine nunquam abrogari legem de soluendis decimis, subiungit rationem, quia lex ista diuina & naturalis est; ergo B. Thomas non negat legem de decimis, quatenus Ecclesiastica est, posse mutari consuetudine, sed solum quatenus naturalis, & diuina est.

His accedit cap. In aliquibus, de decimis, vbi dicitur soluendas esse decimas secundum determinationem aut legis diuinæ, aut consuetudinis approbatæ. Hic tamen obseruandum est, quod sicut consuetudo tollit legē, ita lex tollit consuetudinē, si iustis de causis feratur ab eo, qui habet auctoritatem: Itaq; vbi nunc est consuetudo soluendi solum tricesimam aut quinquagesimam, loco decimæ, non tenentur soluere quidquā amplius; tamen si nunc Pontifex, aut Concilium iustis de causis iterum legem ferat, vt integræ decimæ soluantur vbique, non obstante consuetudine, sine dubio tenerentur omnes soluere; sicut omnium iudicio tenentur soluere, qui in eis locis agunt, vbi nō est consuetudo soluendi minus, quā decimam.

DVBIVM SECVNDVM.

An Laici pauperes teneantur decimas dare Clericis diuitibus.

ARTIO dubitationis est, quia sicut laicus tenetur alere Sacerdotē, quia Sacerdos est, ita Sacerdos tenetur alere laicum, quia pauper est.

Respondet B. Thomas quodlib. 6. art. 10. sine dubio debere pauperem laicum dare decimas Clerico diuiti, quia obligatio decimarum ad iustitiam commutativam pertinet, in qua non consideratur conditio personæ, sed æqualitas rei ad rem; qui enim verbi gratia emit, debet soluere quantum res valet, siue ipse sit diues, siue pauper. Neque argumentum in contrarium valet, quia non tenetur

Clericus hunc pauperem potius alere, quā alium.

KKk 4

DVBIVM

DVBIUM TERTIUM.

An excusari possint à peccato, qui nullas decimas soluunt, ubi non est consuetudo soluendi.

RESPONDEO, tribus modis peccare posse, qui nullas decimas soluunt, ut Syluester, ubi supra, & alii docent. **PRIMO**, si Ecclesia propter defectum decimarum notabiliter patiatur, tunc enim siue decimas perat, siue non, tenetur populus omnino ei procedere. **SECUNDO**, si Ecclesia iure perat decimas, siue eger notabiliter, siue non, tenetur populus soluere, etiamsi consueuerit non soluere. **TERTIO**, si populus eo animo esset, non solueret, etiamsi iustissime eas à se peti intelligeret.

Extra hos casus sine vlllo dubio excusantur, quia, ut Thomas dicit, Ecclesia dum non petit decimas, censetur eas condonare; non autem peccat, qui non soluit debitum condonatum; Alioqui Apostolus peccare fecisset Corinthios qui stipendia sibi debita ab eis accipere volebat, ne impedimentum poneret Euangelio, 1. Cor. 9. S. etiam Augustinus in peccato fouisset populum suum, quem ad soluendas decimas non cogebat, etiamsi hortaretur, ut patet ex tractatu Psal. 146. & ex hom. 48. ex 50. homiliis.

DVBIUM QUARTUM.

Qua ratione ostendi possit, iustam esse determinationem Ecclesie, quòd Christiani decimam partem suorum fructuum Ecclesie tribuant.

NON disputamus, an hoc sit iustum, quod Ecclesia statuit; id enim insolentissimæ insanix esset, ut B. Augustinus scripsit in epist. 118. sed qua ratione id esse iustum ostendi possit; nam in veteri lege iustum erat, quia Leuiticæ erant pars duodecima, vel tertia decima totius populi Hebræorum: At Clerus in noua lege non

non videtur esse centesima pars Christianorum; qua iuratur æquitate decimam partem habere debet omnium bonorum, quæ sunt in orbe Christiano? Caietanus in 2. 2. q. 78. respondet, se non posse aliam rationem reddere, quam idè iustum esse, ut Clerus habeat decimam partem, quia debet pauperes alere, qui sine vlllo numero sunt: sed quamuis hæc ratio optima sit, cum videamus canones passim id præcipere, ut Clerici ex decimis alant pauperes, tamen non est hæc sola ratio, cur iustæ sint decimæ.

PRIMUM enim non est verum Leuitas fuisse tertiam decimam partem populi Iudaici, & nostrum Clerum non esse centesimam partem populi Christiani; nam Hebræi numerati sine Leuitis Num. I. erant sexcenta tria millia, quingenti quinquaginta, & non numerabantur pueri ante viginti; neque senes; nam cum his sine dubio erant plus quàm duplo plures, id est, circiter mille millia, & trecenta millia: Leuitæ autem omnes ab infante vsq; ad senem numerantur Num. 3. viginti duo millia tantum. Iam igitur addendo Leuitas ceteris Hebræis, & diuidendo totum numerum per viginti duo millia, efficiuntur partes diuisæ sexaginta, ergo Leuitæ non erant pars tertia decima, sed vix sexagesima totius populi; Porro Clerus Christianorum fortè maior est, quàm sexagesima pars Christiani populi. Nulla est enim ferè ampla familia, ex qua non sit aliquis Ecclesiasticus; & nullus est pagus, vbi non sit templum vnum, aut plura, & aliquot Sacerdotes.

DEINDE, Christianus Clerus maioribus laboribus & sumptibus obnoxius est, quàm tribus Leuitica erat apud Iudæos, ut omittam dignitatem sacerdotij nostri incomparabiliter maiorem quàm sacerdotij Aaronici; tunc vnum erat templum, vnus Pontifex, & pauci quidam Sacerdotes ex sola familia Aaron, qui per vices in templo ministrabant, reliqui omnes erant turba famulorum: At nunc sunt innumera templa conseruanda sumptibus Ecclesiæ; sunt etiam pluri mi Episcopi & Prælati, nec non innumeri Sacerdotes, qui docti esse debent, & proinde multum in studiis ex patrimonio suo insumere, & postea non per vices, sed perpetuè Ecclesiæ ministeriis adesse, quos certè honestè pro status sui conditione viuere oportet ex Ecclesiæ bonis.

His accedit, quod multi sunt liberi à soluendis decimis, multi ex malitia non soluunt, aut certè non plenè & fideliter, sæpe etiam Reges & Principes non solùm non soluunt, sed etiam impetrant ab Ecclesia decimarum partem in subsidium belli, aliorumque publicorum sumptuum.

DENIQUE, cùm populus Christianus debeat esse pietior, quàm Iudaicus, ut dicitur Matt. 5. si ille decimam fructuum bonorum dabat Deo, cur non tantundem saltem faciat Christianus? Itaque verum est, quod loco notato dicit beatus Thomas, hanc determinationem Ecclesiæ respectu populi esse humaniorem ac benigniorem, quàm rigor iustitiæ absolutæ pateretur.

CAPVT XXVI.

De possessionibus, quæ dono Laicorum possidentur à Clericis.

DE possessionibus Ecclesiasticis fuit error Ioannis VViclefi, apud Thomam VValdensem lib. 4. doctrin. fidei, art. 3. qui docebat non licere Clericis habere vllas possessiones, & peccasse tam qui donauerunt Ecclesiæ, quàm qui eas receperunt. Fundamenta eius hæc sunt; **PRIMUM**, quia Sacerdotes Testamenti veteris prohibebantur habere possessiones, ut patet Num. 18. *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos, ego pars, & hereditas tua.* Item Deut. 10. *Quamobrem non habuit Levi partem, nec possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus possessio eius est.* Et Iosue 13. *Tribus autem Levi non dedit possessionem, quoniam Dominus Deus Israël ipse possessio eius.*

SECUNDVM, quia Matthæi 10. Dominus iubet Apostolis, ut nihil possideant, non pecuniam, non duas tunicas, &c. Ibidem dicit: *Non est discipulus super magistrum.* Christus autem nullam possessionem habuit. Item Luca 14. *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* At certè discipuli Christi, Clerici omnes esse debent.

At hunc errorem manifestum esse, probatur; **PRIMO**, de Sacer-

Sacerdotibus, & Leuitis Testamenti veteris; nam etsi in partitione terræ non erant habruri agros & vineas, erant habituri tamen & possessuri vrberad habitandum, & suburbana ad alenda pecora: poterant etiam agros & vineas emere, & etiam ex oblationibus populi habere, vt modò habet Ecclesia: Nam Num. 35. dicitur: *Præcipe filiis Israël, Et dent Leuitis de possessionibus suis Vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum, quæ à muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spatium tendentur.* Et Iosue 21. id legimus impletum.

Neque obstat quod Lyranus in 35. Numer. dicit eas vrbes fuisse Sacerdotum quoad vsum, dominium autem earum fuisse penes alios: & probat de Hebron, quæ data est Sacerdotibus, Iosue 21. & tamen Dominus eius erat Caleb de tribu Iuda, Iosue 14. Hoc non obstat; nam Lyranus fallitur, vt patet ex Leuit. 25. vbi legimus vrbes & suburbana Sacerdotum esse eorum possessionem, & posse illas vendere, & redimere domos, vt alij faciebant, & de Hebron legimus Iosue 21. solos agros, & vineas, quæ erant in territorio Hebron, fuisse Caleb; vrberem autem & suburbana, Sacerdotum. Item Leuit. vlt. præcipitur, vt si quis agrum Domino vouerit, cum Sacerdotes possideant. 3. Reg. 2. dicit Rex Abiathar Sacerdoti: *Vade ad agrum tuum.* Item Hieremias Sacerdos erat, & tamen Hiere. 32. scribit ipsemet se emisse ac possedisse agrum, qui fuerat patruelis sui. Et Actor. 4. legimus Barnabam fuisse Leuitam, & vendidisse agrum quem habebat.

Ex his facillè est respondere ad PRIMVM argumentum VViclefi. Quando enim Scriptura dicit, Sacerdotes non debuisse habere quidquam, sed Dominum esse eorum hæreditatem, vult dicere, non debuisse eos habere quidquam more aliorum, tanquam filios Iacob, & ex paterna hæditate: sed solum habere debuisse ea, quæ debebantur Deo, cuius ipsi ministri erant; & sic factum est; nam tota terra Palæstina quasi quædam hæreditas diuisa fuit in duodecim partes pronumero tribuum, exclusa omnino tribu Leui, quæ erat decima tertia.

Nam etsi duodecim tantum fuerint filij Iacob, tribus tamen fuerunt XIII. quia Ioseph duas tribus faciebat, nimirum Ephraim & Manasse; deinde terra iam diuisa, & Leui
exhare-

exheredato, Deus voluit sibi tanquam proprio Regi Iudeo-
rum dari loco tributi decimam partem omnium fructuum
& XLVIII. ciuitates cum suburbanis suis, & hæc omnia do-
nauit ipse Leuitis: quæ portio Leuitarum, vt supra diximus
maior fuit quacunque portione aliarum tribuum; nam
buerunt decimam partem, cum ipsi vix essent sexagesimam
pars totius populi, & hoc significant illa verba: *Ego Domini
hereditas Leuitarum sum.* VBI NOTAMIRAM Dei proci-
dentiam erga Sacerdotes, Iacob exheredauit filium Leui
propter peccatum ipsius, vt patet Genes. 49. *Diuidam illam
Iacob, & dispergam eos in Israël.* Deus autem ratam habuit
sententiam Israël, sed eam impleuit cum summo honore
Leuitarum, & totius populi vtilitate; nam dedit ipse Leui-
tis suam hereditatem, & totus populus maximum commo-
dum inde consequutus est; si enim fuissent Leuitæ collecti
in vnum locum, vt erant aliæ tribus, non potuissent omnes
populi facile ab eis doceri: dispersi autem in omnes tribus
facile omnibus adesse, eosque instituere in lege Domini po-
tuerunt.

PROBATVR iam hoc idem de Sacerdotibus noui Te-
stamenti; nam etsi in Scripturis nihil legimus de possessio-
nibus Ecclesiarum, legimus tamen in antiquissimis Pontifi-
cum, & Conciliorum decretis, & in libris sanctorum Patrum.
PIVS Papa I. in epist. 2. dicit, sacrilegum esse, qui Ecclesiarum
prædia & donaria diripit. VRBANVS I. in epistola ad om-
nes Episcopos dicit, initio Ecclesiæ consueuisse pios homi-
nes vendere possessiones, & precium donare Ecclesiis; De-
inde tamen iudicatum esse commodius, si possessiones ipse
donarentur Ecclesiæ, vt eo modo non solum præsentibus,
sed etiam futuris prouideretur.

Sunt etiam Concilia omnium Ecclesiarum, quæ prohi-
bent alienari possessiones Ecclesiæ, & earum curam Episco-
po committunt. Vide Concilium Antiochenum, cap. 21. &
Ancyranum, cap. 15. Item Concilium Carthaginense IV. ca-
pite 32. & Carthaginense V. cap. 4. Item Concilium Hispa-
lense I. cap. 1. Toletanum IV. can. 32. & 68. Item Agathense
cap. 49. & 51. Item Moguntinum sub Arnulpho Imperatore,
cap. 12. Denique Romanum VI. sub Symmacho. Præterea
meminerunt Ecclesiasticarum possessionum Ambrosius e-
pist.

pist. 32. Chrysostomus hom. 37. ad populum Antiochenum: Augustinus serm. 1. & 2. de commun. vita Clericorum: Prosper lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 9. Gregorius lib. 4. epist. 33. & alij Patres passim.

Ad illud Matth. 10. *Nihil tuleritis in via, &c.* Respondeo, illa verba dici Apostolis pro eo tempore, quo in itinere erant futuri in terra promissionis ante Christi passionem; tunc enim ut expeditiores essent, non deuerunt ferre secum quidquam, præsertim cum neque pauperum, neque Ecclesiarum tunc curam haberent. At ubi cœperunt Apostoli post Christi ascensionem figere sedes in certis locis, & habere curam Ecclesiarum, & pauperum, non tinuerunt recipere bona temporalia, ut patet Act. 4. 5. & 6. ubi Apostoli recipiebant multas pecunias, ut inde alerent & st. & alios.

Ad illud: *Non est discipulus super magistrum*; Respondeo, Dominum loqui eo loco de tribulationibus, à quibus non fuerunt immunes Apostoli, cum eorum Dominus, & magister multa passus sit; neque esset ditiores, est esse maiorem, sed potius minorem; nam apud Deum ille est maior, qui est melior, melior autem est, qui est pauperior, cum Dominus dicat: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia qua habes, etc.* Matth.

Ad postremum respondet Augustinus epist. 5. ad Marcellinum, Dominum loqui de preparatione mentis; Nam ibidem explicans quid sit renunciare omnibus, dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & uxorem, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et tamen non tenemur, nec possumus, parentes, filios, uxorem, & multò minus vitam odisse, nisi in præparatione animi.

CAPVT XXVII.

De bonis secularibus.

QVANTVM ad TERTIVM de secularibus bonis, Thomas VValdensis libro 4. doctrin. fidei, art. 3. cap. 42. docet, Clericos debere bona propria vel erogare pauperibus, vel in commune ponere, & probat aliquot sententiis Patrum, qui non permittunt Clericis,

ricis,

ricis, ut habeant vlla bona propria, qualia sunt patrimonialia, sed solum bona communia, nimirum Ecclesiastica. ORIGENE s homil. 16. in Genes. exponens cap. 47. de sacerdotibus Pharaonis. HIERONYMVS in epistola ad Nepotianum de vita Clericorum, vbi dicit Clericum, qui habet partem in terra, non futuram partem Domini, nec Dominam partem eius. Similia & iuriora habet B. BERNARDVS in declamatione super illud Matthæi 19. Ecce nos reliquimus omnia: *Clericus, inquit, qui habet partem in terra, non habet partem in caelo.*

Verum tamen certum est, non obligari Clericos proprio Clericatum ad dimittendum patrimonium. probatur **P**rimo Scriptura: Nam 1. Timoth. 3. iubet Apostolus eligi, *Episcopum hospitalem, & qui domus sua bene praesit, & filios sanctos habeat*; at hæc omnia præsupponunt diuitias proprias. Præterea Philemon habuit fruum, & diues erat, ut apparet ex epistola ad Philemonem, & tamen Episcopus erat, ut Hieronymus & Anselmus docent in eam epistolam; Hieronymus enim vocat eum Euangelistam, Anselmus vero nominatim Episcopum.

Præterea EYSEBIVS lib. 3. histor. cap. 19. scribit de sanguineis Domini, quod habuerint possessiones quibusdam, licet modicas, ex paterna hæreditate, & tamen fuerint Ecclesie Duces, id est, Episcopi. Item can. 40. Apostolorum dicitur: *Sint manifesta res Episcopi, si tamen habet proprias, & manifesta Dominica, ut potestatem habeat de propriis, & prius Episcopus, sicut soluerit, & quibus soluerit de rebus quere.* Idem habet Concilium Agathense can. 48. & Martinus Bracarenensis can. 15. suorum decretorum, & Hispalense Concilium I. can. primo.

Præterea AMBROSIVS in epist. 33. ad Marcellinam, dicit se, cum rogaretur ut Ecclesiam vnam Arianis traderet, obtulisse patrimonium suum, patrimonium autem Christi se tradere noluisse. B. AVGVSTINVS serm. 1. de moribus Clericorum, dicit eos Clericos, qui professi fuerant vitam communem, si postea resiliant à proposito, & propria habere velint, grauitè peccare propter voti violationem; vbi indicat alios Clericos, qui non vouerunt vitam communem, posse habere propria. B. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua cap.

cap. 12. dicit sine vilo peccato posse Clericum vivere ex proprio patrimonio.

Ad locum Origenis, Hieronymi & Bernardi responderi potest, loqui eos de illis Clericis, qui dant operam augendis opibus, & non contenti rebus necessariis, etiam superflua retinent: illi enim proprie dicuntur habere, vel quærere possessionem in terra, qui non contenti victu, & vestitu, semper flagrant habendi cupiditate; certè Hieron. cum dicit Clericum non debere quidquam in terra possidere, addit: *Vt possit, inquit, cum Propheta dicere: pars mea Dominus, & ut sit verus Leuita*: At Propheta David, qui ait: *Pars mea Dominus*, Rex ditissimus erat, & similiter veri Leuitæ diuites erant externis opibus, sed non affectu.

Possent autem dubitari, an qui bona patrimonialia habet, possit simul bona Ecclesiastica habere? Nam S. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 9. 10. 11. & 12. docet, non posse Clericum sine grauissimo peccato vivere ex bonis Ecclesiasticis, si habeat bona propria, vnde sufficienter alatur, & probat hac ratione; Bona Ecclesiastica non dantur Clericis in præmium laboris, sed solum, vt sustententur, & necessaria ad vitam habeant, quia præmium laboris est vita æterna, & simonia esset dare spiritualia pro temporalibus; & confirmatur ex can. 41. Apostolorum, vbi dicitur, vt Episcopus accipiat ex bonis Ecclesiæ pro sua sustentatione, si tamen indiget; & idem reperitur in Concilio Antiocheno, cap. 25. quare qui ex patrimonio viuit, nec eget sustentatione, non potest percipere fructus bonorum Ecclesiasticorum. At contrarium docet Glossa, & Ioann. de Turrecremata in can. Clericos, 1. quæst. 2. & ratio est, quia Matthæi 10. dicitur: *Dignus est operarius mercede sua*, & 1. Corinth. 9. *Quis militat suis stipendiis vnquam?* Ergo potest Clericus laborans pro Ecclesia percipere alimenta, & parcere suis propriis rebus. Adde, quod praxis est, & fuit pro hac opinione secunda; nam B. Prosper loco notato dicit sententiam suam visam esse duram permultis, & idè duram, quia noua esset; Itaque etiam tunc plurimi Clerici patrimonium suum seruabant, & nihilominus portionem decimarum habere volebant.

Ex his opinionibus prima est tutior, et si secunda fortasse est

est

est verior, nisi hoc modo concilientur, vt dicamus sancto Prospero loqui de illis, qui planè sufficientem habent sustentationem ex patrimonio, aut beneficio; tunc enim aliter est superfluum, & proinde pauperibus debitum: Alii verò auctores loqui de illis, qui neque ex patrimonio, neque ex beneficio sufficientem omnino sustentationem habent; hi enim vtrumque retinere possunt, modò ex vtroque nihil accipiant vltra sustentationem, decentem iuxta conditionem proprii status. Quod enim verè superfluum est dandum esse pauperibus, Theologi communiter docent. Vide quæ scripsimus in 3. tomo, lib. vlt. cap. 7.

CAPVT XXVIII.

An Clerici sint liberi à iugo potestatis secularis.

ROSTREMO restat quæstio de libertate Ecclesiastica. Tres autem sunt in hac parte sententiarum. PRIMA hæreticorum multorum, quod Clerici sint & esse debeant iure subiecti potestati seculari, tum in soluendis tributis, tum in iudiciis præsertim in causis non Ecclesiasticis. Marsilius de Padua, & Ioannes de Ianduno docuerunt, ipsum etiam Christum fuisse liberum à soluendis tributis, & quod fecit Martinus cum tributum soluit, id fecisse non voluntate, sed necessitate; ita refert Turrecremata lib. 4. summæ de Ecclesia, parte 2. cap. 37.

Ioannes CALVINVS lib. 4. Instit. cap. II. §. 15. docet, Clericos omnes, præterquam in causis merè Ecclesiasticis, subiectos esse debere legibus, & tribunalibus secularium magistratum. Idem docet Petrus MARTYR in cap. 13. ad Romanos, vbi etiam addit, Principes non potuisse concedere Clericis priuilegium ne subiicerentur magistratibus politicis, cum id sit contra ius diuinum; & ideo, non obstante concessione Principum, debere Clericos subiectos esse magistratibus secularibus. Ioannes BRENTIVS in prolegomenis, & Philippus in locis cap. de magistratu, etiam in rebus Ecclesiasticis subiiciunt Clericos politico tribunalibus.

SECTA

SECUNDA opinio in altero extremo versatur, estq; multorum Canonistarum, qui putant iure diuino Clericos & eorum bona libera esse à potestate secularium Principum; ita docet Glossa in can. tributum 23. q. 8. & in cap. quamuis, de censibus in 6. Huius opinioni adhærere videtur ex parte, Io. Driedonius lib. 1. de Christiana libertate, cap. 9. vbi dicit, bona secularia Clericorum non esse libera, nisi fortè Principum concessione; personas autem, & bona Ecclesiastica insinuat libera esse iure diuino.

TERTIA opinio, media est multorum Theologorum, quòd liberi sint Clerici, partim iure diuino, partim iure humano, partim etiam neutro modo; ita Franciscus Victoria relectione 1. q. vlt. de potestate Ecclesiæ; Dominicus à Soto in 4. dist. 25. q. 2. artic. 2. & Couarruuias in lib. practicarum quæstionum, cap. 31.

Sit igitur PRIMA propositio. *In causis Ecclesiasticis, iure diuino, liberi sunt Clerici à secularium Principum potestate.* Explico; Vocantur causæ Ecclesiasticæ illæ, quæ non pendent ex legibus ciuilibus, sed ex Euangelio aut canonibus Conciliorum, & Pontificum, quales sunt controuersia de ordinibus Ecclesiasticis, de Sacramentis, de fide, & aliis id genus.

Probatur PRIMò; Iure diuino regimè Ecclesiasticum est distinctum à politico, & illo etiam sublimius, ergo causæ Ecclesiasticæ iudicari nõ debent à politicis magistratibus. præterea tota auctoritas regendi Ecclesiam à Christo cõmissa est Apostolis, & præcipuè Petro, aded vt omnes laici in rebus Ecclesiæ sint oues, & subditi, non pastores vel iudices, vt in lib. de summo Pontifice, demonstratum est.

SECUNDO, ex Conciliis; Mileuitano can. 13. & Matisconensi can. 8. vbi puniuntur grauiter Clerici, qui causam Ecclesiasticam ad iudicium Imperatoris deferunt.

TERTIO, ex Patribus; Sulpitius lib. 2. sacrae historiae refert, S. Martinum aliquando dixisse nouum esse, & inauditum nefas, vt causam Ecclesiæ iudex seculi iudicaret; Item Ambrosius epist. 78. ad Theophilũ, & Augustinus epist. 162. reprehendunt eos qui causam Ecclesiæ terrenis iudicibus deferunt.

LLI

QUARTO,

QUARTO, ex Apostolorum exemplo; Apostoli enim ecclesias gubernauerunt, quo tempore nulli erant Principes Christiani, ac proinde nunquam ad eos causam Ecclesie iudicandam deferrebant. Nam si Apostolus 1. Cor. 6. iubet res etiam ciuiles Christianorum non deferri ad iudicia Paganorum, quomodo permisisset ad eos deferri lites ecclesiasticas?

ULTIMO, ex Iustiniano, qui idem asserit Nouell. 83.

SECUNDA propositio. *Non sunt exempti Clerici a modo ab obligatione legum ciuilium, quæ non repugnant sacris canonibus, vel officio clericali.* Explico; Loquitur hic præcipuè de legibus politicis, quæ dirigunt actiones humanas in rebus temporalibus, vt cum Princeps lege sua constituit præcia rebus venalibus, vel iubet noctu neminem egressum extra prouinciam, &c. Nec volumus dicere hinc Clericos teneri obligatione coactiua, sed solummodo coactiua, vt sunt leges Principum; quanquam iisdem legibus ab Ecclesia approbantur, & ratæ habentur, etiam contra obligationem teneantur.

Probat; nam Clerici præterquam quod Clerici sunt etiam ciues, & partes quædam Reipublicæ politicæ, vt tales viuere debent ciuilibus legibus, non sunt exempti a legibus politicis, quàm quæ à magistratu politico latæ sunt, igitur Clerici seruare debent, alioqui magna confusio & perturbatio in Repub. oriretur, si Clerici non seruarent politicas leges in rebus humanis & politicis.

SECUNDO, probatur ex confessione Pontificum, & Imperatorum: Nam Nicolaus I. in epist. ad Michaëlem Imperatorem finem dicit, Deum diuissse Pontificiam auctoritatem ab Imperiali, vt & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum, imperialibus legibus vterentur. Imperator Valentinianus in epist. ad Episcopos Asiæ, quam refert Theodoretus lib. 4. cap. 7. hist. dicit, probos Episcopos non solum Dei, sed etiam Regum legibus obtemperare. Denique Chrysostomus in illud Rom. 13. *Omnia anima potestati sublimioribus subdit a sit;* dicit Christi legem nõ tollere

politicas leges, & ideo debere etiam Sacerdotes & Monachos eis parere.

TERTIA propositio. *Etsi Clerici teneantur leges civiles seruare, non tamen possunt à iudice politico puniri, vel vllò modo trahi ad secularis magistratus tribunal.*

Explico; Si Clericus violans ciuilem legem, vt carius vendendo, quàm lex patiatur, peccat, & restituere tenetur, non tamen poterit accusari apud iudicem secularem, sed apud Episcopum tantum.

PROBATUR PRIMO ex Conciliis, Chalcedonen. can. 9. *Si Clericus aduersus Clericum habet negotium, non relinquat Episcopum suum, & ad secularia iudicia non recurrat, &c.* Concilium Agathense can. 32. *Clericum nullus presumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare, etc.* Concilium Carthaginen. III. can. 9. & Toletanum III. can. 13. Matisconense, cap. 8. idem habent.

SECUNDO probatur ex Imperatorum constitutionibus; nam eximit Iustinianus Clericos & Monachos à seculari iudicio in Nouellis constitutionibus 79. 83. & 123. quauquam non eximit in caussis criminalibus, sed solum ciuilibus; in criminalibus autem vult à Pratore cognosci caussam, non tamen condemnari Clericum, nisi prius ab Episcopo fuerit degradatus; At nihilominus lex Canonica eximit simpliciter etiam in caussis criminalibus, cui cedere debet lex Imperialis, cum possit Pontifex Imperatoribus iubere in iis, quæ ad Ecclesiæ auctoritatem spectant.

TERTIO ex Pontificum decretis, **CAIVS** Papa epist. ad Felicem Episcopum: *Nemo, inquit, Episcopum, aut reliquos Clericos apud iudicem secularem accusare presumat.* **MARCELLINVS** in epist. 2. *Clericum cuiuslibet ordinis absque Pontificis sui permissu, nullus presumat ad secularem iudicem traheret.* **GREGORIVS I.** lib. II. epist. 14. ad Ioannem defensorem: *De persona, inquit, Presbyteri hoc attendendum est, si quam caussam habuit, non ab alio teneri, sed Episcopis ipsius adire debuit.*

QUARTO ratione, nam absurdum videtur, vt ouis pastorem suum iudicet quocunq; modo. Deinde adhuc absurdius esset, si hodie Prator posset vocari ad tribunal Episcopi, &

cras Episcopus ad tribunal Prætoris. Præterea absurdum
tiam videtur, vt terrenus iudex summi Iudicis seruos, sa-
tosq; homines capiat, vel puniat; vnde laudatur ab omni
vox illa Constantini Magni, qui ad Episcopos quosdam
collegas suos de nescio quibus criminibus accusauerat
*Vos Dñ estis, à summo Deo constituti, conueniens non est
homo iudicet Deos.* Refert Ruffinus lib. 10. hist. cap. 2. &
eum Gregorius lib. 4. epist. 75. ad Mauritium.

AT OBIICIT Calvinus lib. 4. Instit. cap. 11. §. 15. epist.
Constantini ad Nicomedienses, quã refert Theodoretus
bro 1. hist. cap. 20. vbi dicit Constantinus, se Eusebium Ni-
comediensem Episcopum eiecisse in exilium; & subiungit
*quis Episcoporum inconsulte tumultuatus sit, Ministri
hoc est, mea executione illius audacia coërcebitur.*

RESPONDEO, more solito Calvinum imponere sin-
cibus; nam Constantinus in illa epistola dicit se eiecisse
exilium Eusebium Episcopum, sed addit, cum prius fuit
Nicæno Concilio depositum ab Episcopatu propter
resim; nec enim negamus, quin debeat magistratus
Clericos, quando ab Ecclesia degradantur, & iudiciali-
cularibus traduntur; verba autem Constantini, quæ
uinus subiungit, ab ipso deprauata sunt; non enim
Constantinus minatur eo loco Episcopis, sed laicis; dicit
se grauitur puniturum plebem Nicomediensem, si
redire velit ad Episcopos hæreticos à Concilio damnatos,
& non acquiescat suscipere probum, & Catholicum
fitem. Hæc enim sunt verba eius: *Sin autem quis
non dicit Episcoporum, temeritate & audacia accusatus
Ecclesia pestes, id est, Episcopos Arianos à Concilio damna-
tos, vel memoria, vel laudibus celebrare aggrediatur, con-
stim opera ac diligentia Ministri Dei, hoc est, mea, per
infamia dabit.*

OBIICIT SECUNDO Petrus MARTYR, iure diuino
ita est omnis anima sublimioribus potestatibus, id est, Regi-
bus, ergo non potuerunt Reges eximere à sua potestate
Ios Christianos. Et confirmatur argumentum ex doctrina
Catholicorum, qui ea ratione probant, nō posse vllum
mia potestate Papæ, quia iure diuino omnes subiciuntur Pa-
pæ in spiritualibus.

RESPON

RESPONDEO, negando consequentiam; nam etiam si de iure diuino est, vt patet superioribus nostris, & proinde Regibus, dum superiores sunt, tamen potest fieri, vt qui nunc est superior, paulò pòst non sit, nimirum si ipse subiiciat alteri partem sui regni, vel si iure belli amittat regnum, aut regnum ipsum vertatur in Rempub. quoniam ergo partim Principes ipsi Clericos, alioqui sibi subiectos in rebus temporalibus, subiecerunt in omnibus Episcopis suis; partim etiam summus Pontifex eosdem Clericos exemit à subiectione Principum; non sunt amplius Reges Clericorum superiores, & proinde non tenentur iure diuino, nec iure humano eis parere, nisi quantum ad leges directiuas, vt suprà diximus.

Ad confirmationem respondeo, nō esse simile; nam regna nō sunt de iure diuino, sed de iure Gentium, & proinde mutabilia sunt: Pontificatus autē de iure diuino est, nec potest, vel ab ipso Pontifice, vel ab Ecclesia tota immutari.

QUARTA propositio. *Bona Clericorum, tam Ecclesiastica, quàm secularia, libera sunt, ac merito esse debent, à tributis Principum secularium.* Quod sint exempta, patet ex Concilio Lateranensi, sub Alexandro III. par. I. cap. 19. Ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 46. Item ex capite Ecclesia S. Mariæ, extra de constitutionibus; ex cap. Quamquam de censibus, in Sexto, & cap. Quia nonnulli, & cap. Clericis, de immunitate Ecclesiarum, in Sexto, & ex Extrauaganti, Quod olim, de immunitate Ecclesiarum. Item ex legibus Principum aliquorum, quæ habentur in Codice Theodosiano lib. 16. tit. 2. lege 16. & 26. & in Codice Iustiniani L. Sancimus, tit. de sacrosanctis Ecclesiis, & lib. 10. hist. Eusebij ex versione Christophorsoni, cap. 7. vbi tamē est obseruandum ante Iustiniani tempora legibus priorum Principum immunes fuisse Clericos à tributis personalibus, vt etiam indicat S. Hieronymus in commen. ad cap. 17. Matth. non tamen fuisse liberos à tributis, quæ pendi solent ratione possessionum, vt colligitur ex S. Ambrosio, & aliis quæ infra citabimus pro sequenti propositione.

Quod autem hoc æquum fuerit, probatur; nam in primis habemus exemplum hominum viuentium in lege naturæ;

nam Genes. 47. Ioseph subiecit Pharaoni omnes Aegypti voluit, que eos certum tributum pendere, exceptis solum sacerdotibus, quos immunes & liberos esse debere iudicavit. Deinde bona Ecclesiastica sunt Deo consecrata, unde in scripturis Apostolorum, can. 40. dicuntur bona Domini æquum est igitur, ut illa libera sint ab exactioibus Regum, ne Deus ipse soluere Regibus tributum videatur.

QUINTA propositio. *Exceptio Clericorum in rebus politicis, saltem quoad bona, iure humano introducta non diuino.* Dixi saltem quoad bona, quoniam quoad personas, ea exceptio valde conformis est iuri naturali, & diuino.

Probatur **PRIMO** ex illo Rom. 13. *Omnis anima potestibus sublimioribus subdita sit.* Et infra: *Ideo tributa prestatis.* Illud: *Omnis anima*, includit etiam Clericos, teste Celsostomo, ergo illud: *Ideo tributa prestatis*, dicitur etiam Clericis, ergo Clerici nisi eximantur privilegio Principum, obligantur soluere tributa; & confirmatur ex B. Thoma, qui hunc locum idem asserit.

SECUNDO testimoniis veterum; nam Urbanus, verba habet in 23. quæst. 8. can. Tributum, sic ait: *Tributum, inquit, in ore piscis piscante Petro inuentum est, quia de exterioribus suis Ecclesia tributum reddit, &c.* AMBROSIVS in oratione de tradendis basilicis: *Si tributum, inquit, petit, non negantur agri Ecclesia soluunt tributum.* VALENTINIANVS sententiam epistolæ ad Episcopos Asiae, teste Theodoro lib. 4. hist. cap. 1. dicit bonos Episcopos tributa pensitare Regibus; si ergo tunc Imperator pius petebat tributum, si S. Urbanus Papa & B. Ambrosius dicunt non esse negandum, certè non est de iure diuino, ut non solvatur. Item B. Gregorius lib. 11. epistol. 54. ad Ioannem defensorem, non aliter probat, Presbyterum non debere trahi ad tribunal iudicis secularis, quam quia ita ordinavit Iustinianus Imperator.

Probatur **TERTIO**, quia nullum proferri potest Dei verbum, quò ista exceptio confirmetur, ut patebit ex argumentorum solutione.

PRIMO igitur obiiciunt illud Matthæi 17. *Quid tibi videtur Simon, Reges Gentium, à quibus accipiunt tributum, &*

suis an ab alienis? Respondit Simon: ab alienis. Ait Dominus, ergo liberi sunt filij. Et confirmatur ex Augustino lib. 1. quæst. Euang. quæst. 23. vbi sic loquitur: In omni regno intelligendum est liberos esse filios, id est, non esse vectigales, multò ergo magis liberi esse debent in omni regno terreno filij regni illius, sub quo sunt omnia regna terra. Hæc ille. Quare ex sententia S. Augustini, ex hoc loco Euangelij Clerici, qui sunt maximè filij, & domestici summi Regis, liberierunt. Accedat etiam Hieronymi sententia, qui in commentario huius loci indicat Clericos tanquam regni filios immunes esse à tributis.

Respondeo PRIMO, hunc locum non conuincere, nam alioqui eximeret à tributis omnes Christianos; omnes enim sunt filij Dei, qui per Baptismū renati sunt. SECUNDO dico, Dominum loqui de seipso tantum; facit enim hoc argumentum: Filij Regum liberi sunt à tributis, quia nec soluunt parentibus suis, cum sint communia parentum & filiorum bona; nec aliis Regibus, quia eis non subsunt; At ego filius sum primi, & summi Regis, igitur nulli homini tributum debeo; Itaque Dominus cum ait: Ergo liberi sunt filij, id solum inde colligi voluit, se non fuisse obligatum ad soluendum tributum; de ceteris hominibus nihil dixit.

AT CONTRA; nam etiam filij adoptiui Regum non soluunt tributa; sumus autem nos filij Dei per adoptionem, ergo non tenemur tributa soluere. RESPONDEO; Nos filij Dei sumus adoptiui secundum animam, non secundum corpus; renouati enim sumus spiritu, corporis autē redemptionem adhuc expectamus, Roman. 8. & tributa verò ratione corporis soluuntur.

AT MARSILIUS de Padua obiicit, Christus quoq; ante resurrectionem secundum corpus moralis erat, & renouationem expectabat, ergo tenebatur soluere tributum.

RESPONDEO, Christus secundum corpus moralis erat, non tamen seruus, sed liber, nec expectabat redemptionem corporis sui, sed solum resurrectionem. Nos enim secundum corpus nōdum redempti sumus, quia adhuc concupiscentia manet in nobis, & ideo mente seruiamus legi Dei; carne autem legi peccati, vt dicitur Roman. 7. Atque hinc obnoxij sumus peccatis, pœnis, periculis, propter quæ necessarium est

habere magistratum, & illi tributa solvere, ut ipse vigilet, Rempub. in pace contineat. Quocirca in statu innocenti fuisse quidem subiectio filiorum ad parentes, & fortassis uium ad Regem, non tamen exactio tributorum, cum non essent pericula, nulli terrores, nulli labores; Christus igitur qui nullam habuit concupiscentiam malam, liber erat etiam corpore, etsi mortuus est, id factum est, quia ipse voluit, dicitur Isaiæ 53. Quocirca merito damnata est tanquam heretica sententia Marfilij à Ioan. 22. in Extrauaganti, Licet pud Ioan. de Turrecremata lib. 4. summæ de Ecclesia, par. cap. 37.

Ad testimonium S. Hieronymi respondeo, eo loco S. Hieronymum non voluisse probare ex Euangelio, Clericos à tributo, sed solum afferre congruentiam quæ datur liberati fuerint; ideo enim dicit eos quasi filios regni tributa non soluere; & addit aliam causam, nimirum Christi honorem; ait enim, pro eius honore Clericos tributa non soluere. Itaque non ius diuinum, sed Principum decretum honorem Christi facta, Clericos liberarunt.

Ad testimonium S. Augustini responder B. Thomas in 2. q. 104. art. 6. Augustinum voluisse dicere, Christianos non esse filios regni, & proinde liberos à seruitute peccati. Prehendit Cornelius Iansenius in commentario, ca. 17. Matthæi hanc responsionem, quoniam Augustinus discrete dicit filios regni esse liberos à vectigalibus.

Respondet autem Iansenius, Augustinum per filios regni intellexisse filios Dei naturales, id est, Christum, & si per impossibile, alij essent. At dura videtur hæc etiam explicatio, quorsum enim Augustinus de filiis Dei naturalibus in numero multitudinis loqueretur, cum constet neque esse, neque esse posse, nisi vnum Dei Filium naturalem?

Probabilior igitur videtur sententia Alphonsi Thostati in 191. in cap. 17. Mart. & Caietani in 2. 2. q. 104. art. 6. qui dicunt per filios regni S. Augustinum intellexisse Clericos, & Monachos, qui, ut etiam S. Hieronymus docuit in cap. 17. Matthæi, immunes erant, & sunt à tributis, tanquam qui ad familiam Christi pertineant. Neque verò hinc sequitur, iure diuino Clericos esse immunes à tributis; nam in primis quod Augustinus dicit, non habetur in verbis Domini, sed colligitur solum

solùm per cõsequentiam probabilem. Dominus enim de filiis veris, & naturalibus Regum loquitur, vt Chrisostomus exponit, deinde ipse etiam Dominus hoc loco nihil propriè iubet, vt dici possit ius diuinum, sed solùm indicat ex vsu hominum, filios Regum liberos esse à tributis.

SECUNDO obiiciunt caput, Quanquam, de censibus in Sexto, vbi Bonifacius Papa VIII. dicit, iure humano & diuino liberos esse Clericos ab exactionibus.

RESPONDET Dominicus à Soto, debere intellegi decretalem istam in caussis Ecclesiasticis, vel certè quoad personas, non quoad bona. At Bonifacius disertè dicit, Clericos & eorum bona libera esse ab exactionibus; Dicendum igitur vel Bonifacium nomine iuris diuini intelligere exemplum, quod habetur in Scriptura diuina, nimirum Gen. 47. vel certè fuisse Bonifacium in sententia Canonistarum, & sententiam illam suam aperuisse, non autè aliquid definiuisse; nam non loquitur per modum definientis rem cõtrouersam, sed simpliciter, & obiter id asserit, ait enim: *Cùm iure diuino sint immunes Clerici, &c.*

TERTIO obiiciunt, si solùm est de iure humano, vt Clerici non soluant tributa, & non trahantur ad tribunalia secularium; ergo poterunt Reges & Principes contrarium statuere. **RESPONDEO**, id non sequi, tum quia non soli ipsi, sed etiam Pontifices & Concilia hanc exemptione Clericis tribuerunt, tunc etiam quia orbis terræ in eam consensit, qui Regibus contulit eam potestatem, quam habent.

